

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

KADINLARIN SİYASİ YAŞAMA KATILIMINDA KADIN
KOLLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Yelda SEVİM

HAZIRLAYAN
Arzu BOZDAĞ TULUM

ELAZIĞ – 2014

T.C.
FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANA BİLİM DALI

KADINLARIN SİYASİ YAŞAMA KATILIMINDA KADIN KOLLARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN
Yrd. Doç. Dr. Yelda SEVİM

HAZIRLAYAN
Arzu BOZDAĞ TULUM

Jürimiz, ...tarihinde yapılan tez savunma sınavı sonunda bu yüksek lisans tezini oy birliği / oy çokluğu ile başarılı saymıştır.

Jüri Üyeleri:

1. **Doç. Dr. İlknur ÖNER**
2. **Yrd. Doç. Dr. Yelda SEVİM**
3. **Yrd. Doç. Dr. Burcu GEZER ŞEN**
- 4.
- 5.

F. Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Yönetim Kurulunun ..... tarih ve .....sayılı kararıyla bu tezin kabulü onaylanmıştır.

Prof. Dr. Zahir KIZMAZ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

Kadınların Siyasi Yaşama Katılımında Kadın Kolları

Arzu BOZDAĞ TULUM

Fırat Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Sosyoloji Anabilim Dalı

Kurumlar Sosyolojisi Bilim Dalı

Elazığ – 2014, Sayfa: XV + 156

Çalışmanın temel amacı; Türk toplumunun bugününe ve geleceğine yön veren Türk siyasetçileri arasında kadın siyasetçilerin, siyasi yaşama katılımları ve siyasi yaşama katılımlarına etki eden faktörler ile siyasi partilerde kadın kolları vasıtasıyla, siyasi katılımında bulunan kadınların, siyasi arenada ne derece yer edinebildikleri, ne kadar etkin olabildikleri ve siyasi katılımdan elde ettikleri kazanımları sosyolojik açıdan incelemektir.

Türk kadınının Cumhuriyet'in kuruluş yıllarından bugüne değin kazandığı hakların yanı sıra kamusal ve devlet alanlarında yeteri kadar yer alamadığı bir gerçektir. Bugün, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde 79 kadın milletvekili bulunmaktadır. Kadınların mecliste temsil oranı, % 14,3'tür. Oysa bazı Dünya devletlerinde ortalama olarak % 48 oranında kadın temsilinin gerçekleştiği bir süreç yaşanmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti'nde, kadınların özellikle siyasal yaşamda yok denecek kadar az yer almaları ciddi ve güncel bir sorundur. Bu nedenle, anayasal ve yasal anlamda yapılması gereken değişikliklerin ivedilikle gerçekleştirilmesi gerekmektedir.

Türkiye'de kadınların siyasetteki eksik temsiline önlem olarak ilk defa CHP bünyesinde, sonrada diğer partilerde oluşturulmuş bulunan siyasi partilerin kadın kolları, kadınları siyasal yaşamda aktif hale getirme amacı taşımaktadır. Ancak kadınların karar alma mekanizmalarında yeteri kadar yer almaması ve dolayısıyla siyasetteki temsil eksikliği, halen Türkiye'de en önemli kadın sorunları içerisinde yer almaktadır. Bu doğrultuda hazırlanmış olduğumuz bu tez, Türk siyasetinde yer alan üç

III

büyük siyasi parti olan Adalet ve Kalkınma Partisi'nin (AKP), Cumhuriyet Halk Partisi'nin (CHP) ve Milliyetçi Hareket Partisinin (MHP) kadın kollarında faaliyette bulunan kadınların demografik özelliklerini, siyasi faaliyetlerini, siyasi faaliyetlerini etkileyen faktörleri incelemeyi amaçlamaktadır.

Malatya örneği ve üç büyük siyasi parti ile sınırladığımız çalışmamızda sosyo-kültürel ve demografik açıdan Malatya'nın özellikleri ve siyasi parti kadın kollarının yaşadıkları sorunlar, kadınların siyasette aday olması ve seçilmesinin önündeki engeller araştırılarak, bu sorunlara ilişkin toplumsal hayattaki gelişmeler ve yasal anlamda kazanımlar tespit edilmiştir.

Çalışmamızdan elde ettiğimiz sonuçlara dayanarak, kadınların siyasi parti kadın kolları içerisinde cinsiyet rolleri ile paralel bir siyasal katılım göstererek, (göstermek zorunda bırakılarak) asıl yönetim kademelerine destek birimleri konumunda bulduklarını ifade edebiliriz.

Anahtar Kelimeler: Siyaset, Kadın, Siyasi katılım, Siyasi parti, Kadın kolları, Seçim sistemleri

ABSTRACT

Master Thesis

Women's Branch In The Women's Participation To Political Life

Arzu BOZDAĞ TULUM

Fırat University

Institute of Social Sciences

Department of Sociology

Department of Sociology of Institutions

Elazığ– 2014, Pages: XV + 156

The main purpose of the present study is to examine from a sociological perspective the participation of women in political life among Turkish politicians who are directing the today and future of Turkish society and factors that influence their participation in political life and to determine to what extent women politicians can attain a political place in political arena, how they can be effective and finally to investigate the gains they have achieved from political participation

It is a reality that Turkish women could not get enough share from public and government areas besides the rights they have gained from the years of establishment of the Republic. There are total 79 female deputies in Grand National Assembly of Turkey. The women's representation ratio in the parliament is % 14.3. However, there is a process in the world in which the average women representation is of 48%. It is a serious and a current problem that the participation of women in political life in Republic of Turkey is almost negligible. Therefore, it is urgent that the necessary amendments to the constitutional and legal means should be carried out immediately.

The inadequate representation of women in politics in Turkey has been compensated for the first time as a measure within the CHP, and then the other parties created their women's branches; their intention is to make women active in political life. But due to inadequate decision-making of women and therefore the lack of

representation in politics, it is still among the most important women's issues in Turkey. This thesis, which is prepared in this direction, aims to investigate demographic characteristics, political activities and the factors that affect political activities of those women who are in the women's branch of the three largest political party, namely the Justice and Development Party (AKP), the Republican People's Party (CHP) and the Nationalist Movement Party (MHP) in Turkish politics.

In Malatya sample and our study restricted to the three major political parties, the socio-cultural and demographic aspects of Malatya features and political parties, the problems experienced by women in women's branch in politics, the obstacles in front of the nomination and election of women have been investigated, and the these issues related to social life, development and legal means and gains have been identified.

Based on the results obtained from our study of women in women's branches of political parties, we can state that women are forced to show a political participation / forced political participation parallel to their gender roles and are in a position of management support unit.

Keywords: Politics, women, political participation, political parties, women's branches, Electoral system

İÇİNDEKİLER

ÖZET	II
ABSTRACT.....	IV
İÇİNDEKİLER	VI
TABLolar LİSTESİ	X
ÖNSÖZ	XIII
KISALTMALAR	XIV
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

1.SİYASET VE SİYASAL KATILIM	4
1.1. Siyaset Kavramı	4
1.2. Siyasal Katılım Kavramı ve Tanımı:	5
1.2.1.Siyasal Katılımının Nedenleri, Kapsamı Ve Türleri.....	6
1.2.1.1.Siyasal Katılımının Nedenleri.....	6
1.2.1.2.Siyasal Katılımının Kapsamı	8
1.2.1.3.Siyasal Katılımının Türleri	8
1.2.2. Siyasal Katılıma Etki Eden Faktörler	12
1.2.2.1.Sosyo- Ekonomik Faktörler	12
1.2.2.1.1. Gelir Düzeyi.....	13
1.2.2.1.2.Yaş	14
1.2.2.1.3. Meslek ve Statü.....	15
1.2.2.1.4. Eğitim Seviyesi	16
1.2.2.1.5. Yerleşim Yeri.....	17
1.2.2.1.6.Cinsiyet	18
1.2.2.1.7. Aile ve Toplumsal Sınıf.....	19
1.2.2.2. Psikolojik Faktörler.....	20
1.2.2.2.1.Siyasal GÜdü	21
1.2.2.2.2.Siyasal Etkinlik	21
1.2.2.2.3.Siyasal İlgi	21
1.2.2.2.4.Sosyal Girişkenlik.....	21
1.2.2.2.5.Vatandaşlık Duygusu	22
1.2.2.2.6. Siyasal Yabancılaşma	22
1.2.2.2.7.Cynicisim (Siyaset Dışılık).....	22
1.2.2.2.8. Anomi(Kuralsızlık).....	22

1.2.2.3. Hukuksal ve Siyasal Faktörler	23
1.2.3.Siyasal Partiler	24
1.2.3.1. Siyasal Partilerin İşlevleri	24
1.2.3.1.1. Toplumsal İşlevler	24
1.2.3.1.2. Siyasal Sistemin İşleyişine İlişkin İşlevler	25
1.2.3.1.3.Partilerin Kendilerine İlişkin İşlevleri	26
1.2.3.2. Siyasal Parti Türleri	26
1.2.3.2.1. Çekirdek Ve Kitle Partileri	26
1.2.3.2.2 Temsilci ve Birleştirici Partiler	27
1.2.3.2.3. Anayasal ve Devrimci Partiler	27
1.2.3.2.4. Sağ Kanat ve Sol Kanat Partiler	28

İKİNCİ BÖLÜM

2.KADINLARIN SİYASALPARTİLERE KATILIMI VE KONUMLARI	29
2.1. Kadınların Siyasal Katılımı	29
2.1.1. Kadınların Siyasal Katılımını Etkileyen Etmenler	29
2.1.1.1.Cinsiyet	30
2.1.1.2.Yaş	31
2.1.1.3. Meslek Ve Statü.....	32
2.1.1.4. Gelir Düzeyi.....	32
2.1.1.5. Eğitim Seviyesi	32
2.1.1.6. Siyasal Bilinç	33
2.2.Tarihsel Gelişim Süreci Açısından Türk Kadınının Siyasi Konumu.....	35
2.2.1.İslamiyetten Önce ve Eski Türklerde Türk Kadını	35
2.2.2. İslam'ın Kabulünden Sonra Selçuklu ve Osmanlılarda Kadın	37
2.2.3. Cumhuriyetin İlanından Günümüze Kadar Türk Kadını	41
2.2.4. Türk Kadınının Siyasal Katılımında Bugün Geline Durum:	50
2.3. Günümüzde Siyasi Parti Kadın Kolları	53
2.3.1.Siyasi Parti Mevzuatında Kadın Kolları	53
2.3.1.1. Adalet ve Kalkınma Partisi	53
2.3.1.2. Cumhuriyet Halk Partisi	55
2.3.1.3. Milliyetçi Hareket Partisi.....	57
2.4.Günümüzde Siyasi Partilere Katılım, Aday Olma ve Seçilme Süreçlerinde Kadın	58
2.4.1.Kadınların Siyasi Partilere Katılımında Yaşanan Sorunlar	58
2.4.2. Kadınların Siyasette Aday Olması ve Seçilmesinin Önündeki Engeller	60

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. MALATYA'DA KADINLARIN SİYASİ PARTİ KADIN KOLLARINA	
KATILIMI.....	63
3.1. Malatya'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı.....	63
3.1.1. Sosyal Yapı	63
3.1.1.1. Nüfus.....	63
3.1.1.2. Eğitim.....	65
3.1.1.3. Sağlık	66
3.1.1.4. İş Gücü.....	66
3.1.2. Ekonomik Yapı	66
3.1.2.1. Gelir Ve Büyüme	67
3.1.2.2. Kişi Başına Düşen Gelir	69
3.1.3. Coğrafi Yapı	69
3.1.4. Siyasi Partiler	71
3.2. Araştırma Yöntem Ve Teknikleri	73
3.2.1. Araştırmanın Amacı.....	73
3.2.2. Araştırmanın Varsayımları	74
3.2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları.....	75
3.2.4. Araştırmanın Evren Ve Örneklemi	75
3.2.5. Araştırmanın Yöntemi	76
3.2.6. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği.....	76
3.3. Araştırma Bulguları	79
3.3.1. Araştırmanın Demografik Bulguları	80
3.3.1.1. Yaş	80
3.3.1.2. Medeni Durum Ve Çocuk Sayısı	81
3.3.1.3. Eğitim Durumu	85
3.3.1.4. Meslek.....	86
3.3.1.5. Gelir Düzeyi.....	88
3.3.2. Kadının Siyasal Yaşama Katılımı İle İlgili Bulgular	90
3.3.2.1. Kadınların Ülke Meseleleriyle İlgilenme Düzeyleri.....	90
3.3.2.2. Kadınların Siyasal Yaşama Katılımında Aile Desteği Ve Kadınların Aile Üyelerinin Siyasi Tercihlerine Etki Düzeyleri.....	98
3.3.2.3. Kadınların Siyasi Faaliyetlere Katılım Ve Beklenti Düzeyleri	101
3.3.3. Siyasi Parti Kadın Kollarının Yapısı Ve İşleyişine İlişkin Bulgular	106
3.3.3.1. Kadın Kolları Üyelerinin Partileri Ve Görevlerine İlişkin Bulgular ...	107

3.3.3.2. Kadın Kolları Üyelerinin Toplantı Sıklığı Ve Toplantı Gündem Konularına İlişkin Bulgular	108
3.3.3.3. Kadın Kolları Üyelerinin Faaliyetleri Ve Finansmana İlişkin Bulgular	111
3.3.3.4. Siyasi Parti Kadın Kollarının Parti Kademelerinde Eşit Temsiline İlişkin Bulgular	117
3.3.3.5. Siyasi Parti Kadın Kollarının Sorunlarına İlişkin Bulgular	121
SONUÇ VE ÖNERİLER	132
KAYNAKÇA	137
EKLER	144
EK 1. Siyasi Parti Kadın Kolları Anket Formu	144
EK 2. Görüşme Formu	153
ÖZ GEÇMİŞ	156

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1. Milbarth'a Göre Siyasal Katılım Türleri	10
Tablo 2.5. Dönem Kadın Milletvekilleri	45
Tablo 3. Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar yapılan tüm seçimlerdeki Milletvekili dağılımı, Kadın Milletvekili Sayıları ve Kadın Milletvekili Oranları	46
Tablo 4. Hükümet dönemlerine göre bakan toplam sayısı, kadın bakan sayıları ve kadın bakan oranları;	48
Tablo 5. Şubat 2012 verilerine göre yerel yönetimlere kadın katılım oranları;	50
Tablo 6. AKP Yönetim Kademelerinde Kadın Sayıları ve Oranları	52
Tablo 7. CHP Yönetim Kademelerinde Kadın Sayıları ve Oranları	52
Tablo 8. MHP Yönetim Kademelerinde Kadın Sayıları ve Oranları	53
Tablo 9. Şubat 2011 Verilerine Göre Malatya İl Nüfusunun İlçelere Göre Dağılımı.....	64
Tablo 10. Şubat 2011 Verilerine Göre Malatya İlinde İlçelere Bağlı Belediyeler, Köyler Ve Mahalle Sayıları	65
Tablo 11. Mülakat Yapılan Kişilere İlişkin, Siyasi Partideki Görevi, Yaşı, Medeni Durumu Ve Görüşmenin Yapıldığı Tarihe Dair Bilgiler	78
Tablo 12. Ankete Katılanların Yaş Gruplaması	80
Tablo 13. Medeni Durum Değişkeni	81
Tablo 14. Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Çocuğa Sahip Olma Durumları... 83	
Tablo 15. Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Çocuk Sayısı	83
Tablo 16. Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Eğitim Durumu	85
Tablo 17. Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Meslek Durumu	87
Tablo 18. Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Aylık Gelir Durumu	88
Tablo 19. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Ülke Meseleleriyle İlgilenme Düzeyi	91
Tablo 20. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Siyasal Parti Haricinde Üye Oldukları Kurum Değişkeni	92
Tablo 21. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Siyasal Parti Haricinde Herhangi Bir Kuruluşa Üye Olmama Nedeni	93
Tablo 22. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Siyasal Parti Haricinde Üye Oldukları Kuruluş Türü	94

Tablo 23. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Siyasi Haber Ve Faaliyetleri Takip Ettikleri Kaynak Türü.....	95
Tablo 24. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Gazete Ve Dergilerde En Çok Okudukları Yazı Türü.....	96
Tablo 25. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınlar Tarafından Algılanan Ülkenin En Önemli Sorun Türü.....	97
Tablo 26. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Ailelerinde Aktif Siyaset Yapan Başka Bireylerin Varlığı Durumu	99
Tablo 27. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Aile Üyelerinin Kendileriyle Aynı Partiyi Destekleme Durumu	100
Tablo 28. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Aile Üyelerinin Siyasi Görüşlerine Etki Durumu	101
Tablo 29. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Kadın Kollarında Görev Almayı İsteme Nedenleri.....	102
Tablo 30. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Herhangi Bir Seçimde Aday Olma Durumu	103
Tablo 31. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Herhangi Bir Seçimde Aday Olmayı Düşünme Durumu	104
Tablo 32. Üye Olunan Parti Değişkeni	107
Tablo 33. Kadın Kollarındaki Görev Durumu	107
Tablo 34. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Bir Araya Gelme Sıklığı	108
Tablo 35. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Toplantılarında Gündeme Gelen Konu Başlıkları	110
Tablo 36. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınlar Tarafından Gerçekleştirilen Faaliyet Türleri.....	112
Tablo 37. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınlar Tarafından Gerçekleştirilen Faaliyetlerin Finansmanını Karşılama Şekli	115
Tablo 38. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Kadın Kollarında Yer Almayı Aktif Bir Siyasal Katılım Olarak Değerlendirme Durumu.....	118

Tablo 39. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Partilerin Hiyerarşik Yapılanması İçerisinde Kadın Ve Erkeklerin Eşit Bir Şekilde Temsil Edildiğini Düşünme Durumu	119
Tablo 40. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Kadın Kolları Çalışmalarında Karşılaştıkları Sorunlar	123
Tablo 41. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Kadın Kolları Çalışmalarına Diğer Kademelerin Desteği Konusundaki Algı Durumu.....	126
Tablo 42. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Kadın Kolları Çalışmalarına Diğer Kademelerin Yeteri Kadar Destek Vermeme Nedenleri Konusundaki Algı Durumu.....	126

ÖNSÖZ

İnsanın cinsiyeti, toplumdaki varlığının yetki ve sorumluluklarının, davranış şekillerinin belirleyicisi olarak onunla bütünleşen bir niteliktir. Kadınlar, tarih boyunca toplum yaşantısındaki asıl yerinin evi ve ailesi olduğu yaygın görüşü sebebiyle her alanda geri planda olmak zorunda kalmış ve her türlü imkandan daha sınırlı yararlanmıştır.

Bu durumun en çok gözlemlendiği alanlardan biriside kadınların siyasi yaşamıdır. Türkiye nüfusunun yarısını oluşturmasına rağmen kadın, siyasi alanda etkin olamamakta ve siyasi mekanizmalara çok az ve pasif bir katılım gösterebilmektedir.

Kadınların siyasi konumlarını ve siyasi katılımlarını içeren bu araştırma, yüksek lisans eğitimim sırasında aldığım derslerin, kadın konusunu değişik açılardan sorgulamama ve araştırmama imkan vermesi neticesinde ortaya çıkmıştır. Kadın konusunda bir bayan olmam hasebiyle de şahsen içinde bulunduğum koşullar ve olaylar bu konuya dikkatimi yoğunlaştırmama neden oldu.

Türk kadınının siyasi konumunu, tarihsel ve kültürel arka planını da göz önünde bulundurarak araştırmak üzere bu çalışmaya sayın hocamın teşvikiyle karar verdim.

Bu araştırmada, uyguladığım anket ve görüşmelerin sonucunda topladığım veriler, Türkiye’de kadının siyasi konumunun oldukça kaygı verici durumda olduğunu ortaya koymakta ve bu konuda acilen olumlu düzenlemelerin yapılması konusundaki gerekliliği ortaya koymaktadır.

Ülkemin kadın sorunlarının belirlenmesi ve çözümlenmesi konusunda akademik çalışmalara küçük de olsa bir katkıda bulunabilmek amacıyla yaptığım bu çalışmamda büyük bir titizlikle bana yardımcı olan ve yol gösteren danışmanım, değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Yelda SEVİM’ e özellikle teşekkür ederim.

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AK	: Parti Adalet ve Kalkınma Partisi
BİA-NET	: Bağımsız İletişim Ağı
BM	: Birleşmiş Milletler
CEDAW	: Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi
CHP	: Cumhuriyet Halk Partisi
DAW	: Kadının İlerlemesi Bölümü
DİSK	: Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonu
DTP	: Demokratik Toplum Partisi
DYP	: Doğru Yol Partisi
GEM	: Kadınların Siyasi ve Ekonomik Alanlardaki Katılımını Gösteren Cinsiyeti Güçlendirme Ölçütü
HAK-İŞ	: Hak İşçi Sendikaları Konfederasyonu
IPU	: Inter-Parliamentary Union
KA-DER	: Kadın Adayları Destekleme ve Eğitim Derneği
KAMU-SEN	: Türkiye Kamu Çalışanları Sendikaları Konfederasyonu
KESK	: Kamu Emekçileri Sendikaları Konfederasyonu
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
KSSGM	: Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü
MEMUR-SEN	: Memur Sendikaları Konfederasyonu
MHP	: Milliyetçi Hareket Partisi
MÜSİAD	: Müstakil İş Adamları Derneği
PSAKD	: Pir Sultan Abdal Kültür Derneği
SHP	: Sosyal Demokrat Halk Partisi
SSCB	: Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TESK	: Türkiye Esnaf Ve Sanatkarları Konfederasyonu
TOBB	: Türkiye Odalar Ve Borsalar Birliği

TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
TÜRKİŞ	: Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu
TZOB	: Türkiye Ziraat Odaları Birliği
UCLG	: Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler
UNDP	: Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu
UNESCO	: Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü

GİRİŞ

Türk kadının siyasal konumunun değerlendirilebilmesi ve açıklanabilmesi için, Türk tarihinde, tarihsel gelişim süreci açısından ne gibi değişmelerin yaşandığını bilmek gerekir.

Türk kadını, Cumhuriyet dönemine gelinceye kadar, Türk tarihinin değişik dönemlerinde, toplumsal hayatta hak ve özgürlükler anlamında iniş çıkışlar yaşamış ve çok değişik düzeylerde hatta taban tabana zıt sosyal statülere sahip olmuş ve toplumdaki konumunda değişmeler yaşanmıştır. Türk kadını, yaşadığı sosyal ve kültürel koşullara bağlı olarak, devlet başkanı, komutan veya devlet elçisi olarak görebildiğimiz dönemler olduğu gibi; birçok hakkının elinden alındığı, kafes arkasına hapsedildiği, hatta hiçbir söz hakkının bulunmadığı dönemler de olmuştur.

Osmanlı devletinin monarşik yapısı nedeniyle gündeminde seçme ve seçilme gibi bir problemi olmayan kadınlar, Tanzimat Fermanı'nın yaydığı demokrasi rüzgarlarıyla yavaş yavaş haklarını arama ve elde etme mücadelesine girişmiştir.

Milli mücadele döneminde, cephede ve cephe gerisinde her türlü mücadele faaliyetinde etkili bir rol üstlenmiş olan Türk kadını, toplumun önemli bir parçası olduğunu, gücünün nelere yetebileceğini de göstermiş ve tüm dünyaya kendini ispat etmiştir.

Cumhuriyet dönemi Türk kadını, haklarını kazanma konusunda, Avrupa'daki kadın hareketlerine oranla ciddi bir mücadele vermek zorunda kalmamış, birçok Avrupa ülkesinden çok daha önce seçme ve seçilme hakkını Mustafa Kemal Atatürk sayesinde kazanmıştır.

Mustafa Kemal Atatürk'ün Türk kadınına inancı ve desteği sayesinde, büyük kazanımlar elde edilmiştir

Türk kadınları, Cumhuriyet tarihinde siyasal haklarına ilk olarak, 1930'da yerel seçimler ve 1934'te ise genel seçimlerde sahip olmuşlar ve bu haklarını kullanabilmişlerdir. Bu yönde çıkarılan kanunlarla kadının konumu, "*tebaadan yurttaşa geçiş, karşıt cinsle eşit statüye ulaşma*" olarak kavramsallaştırılmıştır. (Gökçimen;2008:1)

1935 milletvekili seçimlerinde 18 kadın milletvekili Meclis'e girerek, % 4.5 oranında temsil edilme hakkını kazanmıştır.

Bu dönemde çağdaşı olan kadınların, Avrupa, Amerika ve Asya'daki bir çok ülkede seçme ve seçilme hakkının bulunmayışı, Türk kadınına bu dönemde verilen hakların önemini anlama açısından önemli bir göstergedir.

Ancak, diğer taraftan Türk kadını için ciddi kamusallaşma olanağı sağlayan bu gelişmenin bugün geldiği nokta itibariyle özgürleşme ve bireyleşme anlamına gelip gelmediği; siyasal temsil olanağı açısından Türk kadınının durumunun ne olduğu önemli bir sorudur. (Gökçimen;2008:1)

Toplumsal cinsiyet sorunlarının farkında olmak ve bu sorunları en özgürlükçü ve eşitlikçi bir şekilde ortadan kaldırmak, demokrasinin işleyişi adına açılan yolun önemli bir mihenk taşıdır. Toplumun her alanında olduğu gibi siyaset alanında da kadın ve erkeğin eşit temsili, modern ve demokratik bir ülke olan Türkiye için vaz geçilmez ve ertelenemez bir mecburiyettir.

Bu bağlamda, yapmış olduğumuz çalışmamız, gerçek ve daha işler bir demokrasi için önemli bir mekanizma olarak görülen siyasi parti kadın kollarının, kadın ve erkeklerin eşit siyasi haklara sahip olma ve bunları kullanabilme işlevlerini ne ölçüde yerine getirebildiğini tespit etmek amacıyla gerçekleştirilmiştir.

Bu amaçla Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde grubu bulunan üç büyük siyasi partinin Malatya il kadın kolları örgütlenmelerinde, üye olarak görev alan kadınlar ile anket ve görüşme teknikleri kullanılmak suretiyle, içinde buldukları konum hakkında tespitler ve analizler yapılmıştır.

Araştırmamız, üç ana bölümden oluşmuştur: Birinci bölümde, siyaset ve siyasi katılım başlığı altında; siyaset ve siyasi katılım kavramına ilişkin tanımlamalar yapılacak; siyasi katılımın nedenleri, kapsamı ve siyasi katılım türleri incelenecek; daha sonra ise siyasi katılıma etki eden faktörler yani; sosyo-ekonomik, psikolojik, hukuksal ve siyasal faktörler araştırılacaktır. Ayrıca bu bölümde, siyasal partiler, işlevleri ve türleri de incelenecektir.

İkinci bölümde, kadınların siyasal partilere katılımı ve kadınların siyasal partilerdeki konumları başlığı altında, kadınların siyasal katılımı, kadınların siyasal katılımını etkileyen etmenler, tarihsel gelişim süreci açısından Türk kadınının siyasi konumu ve Türk kadınının siyasal katılımında bugün geline durum irdelenecek; siyasi partilere katılım, aday olma ve seçilme süreçlerinde kadın, çeşitli yönleriyle ele alınacaktır.

Üçüncü bölümde, Malatya’da kadınların siyasi parti kadın kollarına katılımı başlığı altında; Malatya’nın sosyo-ekonomik yapısı, araştırmanın amacı, varsayımları, sınırlılıkları, evren ve örnekleme, yöntemi, veri toplama teknikleri tanıtılacak; daha sonra anket ve mülakatlar yoluyla elde ettiğimiz bulgular yorumlanacaktır. Bu bölümde öncelikle kadın kolları üyelerinin demografik bilgilerine yer verilecek, sonrasında ise kadının siyasal yaşama katılımı ile ilgili bulgular ve siyasi parti kadın kollarının yapısı ve işleyişine ilişkin bulgular irdelenecektir.

Sonuç ve öneriler kısmında ise, ulaşılan veriler ışığında değerlendirmeler yapılacak ve öneriler sunulacaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1.SİYASET VE SİYASAL KATILIM

1.1. Siyaset Kavramı

Arapça bir kelime olan “Siyaset”, “Sase” fiilinden türemiştir. “*Sase'nin anlamı ise nesne olarak aldığı kelimeye göre değişmektedir*” (Tatar,1997:11) Türkçe'deki belli başlı ansiklopedi ve sözlükler siyaseti genellikle “*Devlet yönetme ve hükümet etme sanatı ve niteliği biçiminde tanımlamaktadırlar. Aynı başvurma kitapları devlet işleri ile ilgili tüm düzenlemelere de siyaset adını vermektedirler.*”(Mumcu,1980:10)

“*Siyaset sözcüğünün kökeni incelendiği zaman kavramın eski doğu uygarlıklarında devlet yönetimi ile ilgili olarak kullanıldığını görüyoruz.*” (Çam,1984:21)

Bizde kurumun adı olarak kullanılan “siyaset”, Arapça kökenli bir kelimedir ve sözlük karşılığı eğitmek, yetiştirmek, düzenlemek anlamlarına gelir. Eski dilde terim olarak buradan geliştirilmiş şekliyle “yönetme bilgisi ve tekniği” anlamında kullanıla gelmiştir. (Kaplan, 1994:11-16)

Kavramın batı dillerindeki karşılığı “politika”nın ise Grekçe “politeia” şehir yerel yönetimi, kamu düzeni anlamına gelen “police” den türediği kabul edilir.(Aydın, 2013:184)

“*Siyaset üzerinde yapılan tanımlamalara baktığımız zaman, üzerinde mutabık olunan bir siyaset tanımının olmadığını görmekteyiz. Siyaset bazılarında göre sadece “devletle” sınırlıdır. Bazılarına göre ise daha geniş bir kavram olan “iktidardan” hareket etmektir. Biz siyaseti en geniş anlamıyla şöyle tanımlayabiliriz. Siyaset, kamuoyu veya belirli bir grubu ilgilendiren meselelerde karar verme, kararları etkileme veya uygulamaya yönelik mücadele etme veya mensup olma işbirliği ve dayanışma içerisinde olabildiği gibi çatışma şeklinde de beliren, değişen bir sosyal münasebetler bütünüdür.*” (Özkul,1997:69)

“*İnsanlar her zaman başkalarını etkileme, karar alma, idare etme gibi istekleri kendilerinde taşımışlardır. Bazıları bütün bu isteklerini uygulayabilmişler diğerleri ise onlara bazen tabi olarak bazen de katkıda bulunarak hayatiyetlerini devam ettirmişlerdir. Söz konusu isteklerin bir çok insanda bulunması ise bütün bu insanların aynı hedefe yönelmelerine yol açmıştır. Bu da mücadele ve işbirliğini mümkün kılmıştır.*

Bu mücadele ve işbirliği, siyaset kavramı ile izah edilmeye çalışılmıştır. Ancak söz konusu mücadele ve işbirliğinin sosyal hayatın tamamına yönelik olması siyasetin de en küçük sosyal birimden, en büyük sosyal birim olan devlete kadar giden bir süreci kaplamasına sebep olmuştur.”(Tatar:24)

“Siyaset toplumdaki ayrılabilecek bir alan değildir”.(Duverger,1995:18)

Toplumsal yapının varlığı ve işleyişi birçok faktöre bağlıdır. Bu faktörlerin en önemlilerinden biriside siyaset kurumudur.

Toplum ile siyaset, siyasal olay ve siyasal sistem son derece iç içe geçmiş bir nitelik göstermeye daha M.Ö. 350'lerde günümüzden 2400 yıl önce başlamıştır. 2400 yıl önce olanaksızlığı tartışılan siyasal sistem dışında insanın yaşayabilmesinin, artık gittikçe bütünleşen ve karşılıklı bağılıkların arttığı dünyamızda söz konusu olması fevkalade zordur. Yani *“siyaset İnsan varlığının kaçınılmaz olgularından birisidir”*. (Kalaycıoğlu, 1983:2)

Siyaset kelimesinin asıl anlamı yönetmek, idare etmektir.

Siyasetin kaçınılmaz bir olgu olması ve hayatımızın her alanını etkilemesi, hatta belirlemesi siyasete olan her düzeydeki her türden ilgiyi arttırmıştır.

1.2. Siyasal Katılım Kavramı ve Tanımı:

Siyasal katılım kavramı siyasallık düzeyinde tüm davranışları içinde barındıran son derece karmaşık bir kavramdır. Siyasal sistem içerisinde, vatandaşların siyasal sistem karşısındaki durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını (Tatar:69) içeren bir kavram olmakla birlikte, *“siyasal katılmayı, vatandaşların, merkezi ve yerel devlet organlarının, personelini yahut kararlarını etkilemek üzere kendilerince ya da başkalarınınca tasarlanmış; hukuki ve hukuk dışı, başarılı ya da başarısız eylemlere girişimleri olarak tanımlayabiliriz.”* (Özbudun, 1975:4)

Bir davranış biçimi olarak siyasal katılmayı vatandaşların sadece seçimlerde gösterdikleri katılma, tercih ya da eğilimler olarak görmek yetersiz olur. Seçim davranışları ya da seçimlere katılma, siyasal katılmanın en demokratik, en kapsamlı biçimi olarak, oy vermenin ötesinde her türlü siyasal olaylar ve siyasal kararlar karşısında vatandaşların basit bir merakından başlayıp, yoğun kitlesel protesto eylemlerine kadar uzanan davranış biçimleridir şeklinde tanımlayabiliriz. (Abadan'dan akt. Öztekin, 2003:224)

Siyasal katılma kavramı, özel vatandaşların hükümetçe alınan kararları etkilemek üzere tasarlanmış faaliyetlerini ifade etmektedir. Bu tanım, dikkatimizi tutum ve davranışlardan çok, eylemlere, kamu işleriyle sürekli ve meslek icabı olarak uğraşan kişilerden çok, özel vatandaşlara çekmektedir. Buna karşılık, hükümetin kararlarını etkilemeye yönelik bütün çabaları, yasal veya yasa dışı, şiddetçi ve barışçı, başarıya ulaşmış veya ulaşmamış olsun içine almaktadır. Ayrıca hükümet kararlarını etkilemek üzere yalnız aktörün kendisine tasarlanmış eylemleri değil; aktörden başka biri tarafından hükümet kararlarını etkilemek amacı ile tasarlanmış eylemleri de içine almaktadır. (Huntington-Dominguez,1979:42-43)

Bir siyasi partiye oy temini için çevrelerindeki insanları ikna etmeye çabalayan bir kişinin, belli bir siyasi partiye oy veren kişinin, belli bir siyasi partiye para bağışlayan, o siyasi partinin kampanya ve mitinglerinde yer alan, bir siyasi görevi adaylığını koyan, bir siyasi cinayet işleyen bireyinde siyasi katılma faaliyetinde veya eyleminde bulunduğu iddia edilebilir. Amacı siyasi karar alma mekanizmasını etkilemek olan, otonom olarak bir yönetimi benimseyip; bunu uygulayan herkes, siyasi katılıma eyleminde bulunmaktadır. (Kalaycıoğlu, 1983:10)

Yukarıdaki tanımda görüldüğü üzere siyasi bilimciler arasında siyasi katılma kavramının tanımlanmasında tam bir anlaşmaya varılamamıştır. Bazı tanımlar salt siyasi davranışları değil, tutumları da içermektedir. Bazıları hukuka uygun olan eylemleri katılma biçiminde tanımlarken, bazıları hukuk dışı eylemleri de katılma kapsamında ele almaktadır. Kişilerin salt istemleri doğrultusunda bağımsız olarak yöneldikleri eylemleri siyasi katılma olarak benimseyenlerin yanında başkalarının eyleme sürüklenmiş ve kişinin farklı amaçlara yöneldiği siyasi eylemleri de gerçek siyasi katılma olarak kabul edenlerde vardır. (Çam, 2002:169)

1.2.1.Siyasal Katılımının Nedenleri, Kapsamı Ve Türleri

1.2.1.1.Siyasal Katılımının Nedenleri

İnsanların bireysel ve örgütsel olarak siyasete ilgi duymalarının ve değişik düzeylerde siyasi katılım göstermelerinin birçok nedeni bulunmakla birlikte, biz burada bu nedenleri beş grupta toplayacağız.

Bunlar: “Çıkara dayalı bağlılık”, “arkadaşlık edimi”, “psikolojik tatmin”, “toplumsal tatmin”, “topluma yabancılaşmamak” şeklinde sıralanabilir.

“Çıkara dayalı bağlılık” İnsanların, bireysel ve örgütsel çıkarlarını korumak, kendine ve yakın çevresine çıkar sağlamak, siyasal ve toplumsal olaylar arasında neden sonuç ilişkisi kurabilmek gibi gerekçelerle siyasete katılımlarıdır.

“Arkadaş edimi”, mesleksel ve örgütsel olarak yeni arkadaşlıklar edinmek, onlarla toplumsal olaylar hakkında konuşup yorumlar yapabilmek amacıyla siyasi katılıma yönelirler.

Üçüncü olarak insanlar “psikolojik tatmin” sağlamak amacıyla katılırlar. Şöyle ki; insanlar siyasi konularda ilgi ve kültürlerini geliştirip, çevresine karşı kültür düzeyinin yüksekliğini kanıtlayıp, bu yolla da kendi kendini psikolojik olarak tatmin ederler.

“Toplumsal tatmin”, toplumsal ve siyasal olayların karşısında bir kültür edinerek belirli pozisyonlara gelebilmenin bir aracı olarak siyasete katılırlar.

İnsanlar içinde buldukları “topluma yabancılaşmamak” için, kendisine, ailesine ve çevresine karşı ülkedeki ve dünyadaki siyasal ve toplumsal olaylarla ilgilenir ve değişik düzeylerde siyasete katılırlar. (Öztekin,2003:231)

Özbudun’da siyasal katılımın nedenlerini dört nedene dayandırarak açıklıyor: Bunlar, kişisel bağlılık”, “dayanışma”, “çıkara” ve “vatandaşlık duygusu”.

“Kişisel bağlılık,” özellikle az gelişmiş ülkelerde insanlar, kırsal kesimlerde geleneksel lidere kişisel bağlılıklar nedeni ile siyasal katılıma yönelirler,

“Dayanışma”, bireyin içinde bulunduğu siyasal gruba bağlılığın bir devamı olarak siyasete dâhil olmasıdır,

“Çıkara”, bireysel çıkar elde etmek, içinde bulunduğu topluluğa veya gruba yönelik çıkar veya sektörel çıkar elde etmek gibi amaçlara ilişkin siyasete katılımını gerçekleştirmektedir.

“Vatandaşlık duygusu” ile insanlar, görev hususiyetiyle, kendiliğinden gerçekleşen bir şekilde siyasete katılabilirler. (Özbudun’dan akt. Çadır,2009:10)

Görüldüğü üzere çeşitli nedenlerle insanlar siyasi katılım gösterebilmektedir. Yine bu nedenlere dayalı olarak bağlı oldukları siyasi görüşü ve partiyi belirlemektedirler.

1.2.1.2.Siyasal Katılımının Kapsamı

Siyasal katılım tanımları göz önünde bulundurulduğunda, siyasi katılımın kapsamı oldukça geniş bir siyasi davranış yelpazesini içerecek şekilde oluşmaktadır. Siyasi katılımın kapsamı, en basit siyasi davranıştan, bir siyasal cinayet işlemeye varan geniş bir yelpazedeki her çeşit davranışı ve hatta siyasi faaliyette bulunmamaya kadar her düzeyde davranışı içermektedir.

B. Badie, “Lexique Socialogie Politique”de M. Weiner’in tanımını benimseyerek siyasi katılımın kapsamını şu şekilde belirlemiştir. “*Merkezi veya yöresel devlet organlarının her düzeyinde politikaların seçimi ve kamu işlerinin yönetimi ya da siyasi yönetimlerin seçimini etkilemek amacıyla yasal ya da yasal olmayan araçlara başvuruyu benimseyen, örgütlü ya da örgütsüz, süreksiz ya da sürekli, başarı ya da başarısızlıkla son bulan tüm iradi eylemlerdir.*” Bu tanım çerçevesi içinde siyasete katılmamak da siyasal katılma olgusu gibi kabul edilebilir. (Çam:169)

Talashı’ya göre ise siyasal katılma “*Demokrasi'nin özü olan siyasi katılımı, başta seçimlerde oy kullanmak olmak üzere, yönetim işlerinde görev almak, karar verme süreçlerinde etkili olmak, kampanyalarda çalışmak, siyasal tartışmalar yapmak, siyaset adamlarıyla ilişki kurmak gibi çok ve çeşitli davranışsal etkinlikleri kapsamaktadır*”. (Talashı, 1996:15)

Siyasî katılım, vatandaşların siyasî sistem karşısındaki durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını gösteren bir kavramdır. (Daver,1993:203)

1.2.1.3.Siyasal Katılımının Türleri

Siyasal katılma davranışı bireylerin siyasi eylemde bulunurken hangi davranışları gösterdikleri ve bu davranışların kapsamı dikkate alınarak farklı araştırmacılar tarafından farklı başlıklar altında incelenmiştir. Burada bunlardan bazılarına değinilecektir. Bu araştırmacılarından birisi olan Milbrath "Political Participation" adlı yapıtında siyasal katılmayı biçim ve türlerine göre şu şekilde sınıflandırmaktadır;

- Açık ve gizli katılma: Siyasal katılım faaliyetleri bazen açık ve kamuoyu önünde gerçekleşirken, bazıları gizlilik taşır.
- Zorunlu, bağımsız katılma: Yasaların gereği olarak gerçekleşen siyasal katılma olduğu gibi, bazı siyasal eylemler bireylerin bağımsız olarak verdiği kararla olur.

- Sürekli katılma ve süreksiz katılma: Siyasal katılma oy verme şeklinde kısa süreli olabileceği gibi, bir siyasi partiye üyelik, militanlık şeklinde sürekli olarak olabilir.
- Siyasal sisteme veren ve alan katılma: Oy verme şeklindeki gibi bazı davranışlar sisteme katkıda bulunurken, bazı davranışlar sisteme yöneltilen okul, yol istekleri gibi sistemden bir şeyler alır niteliktedir.
- Açıklayıcı-araçsal katılma: Seçim kampanyasına katılma gibi eylemler amaçsal katılım iken seçimde oy verme gibi davranışlar araçsal katılımdır.
- Sözlü-sözsüz katılma: Sözlü eylemlerin yapıldığı eylemler örneğin siyasal bir konuyu tartışmak sözlü siyasal katılımken, protesto yürüyüşleri gibi eylemler sözsüz katılımdır.
- Sosyal-sosyal olmayan katılma: Siyasal katılma toplumun diğer kişileri ile birlikte olursa sosyal anlamda bir katılma vardır. Aksi durumda ise bireysel bir katılımdan söz edebiliriz.(Çam,172-173)

Ayrıca Milbarth, bireylerin siyasal katılımını aktif ve pasif olarak iki biçimde ele almakta ve birey-siyasal sistem ilişkisini hipotetik (varsayım dayalı) bir tablo halinde sunmaktadır. Aşağıda Milbarth'ın belirlediği siyasal katılım türleri tablo1'de gösterilmiştir.

Tablo 1. Milbarth'a Göre Siyasal Katılım Türleri

		Bireylerin Siyasal Sisteme Verdikleri (Input) -1-	Bireylerin Siyasal Sistemden Aldıkları (Outtake) -2-
AKTİF KATILMA	Aletsel	<ul style="list-style-type: none"> ○ Lider Seçimi (oylama) ○ Parti faaliyetleri ○ Para yardımında bulunma ○ Gönüllü işe koşma ○ İtaatsizlik 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Mevki sağlama ○ Haberleşme imkanları ○ Hizmetler ○ Ekonomik fırsatlar ○ Menfaat Çatışmasının Çözümü ○ Adalet
	Açıklayıcı	<ul style="list-style-type: none"> ○ Sadakat ○ Gösteriler ○ Protestolar ○ Siyasal Tartışma 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Ulusal Semboller ○ Kimliğin idraki ○ Hükümet protestoları ○ Üstünlüğün idraki
PASİF KATILMA		<ul style="list-style-type: none"> ○ İtaat ○ Rıza ○ Vergi Ödeme ○ İlgisizlik 	<ul style="list-style-type: none"> ○ Kamu Düzeni ○ Güvenlik

Kaynak: Milbarth, W.Lester, Political Participation, How and Why Do People Get Involved in Politics?, Rand Mc Nally & Company , Chicago,1996,s.14.

Milbarth'ın sınıflandırmasından anlaşıldığı üzere, siyasal katılım farklı özellikleriyle değişik tür ve biçimlerde gerçekleşmektedir.

Siyasal katılım türleri toplumların sosyo-ekonomik gelişme düzeylerine göre farklılaşmaktadır.

Modern toplumlarda geleneksel toplumlara göre siyasal katılım daha yoğun ve alan olarak daha geniştir. Yani modern toplumlarda siyasete katılan bireylerin oranı geleneksel toplumlarla kıyaslandığında daha yüksektir ve katılım daha çeşitli biçimlerde olmaktadır.

Siyasî katılımı boyutlarına göre değerlendirdiğimizde bir çok sınıflandırma ile karşılaşmaktayız. Bunlardan en önemlisi Dahl'ın yaptığı sınıflandırmadır. Ona göre siyasî katılım, öncelikle dört ana tabaka halinde ifade edilebilir. Bu dört tabaka; siyasî olmayan tabaka, siyasî tabaka, iktidar peşinde koşanlar ve iktidarda olanlardır. O siyasî tabakayı ise siyasete katılanlar açısından dörde ayırarak; Meraklılar, Alakadar olanlar, Bilgililer ve Faal olanlar şeklinde sıralamaktadır. (Dahl, 1984:95-101)

Bazı araştırmacılar ise siyasal katılım türlerini ikiye ayırmışlardır. Bunlar, “bireysel siyasal katılım ve toplumsal siyasal katılım” dır.

1-Bireysel Siyasal Katılma

Bireysel siyasal katılım, genel olarak vatandaşlık görevleri arasında sayılan ve hiçbir ikili insan ilişkisini özellikle gerektirmeyen, yalnız olarak yapılabilen siyasal katılım türüdür ki, en belirgin örneği oy verme davranışıdır. Oyun özellikle gizli olması prensibi bu davranışın bireyselliğini korumakta ve kolaylaştırmaktadır. (Ayata, 1991:239)

Kalaycıoğlu’da siyasi katılımı bireysel bir boyutta tanımlayarak “*kişinin otonom olarak yaptığı tercihler ve verdiği kararlar sonucunda, siyasal karar mevkilerine gelecek olanları ve bu mevkileri ellerinde bulunduranları etkilemek üzere yaptıkları eylem*” şeklinde tarif etmektedir. (Kalaycıoğlu,1983:10)

Bireysel siyasal katılımın bir başka tanımını da şöyle ifade edebiliriz; siyasal katılım, katılımcı kişilerin isteklerine göre, var olan sistemle ilişkileri, ilgileri ve tutumları doğrultusunda şekillenmekte ve bu tür katılım kişiler arasındaki çıkar ilişkileri, toplu hareket etme ve üyesi olduğu grupta dayanışma içinde olma şeklinde oluşmakta ve katılanların yurttaşlık bilinciyle yerine getirilmektedir. Gizli olarak yapılan bu katılım, kişilerin bireysel tercihleriyle gerçekleşmektedir. (Kovanlıkaya,1999)

2- Toplumsal Siyasal Katılma

Toplumsal siyasal katılım, bireysel siyasal katılımın tersine açıkça insan ilişkisi, grup davranışı ve sosyal faaliyet gerektirir şeklinde yapılmaktadır. Bir siyasi partiye üye olmak bir pozisyona aday olmak gibi. (Ayata,1995:294) Siyasi bir faaliyette bulunan birey, toplumun diğer bireyleri ile birlikte olursa toplumsal bir katılım söz konusudur. Kapı kapı dolaşarak bir siyasi parti için oy toplamak, para yardımında bulunmak gibi. (Milbarth:14)

Bir başka ayırım da “olağan ve olağan dışı” katılım şeklinde yapılan ayırımdır. Olağan siyasal katılım seçim yoluyla siyasal rejim tarafından konulmuş kurallara göre oluşurken; olağan dışı katılım ise kişinin siyasal rejim tarafından konulmuş kurallara karşı çıkmak suretiyle giriştiği katılım türüdür. (Kalaycıoğlu,1984:204-205)

1.2.2. Siyasal Katılıma Etki Eden Faktörler

Bireyler, toplum hayatı içerisinde birçok toplumsal ve kişisel faktörün etkisi altında kalır. Eylemde bulunurken de bu faktörlerin etkisiyle hareket eder. Dolayısıyla kişinin siyasi eylemleri de hem toplumsal hem de kişisel birçok faktörden etkilenecek gerçeğe olacaktır.

Biz burada siyasal katılım düzeyine etki eden faktörleri üç başlık altında izah edeceğiz.

1.2.2.1.Sosyo- Ekonomik Faktörler

Toplumların ekonomik ve sosyal gelişmelerini siyasal düşünce ve kurumlardan soyutlamak olanaksızdır. Sosyo - ekonomik gelişme düzeyi yükseldikçe siyasal yaşama katılımında artmaktadır. (Dahl'danakt. Minibaş,1996)

Huntington ve Dominguez Sosyo-ekonomik gelişmeyle siyasal katılıma arasındaki ilişkileri şu maddeler altında izah ediyor.

1.Bir toplumda siyasal katılıma düzeyi, Sosyo-ekonomik statüyle bağlı olarak değişme eğilimindedir. Daha fazla eğitim görmüş olanlar, daha yüksek gelir sahipleri, yüksek statülü mesleklerde çalışanlar genellikle fakir, eğitimsiz ve aşağı statülü mesleklerde çalışanlara oranla daha katılımcıdırlar.

2.Sosyo-ekonomik gelişme örgüt ve derneklerin çoğalmasına ve daha çok kişinin bu gruplara katılmasına yol açma suretiyle de siyasal katılmayı artırır.

3.Ekonomik ve sosyal modernleşme, sosyal gruplar arasında gerginlikler ve çatışmalar yaratır; yeni gruplar doğar, yerleşik gruplar tehditlerle karşılaşır, aşağı statülü gruplar durumlarını iyileştirmek için imkânlar elde eder. Sosyal çatışma artar ve grup bilinci yaratır. Bu da grubun taleplerini başka gruplar karşısında savunmak üzere kolektif eyleme girişmesine yol açar. Kısacası grup siyasete yönelmek zorunda kalır.

4.Ekonomik gelişme, devlet fonksiyonlarının önemli ölçüde artmasını gerektirir. Devletin faaliyetleri toplumsal grupları ne kadar çok etkilerse, gruplar devletin kendi hayatları açısından önemini açıkça görür ve hükümet kararlarını etkilemeye çalışır ve siyasal eyleme girişirler.

5.Sosyo-ekonomik modernleşme, milli gelişme çerçevesi içinde gerçekleşir. Bireyin devletle özdeşleşmesi vatandaşlık kavramıyla anlatılır, vatandaşlığın, sosyal sınıf ve cemaat grubu bağlarını geri plana ittiği ve kütlenin siyasal katılımı için bir temel oluşturduğu varsayılabilir. (Huntington-Dominguez, 1979:44-49)

Sosyo-ekonomik faktörler; gelir düzeyi, yaş, meslek ve statü, eğitim, yerleşim yeri, cinsiyet, aile ve toplumsal sınıf başlıkları halinde incelenecektir.

1.2.2.1.1. Gelir Düzeyi

Gelir ve siyasete katılım arasındaki ilişkinin varlığı konusunda çeşitli görüşler ileri sürülmekle birlikte, Amerika Birleşik Devletleri'nde yapılan ilk araştırmalar oy verme davranışının gelirdeki artışla doğru orantılı olduğunu göstermiştir. (Baykal, 1997:38-39) Ancak “gelirin artmasıyla siyasal katılım düzeyinin de artacağı” varsayımı her zaman ve her yerde doğrulanmamıştır. Bununla birlikte sorun salt oy kullanma açısından ele alınırsa, gelirin artmasıyla oy kullanma olasılığının düşebileceği de belirtilebilir.

Siyasal katılımın daha üst düzeylerde gerçekleşmesi durumunda, gelir artışıyla daha üst düzeyde katılıma yönelme eğiliminin belirlenmesi olasıdır. (Turan:76)

Siyasal katılım ve gelir düzeyi ilişkisine ait yapılan çalışmalar göstermiştir ki alt gelir grubuna ait kişilerin, üst gelir grubundaki kişilere göre siyasete daha az ilgi duydukları, katılımlarının düşük olduğu gözükmemektedir. Bu durumun nedeni bireylerin ihtiyaçlarını karşılama mücadelesi vermesi ve bireysel, ailevi sorunların dışında yer alan sosyal alandaki sorunlara karşı ilgisiz kalmasıdır. Bu bakımdan gelir seviyesi yükselen bir toplumun siyasal katılım düzeyinin de artacağı, eğitim seviyesi yükselen ve geliri artan bireylerin siyasi faaliyetler içinde daha fazla görev almak isteyeceği söylenebilir. (Gücük, 2006) Örneğin geliri artan birey partilerin üst kademelerinde daha kolay görev alabilmekte, milletvekilliği veya belediye başkanlığı adaylığı gibi pozisyonlarla daha çok ilgilenebilmektedir.

Ekonomik seviyenin siyasî katılımı ve demokratik tatminkârlığın düzeyini biçimlendirdiği iddia edilmektedir. Şöyle ki, ekonomik problemler ve sıkıntılar, hem siyasî katılımın fırsat ve imkân maliyetini arttırmakta hem de kişinin siyasete teşebbüs etme kapasitesini azaltmaktadır. Böylece yüksek enflasyon ve işsizliğin siyasî katılımı genel bir azalmaya ve demokratik tatminkârlığın seviyesinde düşmeye sebep olacağı beklenmektedir. (Taylor, 2000:100-103)

Gözlemler, gelir düzeyi ile siyasal katılma eğiliminin doğru orantılı olduğunu ortaya koyuyor. Gelir düzeyi arttıkça siyasete ilgi artarken çok düşük gelir seviyelerinde bu ilgi tamamen ortadan kalkabilmektedir. Ekonomik bakımdan güçlü olanların, eğitim düzeyi yeterli olmasa bile, siyasal bakımından etkin oldukları bilinmektedir. Türkiye’de

oy verme oranı bakımından gelir ve katılma ilişkisine bakıldığında, köylerdeki oy verme oranının genel olarak kentlerdekine oranla yüksek olduğu gözlemlenmiştir. Köylerdeki bu durum, gelir katılım ilişkisinin çok da belirleyici olmadığını göstermektedir. Seçimlere katılma, en alt düzeyde ve edilgen bir katılımıdır. (Çukurçayır:89) Bununla beraber gelir düzeyi arttıkça daha üst düzeylerde. Örneğin; aday olma, parti kademelerinde görev alma gibi üst düzey siyasal katılımlar daha kolay gerçekleşmektedir.

S.Huntington'a göre Sosyo-ekonomik gelişme düzeyi arttıkça, gelirden artarak daha yüksek toplumsal, statüye ulaşanlar, kendilerini siyasal etkinlik açısından daha yeterli görmekte ve siyasal yaşama aktif olarak katılma isteği duymaktadırlar. (Çam, 2002:205)

Bazı siyaset bilimciler, düşük gelirli vatandaşların, çoğu kez finansal kaynaklara, boş zamana, vatandaşlık kabiliyetine ya da etkili olarak katılmak için gerekli olan mücadele seviyesine ya da kamu memurları, adaylar, faal siyasetçiler tarafından siyasî hareket için eleman aramak imkanlarına sahip olmadıklarını ileri sürerler. (Lawless-Fox,2001:363)

1.2.2.1.2.Yaş

Çeşitli değerler, inançlar, tutumlar, yönelimler ve beklentilerle donanması ve siyasal sistem içinde etkinlik gösterebilmesi için bireyin belirli bir yaş sınırını da aşması gerekmektedir. Toplumsal siyasallaşma dönemlerinin oldukça yoğun yaşandığı dönemler, bireylerin yaşlarıyla siyasal katılma arasındaki etkileşimin özünü değiştirmekte ve dönüştürmektedir. (Sitembölükbaşı, 2001:36)

Yaş faktörünün siyasal kaynak olarak taşıdığı önem onun kronolojik veya biyolojik-genetik niteliklerinden ötürü değildir. Yaş grupları veya kuşakları farklı toplumsallaşma etkileri altında, farklı ulusal ve uluslararası olayların yaşandığı dünyalarda ergenliğe eren gruplar olarak siyasal katılma farklılıkları gösterebilmektedir. Genç insanın gerek enerji gerek zaman olarak siyasal eyleme elverişli bir durumda bulunması, ayrıca aile yükümlülüğü, düzenli bir meslek faaliyeti gibi bağların bulunmaması nedenleriyle gösteri yürüyüşü, seçim kampanyası faaliyetleri gibi siyasal eylemlere diğer yaş gruplarına oranla daha çok girişebilmektedirler. (Kalaycıoğlu, 1983:20-21)

Bireylerin siyasal bilinçlerinin oluştuğu dönemler genellikle gençlik yıllarıdır. Bu dönemde bireylerin parti tercihleri de şekillenmeye başlar. Bireylerin gençlik yıllarını geçirdiği dönemlerin etkileri kimi zaman uzun süre kalıcı olabilmektedir. (Sitembölükbaşı, 2007:42)

İnsanlar, bu yaş gruplarından çıktıkça ve orta yaş grubuna doğru ilerledikçe her düzeydeki siyasete ilgileri artmaktadır. Çünkü bu dönemde belli sorumluluklar almışlar dünya görüşleri, hayata ve topluma bakışları netleşmiştir. Bu insanlar, gerek bireysel gerek örgütsel olarak birçok çıkarların bulunduğu ve bu çıkarların siyasete katılma ile korunup savunulabileceğinin bilincindedirler. (Öztekin, 2000:229-230)

Her yönüyle bir siyasal davranış biçimi olarak siyasi katılma olgusunda yaş faktörünü genel olarak ve tüm toplumlar için şöyle değerlendirebiliriz; 16-20 yaş arası gençler, siyasete her düzeyde daha az ilgi duymakta ve daha az katılmaktadırlar. Bu katılma ve ilgi yaş ilerledikçe artarak 25-45 yaş arasındaki orta yaş grubunda en yüksek düzeye ulaşmakta,45 yaşından sonra bu ilgi ve katılım yavaş yavaş düşerek 65 yaşından sonra en alt düzeylere kadar inmektedir. (Tekeli, 1981:133)

Sonuç olarak yaş ve siyasal katılma arasındaki ilişkiyi şöyle özetleyebiliriz;

1-Gençler geleneksel siyasal katılma türlerine daha az ilgi gösterirken, geleneksel yapılara karşı olan ideolojilere daha çok ilgi göstermektedirler.

2-İlerleyen yaşla birlikte siyasal tercihler de yerine oturmaktadır.

3-Yaş doğrudan doğruya siyasal katılmayı etkilediği gibi, siyasal katılma üzerinde etkisi olan diğer siyasal kaynaklar aracılığıyla siyasal katılmayı etkileyebilir. (Erkan :23)

1.2.2.1.3. Meslek ve Statü

Bir siyasal davranış biçimi olarak siyasete katılma açısından, bireylerin toplum içindeki konumu, öğrenim durumu, prestiji, mesleği ve statüsü karşılıklı olarak birbirlerini etkileyen faktörlerdir. İnsanların bu özellikleri arttıkça siyasal katılımları da artmaktadır. Bireylerin toplumdaki konumları belirginleştikçe ve toplumda aranan meslekleri edindikçe, her düzeyde siyasete katılım ve ilgileri çoğalmaktadır. (Öztekin 2003:226-227)

Baykal'a göre meslek kişinin siyasal katılımını etkiler. Bu etkileri şöyle sıralayabiliriz:

- Meslek, insana sosyal önemi olabilecek yetenekler yada ustalıklar kazanma olanağı verebilir.
- Meslek, belli bir siyasal görüşü olan insanları bir araya getirerek etkileşimi arttırabilir.
- Kişinin mesleği onun hükümetin politikaları ile menfaat ilişkisi içinde olmasını sağlayabilir.
- Mesleklerinden dolayı bireylerin oynadığı roller kişiyi siyasal hayata katılmaya zorlayabilir. (Lane'den akt. Baykal,1970:46)

Ayrıca, kendi sınıfsal ve mesleksel örgütlerine üye olan insanlar hem mesleklerini hem de ülke ve dünya olaylarını izleyebilmek için, örgütlerin düzenledikleri toplantılara katılacaklar, yayınları izleyecekler dolayısıyla dernek, sendika, meslek odaları gibi siyasal örgütlerin çok olduğu toplumlarda insanların siyasete katılmaları daha yoğun ve bilinçli olacaktır. (Öztekin, 2003:227)

Nihayet, bireyin meslek statüsü yükseldikçe örgüt üyeliği ve faaliyetinin artacağı, siyasal bilgi ve ilgisinin de, siyasal etkinlikte birlikte fazlalaşacağını söyleyebiliriz. Siyasal ilgi ve bilginin bir ön koşulu olarak, kitle iletişim araçlarının düzenli olarak izlenmesi olayının da yüksek meslek statüsüne sahip olanlar arasında, düşük statülere oranla daha sık rastlanan bir olay olması beklenebilir. (Kalaycıoğlu, 1983:32)

Bundan başka yüksek statülü kişiler, aşağı statülü kişilere oranla, siyasete katılmanın bir vatandaşlık görevi olduğuna daha çok inanırlar; böyle bir ödev duygusuna sahip olanlar da siyasete gerçekten daha çok katılırlar. (Milbrath'tan akt. Huntington ve Dominguez,1979:45)

1.2.2.1.4. Eğitim Seviyesi

Siyasal katılmada eğitim değişkeni, en güçlü sosyal değişkendir. Eğitim, bireylerin siyasal yaşama katılmasını kolaylaştırır ve katılmanın ön koşullarını hazırlar. Eğitim düzeyi, bireyin siyasal tercihlerini daha bilinçli olarak yapmasında etkilidir ve diğer çevresel değişkenlerin belirleme gücünü azaltır. Siyasal içeriklerin kavranmasını, yorumlanmasını ve iletilmesini sağlar. (Baykal, 1970:31)

Kalaycıoğlu'na göre eğitim kurumlarına devam etmekte bireyin siyasal yaşama katılmasına daha sık ve yoğun bir hal almasına neden olur. Bunun nedenleri;

1- Eğitime sahip olanlar olmayanlara oranla siyasal yaşama katılma konusunda daha derin bir görev duygusu geliştirmektedirler

2- Eğitim kişiye, çevresindeki toplumsal kurum ve yapıları ussal olarak kullanmak ve değiştirmek yoluyla istenilen amaca ulaşmak konusunda hem inanç hem de beceri kazandırmaktadır.

3- Birey nedenli yüksek bir eğitime sahipse o denli fazla gelirede sahip olabilmekte ve bu gelir etkisiyle toplumda daha güçlü mevkilere varabilmektedir. Bu kişiler en azından bu durumlarını kavramak için siyasal yaşamda daha etkin rol oynamaktadırlar.

4- Eğitimin en önemli niteliklerinden biriside bireyin soyut ve genel kavramları düşünce faaliyeti sırasında kullanmasını kolaylaştırmasıdır. Bürokrasi ile haberleşme, yazılı olarak kendisini daha kolay ifade edebilenler kendi çıkar ve dileklerini berrak bir biçimde belirtecek şekilde soyut düşünebilenler için daha büyük bir kolaylık ve etkinlikle başarılabilir.

5- Eğitim kurumlarında kurulmuş olan ilişkiler, okul sonrası yaşamda da bireylerin hükümete bağlı idari kadrolarla ilişki kurmasını kolaylaştıran bir unsurdur.

6- Eğitim kurumunun öğrenciyi, okul içi çeşitli faaliyetlere katılmaya teşvik etmesi, bireyi yakın çevresi içinde başkalarıyla ilişki kurma, ortak hareket etme, grup halindeki insanlara hitap edebilme gibi beceriler kazandırmakta etken olabilecek, bu da siyasal faaliyet için geçerli olabilecek beceri ve kaynak temin etmek konusunda etkili olabilecektir.(Kalaycıoğlu,1983:26-29)

Bütün bu sıraladığımız maddeler ışığında eğitim düzeyinin siyasi katılımı artırıcı bir etkide bulunduğunu ifade edebiliriz.

1.2.2.1.5. Yerleşim Yeri

Yerleşim yeri ile siyasete katılım arasında doğrudan bir ilişki vardır. Kentte yaşamak ile kırsalda yaşamak siyasal davranışı şekillendiren ve türünü belirleyen bir faktördür.

Eroğlu'na göre bireyin kent, kasaba, köy hatta ülkenin değişik yerlerinde yaşamlarına göre, siyasal davranış ve katılımı değişmektedir. Ayrıca bireylerin ikamet ettikleri yerlerin gelişmişlik düzeyleri de yine siyasal katılımı doğrudan etkilemektedir. (Eroğlu :114)

Büyük kent, kasaba ya da köyde oturan insanların siyasal yaşama aynı biçimde ve düzeyde katılmadıkları görülür. Büyük kentteki siyasal katılma daha bilinçli ve bağımsız iken kırsal kesimde bağımlı olarak gerçekleşir. (Kışlalı :187) Şöyle ki Türkiye, Hindistan, Tayland ve diğer ülkelerde en yüksek seçime katılma oranları, bu geleneksel kırsal bölgelerde görülmektedir. Buralarda yerel liderler, seçimlerde taraftarlarını oy kullanmaya seferber edebilmek için, kendi sosyal prestijlerinden, kültürel üstünlüklerinden, ekonomik özendiricilerden, açık ya da zihni zorlamalardan yararlanabilmektedirler.(Huntington-Dominguez, 1979:55)

Baykal da kırsal kesimde yaşayanların, siyasal katılımında yüksek düzeyde bir orana sahip oluşunu şöyle açıklıyor *“Türk köylerinin diğer birçok ülkeden farklı olarak birbirine yakın evler halinde kurulmuş olması ve köylerin birbirleri ile toplu devamlı ve yakın temas halinde olmalarıdır. Küçük yerleşim birimlerinde oy kullanmama davranışı kolaylıkla saptanabileceği için birey oy kullanma yönünde bir baskı duyabilir.”*(Baykal:71)

Oy verme yönünden siyasal katılımı ele aldığımızda yine köylerde oy verme davranışının daha yüksek şehirlerde ise daima az olduğu söylenebilir. Örneğin köyden şehre göç eden bir kişi yeni yerleşme merkezinde, ilk yıllarda genellikle oy kullanmama davranışını tercih etmektedir. (Çam:171)

Oy verme davranışı dışındaki siyasal katılma davranışlarında ise kentin siyasal katılmayı kamçılaman bir kültürel çevre oluşturduğu da iddia edebilir. Kentsel yaşam sağladığı imkânlar ile siyasal olayları izleme ve siyasal kararlara katılma olanaklarının yoğun olduğu bir çevre oluşturmaktadır. Dolayısıyla kentte yaşayanların yüksek toplumsal etkileşimi, yoğun iletişimi ve grup dinamiklerinin etkisi altında kalanların yoğun şekilde siyasal yaşama katılacakları Milbrath tarafından da iddia edilmiştir. (Kalaycıoğlu:23)

1.2.2.1.6.Cinsiyet

Erkek ve kadın arasındaki toplumsal ve sosyo-ekonomik statü farkı siyasete katılım açısından da karşımıza çıkmaktadır.

Cinsler arası rol farkına bağlı olarak kadınların aile ve ev dışında gerekli olan eğitim, girişkenlik gibi niteliklere erkeklere oranla daha az sahip olması kadınların siyasi beceri ve olanaklarının da daha az olması anlamına gelmektedir. (Kalaycıoğlu:19)Günümüze kadar yapılan tüm siyasal davranış, araştırmalarında,

kadınların erkeklere oranla her düzeyde daha az siyasete katıldıkları gözlemlenmiştir. (Tekeli,1981:128)

Türk toplumunda kadın ve erkeğin toplumsal konumunun belirlenmesindeki en önemli kriterlerden biriside cinsiyet ayrımıdır. Kadın ve erkek olmak iki farklı konuma ve birbirinden, kesin çizgilerle ayrılmış farklı sosyal rollere de sahip olmak demektir. Bu toplumsal rol bölüşümünde kadına düşen ev ve çocuk bakımındır. Erkek ise ailenin reisidir. Erkek sadece söz sahibi olmakla kalmaz toplumsal ve siyasal kuruluşlarda da söz sahibidir. (Kızılloluk,1994:215)

Cinsiyet ve siyasal katılma arasındaki ilişkiyi açıklamak için şu üç hipotez ileri sürülebilir.

1- Cinsiyet rollerinin siyasal katılmayı toplumsal statü veya sosyo-ekonomik statü üzerindeki etkisi dolayısıyla belirlediği;

2- Kadınların erkeklere oranla daha az sahip olabildikleri kitle iletişim araçlarından yararlanma, siyasal ilgi, siyasal bilgi, siyasal etkinlik ve örgütsel üyelik dolayısıyla siyasal yaşama daha az katıldıkları söylenebilir.

3- Kadınların siyasal katılma gibi ev dışı etkinlikte bulunması erkeklere oranla zor olacağı için, siyasal yaşamda yoğun zaman ve enerji sarfi isteyecek faaliyetlerin zorluğu kadını daha çekingen bir davranış içine sokacağı söylenebilir. (Kalaycıoğlu:19-20)

Sonuç olarak şöyle bir değerlendirme yapılabilir: Oy verme davranışı dahil, her düzeyde siyasete katılma, her toplumda erkeklerle karşılaştırıldığında, kadınlarda daha azdır. Çok az istisnalar ve olağanüstü koşullar dışında durum bu şekilde gerçekleşmekle birlikte, ayrıca modern sanayi toplumlarındaki kadınlar da siyasete daha çok katılmakta ve daha çok ilgi duymaktadırlar. (Öztekin:229)

1.2.2.1.7. Aile ve Toplumsal Sınıf

Siyasete katılmayı etkileyen toplumsal faktörlerden biriside ailedir. Ailelerin yapısı siyasete katılmayı etkilemektedir. Genellikle geniş, ataerkil ailenin bireyleri çekirdek ailelerin bireyelerine göre her düzeyde siyasete daha az katılırlar ve daha az ilgi duyarlar. Çünkü bu ailelerin bireyelerinin aileden aldıkları siyasal kültürleri onların siyasete katılma eğilimlerini zayıflatmaktadır. Ayrıca geniş ataerkil ailelerin bireyleri otoriter bir aile yapısı içinde yetiştiklerinden demokratik kurallara pek ilgi gösteremezler. (Alkan-Ergil, 1984:32)

Aile, çocuğun siyasal davranışlarını iki şekilde etkileyebilir. Birincisi, ailenin siyasal konulara ilgisi davranış ve düşünce yönünden bireyleri etkilemektedir. İkincisi ise siyasal nitelikte olamayan tutumların dolaylı olarak siyasal davranışları doğurmasıdır. Yapılan çalışmalarda ailenin siyasal tutumlarının çocukta da benzer bir ilgi doğurduğu görülmüş, siyasete ilgisi az olan ailelerin çocuklarının da siyasete açık bir ilgisizlik gösterdikleri tespit edilmiştir. Ayrıca siyaset konusunda bilgili olan anne ve babaların, çocuklarına siyasal olayları daha tutarlı bir biçimde açıkladığı görülmüştür. (Alkan- Ergil, 1984: 64)

Siyasete katılma davranışına toplumu oluşturan sınıflar açısından baktığımızda ise alt gelir gruplarında siyasete katılma yoğunluğu, üst gelir gruplarına göre çok daha azdır. Hele bu alt gelir grupları, kaderci ve şükürcü bir kültürle besleniyorsa, siyasete çok daha az ilgi duyarlar. Üst gelir grupları genellikle daha kültürlü ve daha eğitilmiş oldukları için, bu grupların birde örgütlenmiş olmaları her düzeyde siyasete katılımı arttıracaktır. (Öztekin:226)

Huntington ve Dominguez'e göre ise sınıf bilinci siyasal katılmaya yol açabilir. Bir toplumun sınıf yapısı ne kadar esnekse, sınıf ve statü değişkenlerinin katılma farklarını açıklamadaki önemi o kadar artar. Toplumun sınıf yapısı ne kadar katıysa, dolayısıyla aşağı statülülerin sınıf veya grup bilinci ne kadar kuvvetliyse, siyasal katılmanın sosyo-ekonomik statüyle olan ilişkisi o kadar zayıftır. Yeter ki, aşağı statülü grupların katılması ya siyasal baskı yoluyla, ya da o grubun siyasete katılmaması gerektiği yolundaki olumsuz bir imaj sonucu, sınırlı düzeyde tutulmasın. Dolayısıyla sınıf yapısının katılığı, ancak diğer şartlar, aşağı statülü grupların siyasal faaliyetlerine imkân veriyorsa, grup bilincini ve siyasal katılmayı güçlendirir. (Huntington-Dominguez:46-47)

1.2.2.2. Psikolojik Faktörler

Bireyin siyasal katılımını etkileyen faktörler incelendiğinde sosyo-ekonomik faktörlerin dışında bireyin psikolojik durumunun da bu konuda önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir. Siyasal güdü, siyasal etkinlik, siyasal ilgi, sosyal girişkenlik, vatandaşlık duygusu gibi siyasal katılımı arttırıcı, olumlu psikolojik etkenler dışında siyasal yabancılaşma, Cynicism, Anomi gibi siyasal katılımı azaltıcı, olumsuz psikolojik etkenlerde vardır.

1.2.2.2.1.Siyasal Güdü

Bireylerin siyasal yaşama katılabilmesi için gereklidir. Bireyin sahip olduğu siyasal kaynakları siyasal fırsat yapısının el verdiği koşullarda seferber edebilmesi için, bireyin bu tür olanakların varlığını algılayabilecek, bir bilişsel hazırlık içinde olması, siyasal sistem hakkında yeterli bilgiye sahip olması, siyasal sistemdeki gelişmeleri düzenli olarak izlemesi ve siyasal eyleminin kendisinin arzuladığı sonucu doğuracağına inanması gereklidir. İşte bu sıralanmış bulunan yönetim, eğitim, beklenti ve tutumların tümüne siyasal güdü diyoruz. Bu anlamda, siyasal katılma, siyasal kaynak ve fırsat yapısı için birer gerekli koşul, siyasal güdülerle etkileşimi ise yeterli koşulları içeren bir eylem biçimidir. (Kalaycıoğlu:39)

1.2.2.2.2.Siyasal Etkinlik

Psikolojik faktörlerden bir diğeridir. Bireyin içinde yaşadığı siyasal sisteme ve onun parçalarına etki etmek suretiyle sistemi kendi yararına çalıştırabilme inancıdır. Batı Avrupa ve Amerika Birleşik devletlerinde yapılmış olan çeşitli araştırmalar siyasal etkinliğe sahip olanların olmayanlara oranla daha yoğun bir biçimde siyasal yaşama katıldıklarını göstermiştir. Ayrıca siyasal etkinlik duygusu yoğunlaştığca bireyin başvurabileceği eylem türlerinin de çeşitlilik kazanacağını söyleyebiliriz. (Kalaycıoğlu:40)

1.2.2.2.3.Siyasal İlgi

Siyasal olayları, siyasal sistemin işleyişini ve siyasal kararların alınmasını sürekli ve düzenli olarak izlemek eğilimidir. Bireyin siyasal ilgisi arttığca siyasal olayları algılaması kolaylaşmakta ve siyasal katılımı yoğunlaşmaktadır. Yoğun dürtü altındaki bireyin eyleme olan eğiliminin hissedilir biçimde artmakta olduğu gözlemlenmiştir.(Milbrath' tan akt. Kalaycıoğlu:41)

1.2.2.2.4.Sosyal Girişkenlik

Siyasal katılımı arttıran bir diğer faktördür. Nitekim bazı bireyler sosyal ilişkilerinde daha rahat davranabilmekte ve gerekli beceriye sahip olabilmektedirler. Sosyal girişkenlik duygusuna sahip olan bu bireyler aynı zamanda siyasal yaşamda da daha aktiftirler. (ukurayır:200)

Baykal da sosyal girişkenlik niteliğine sahip kimselerin siyasal yaşama girmesi özellikle sosyal temas gerektiren siyasal faaliyetlerde bulunma olasılığının daha yüksek olduğunu ifade etmiştir. (Baykal:102)

1.2.2.2.5.Vatandaşlık Duygusu

Siyasal katılımı etkileyen faktörlerden bir diğeridir. Bireyin devletle özdeşleşmesi vatandaşlık kavramıyla anlatılır. Vatandaşlık duygusu siyasal katılmayı meşrulaştıran ve kolaylaştıran bir görüş tarzıdır. Vatandaşlığın sosyal sınıf ve cemaat grubu bağlarını geri plana ittiği ve kütlenin siyasal katılımı için bir temel oluşturduğu varsayılabilir. (Huntington- Dominguez:49)

Yukarıda saydığımız siyasal katılımı arttırıcı psikolojik etkenlerin dışında, siyasal katılımı azaltıcı yönde etki yapan psikolojik faktörlerde vardır.

1.2.2.2.6. Siyasal Yabancılaşma

Siyasal yabancılaşma, benlik ile siyasal yapı arasında meydana gelen kopma ya da uzaklaşma sürecidir. (Alkan-Ergil:268)

Kalaycıoğlu, siyasal yabancılaşmayı “bireyin siyasal sisteme ve onun öğelerine güvensizlik duyması ve sisteme karşı olumsuz duygularla dolu olup ona siyasal destek sunmamasıdır” şeklinde tanımlanmıştır.

1.2.2.2.7.Cynicisim (Siyaset Dışılık)

Siyasal katılmaya olumsuz etki yaptığı söylenebilir. “Cynicisim siyasal hayata karşı takınılan olumsuz bir tavrı ifade eder. Bu tavrın ayırıcı unsurları itimsizlik, şüphecilik ve düşmanlıktır. Cynic bir kimsenin hiçbir siyasal sisteme olumlu bir yönelimi yoktur” (Kızılloluk, 1994:226)

1.2.2.2.8. Anomi(Kuralsızlık)

Anomi ise genel bir inanç ve istikamet yokluğu ya da karşıtlığı ifade eder. Siyasal sisteme yabancılaşan bireyler, sistemi kendileri için hiçbir önemi olmayan kendileri dışında bir kurum olarak gördükleri için siyasal katılımında bulunamazlar. Baykalda anomi ve cynicisim’i siyasal katılımı olumsuz etkileyen psikolojik değişkenler olarak kabul etmektedir. (Baykal:102-103)

1.2.2.3. Hukuksal ve Siyasal Faktörler

Siyasal katılımın gerçekleşebilmesi için hukuksal bir çerçevenin varlığı ve önceden tanımlanmış belli kuralların olması şarttır. Başta uluslararası metinler, anayasalar ve kanunlar olmak üzere değişik hukuksal metinlerde siyasetle alakalı belli kurallar koyulmaktadır. Vatandaşların siyasete nasıl katılacakları, hangi sorumluluk ve haklara sahip olacakları, bu haklarını kullanırken hangi kurallara uyacakları gibi konular, yasalarca düzenlenmiş, oy verme, seçme ve seçilme hakkı belirli sınırlara bağlanmıştır. (Dursun'dan akt. Çadır,2010:20)

Siyasal faktörler ise birçok açıdan ele alınabilir, siyasal partilerin özellikleri siyasal katılımı etkiler. Siyasal sistemlerin tek partili ya da çok partili olması siyasal katılımı belirleyen önemli bir değişkendir. Siyasi partiler, bireyler için bir özdeşleşme aracı ve referans grubu olarak onların siyasi davranışlarını etkiler. Diğer yandan partiler, birer mobilizasyon aracı olarak, bireylerin siyasal davranışlarını harekete geçirici yol oynar. Birey ile siyasal parti arasındaki bağın güçlü olması siyasi yoğunlukta arttıracaktır. (Baykal:122)

Yine içinde yaşadığımız ülkede uygulanan sistemin Totaliter ya da demokratik oluşuna göre bireylerin siyasal katılımı aktif veya pasif olarak gerçekleşecektir. Totaliter yöntemler zora dayanan, kendinden başka hiçbir siyasi görünürlüğe yer vermeyen yöntemler olduğu için bireyin siyasi tercihte bulunması da pek mümkün olmamaktadır.

Parlamentar demokrasinin kökleştiği toplumlarda tüm bireylerin seçme ve seçilme hakları vardır. Bireyler siyasal tercihlerinin hiçbir ayırım ve sınırlama olmaksızın ortaya koyabilecekleri geniş bir siyasal alan bulur.

Siyasal faktörlerden bir diğeri de parti liderine duyulan güven duygusudur. Liderlere duyulan güven ve sevgi abartılı bir hal alırsa liderin diktatöre dönüşme tehlikesi vardır. Bunun gerçekleşmesi ise demokrasinin uygulamadan kaldırılarak, diğer partilerle birlikte baskı gruplarının her türlü eleştirel tutumlarının yasaklanması sürecini başlatacağından, bu süreç içinde hegemonya partisi, Totaliter tek parti halinde gelecek ve siyasal katılımın artık pratikte fazla bir şey ifade etmediği baskıcı bir sisteme dönüşmesine yol açacaktır.

1.2.3.Siyasal Partiler

Siyasi parti, iktidarı seçim ile yada başka yollarla kazanmak için örgütlenen insan topluluğudur. (Heywood, 2007:356)

Öztekin'e göre siyasi iktidarı ele geçirmek ya da en azında ona ortak olmak amacıyla örgütlenmiş insan topluluklarına siyasi parti denir. (Öztekin:73)

Siyasal süreç içinde bireylerin eylem ve fikirleri örgütlenmeler yoluyla ifade edilmedikçe fazla bir öneme sahip olmazlar. Örgütlenmeler binlerce hatta milyonlarca insanın sesini bir araya getirip bunu eyleme dönüştürecek olan siyasi iktidarın temelini hazırlar. Siyasal partiler, bir toplumda halkın istek ve taleplerini toplayarak bir araya getirerek belli bir işleme tabi tutar ve yönetim nezdindeki resmi karar yapıcı kurumlar arasında arabuluculuk görevini üstlenirler. (Ball ve Peters,2007:83)

Siyasi parti, sürekli, yaygın, iktidarı ele geçirmek amacıyla çalışmalar yapan bir örgüt olarak tanımlandığında ancak modern çağa özgü bir gerçektir. Partiler, modern anlamda XIX. yüzyılın ikinci yarısına doğru ortaya çıkmışlardır. Siyasal partiler, demokrasi mücadelesinin iktisadi ve toplumsal farklılaşmanın ve bunun sonucu olarak kurumsallaşmak zorunluluğunun ortaya çıkardığı bir siyasi gerçektir. Oy hakkının genişletilmesi, siyasi katılmanın genişleme mücadelesi, siyasi örgütlenme, iktidar mücadelesinin, örgütler arası mücadele biçimine dönüşmesine yol açmış ve böylece modern siyasi partiler doğmuştur. (Çam :418)

1.2.3.1. Siyasal Partilerin İşlevleri

Siyasal partiler, merkezi bir işlevle tanımlansa da (siyasi makamın doldurulması ve iktidarın kullanılması) siyasi sistem üzerindeki etkisi kesin olarak daha geniş kapsamlı ve karmaşıktır.

Partilerin birçok genel işlevi vardır. (Heywood:361)

Bu işlevlerden bazıları şu şekildedir:

1.2.3.1.1. Toplumsal İşlevler

Siyasal partiler var oldukları her siyasi sistemde siyasi toplumsallaşmanın önemli bir aracı olurlar. (Turan,1976:100) Kampanya ve seçim rekabetiyle olduğu kadar içsel hesaplaşma ve tartışma yoluyla da partiler siyasi eğitimin ve sosyalleşmenin de aracı olabilirler. Partilerin siyasi gündemi oluşturmak için üzerinde durmayı tercih ettiği

konular, dile getirdikleri değerler ve tutumlar daha büyük parti kültürünün parçası haline gelirler. (Heywood:366)

Siyasi partilerin bir başka toplumsal işlevi de hedef belirlemedir. Geleneksel olarak toplumların kolektif hedefler belirlemesini ve bazı durumlarda bu hedefleri gerçekleştirmesini sağlayan araçlar olmuşlardır. Partiler iktidar arayışı içerisindeyken devletin programlarını halkın desteğini çeken bir fikirle formüle ederler. (Heywood :364-365)

Kolektif hedefleri ortaya koyma sürecinde partiler toplum içerisinde mevcut olan birçok menfaatin ortaya koyulmasına ve gerçekleştirilmesine yardımcı olur. Partiler genelde işletmelerin işçileri, dini, etnik veya diğer grupların çıkarlarını savunmalarını sağlayan araçlar olarak gelişirler. Siyasi partilerin bir diğer işlevi de budur. (Heywood:365)

Kısaca özetlersek; siyasal partilerin belli başlı toplumsal işlevleri siyasal toplumsallaşmayı sağlamak, topluma hedef belirlemek, grupların çıkarlarını sağlamak şeklinde sıralanabilir.

1.2.3.1.2. Siyasal Sistemin İşleyişine İlişkin İşlevler

Siyasal partiler siyasal sistemin bizzat işlemlerini sağlar en basit örneği, birçok ülkede siyasal göreve gelebilmenin ön koşulu, bir siyasi partide aday gösterilmektir. Adayların belirlenme yöntemleri, adayda aranan özellikler, ülkeden ülkeye ve partiden partiye değişebilir.

Adayın belirlenmesinden sonra sıra seçimlere katılmaya gelir. Kamu görevine girmenin yolu siyasal partilerin adaylarla katıldıkları seçimlerden geçmektedir. Seçimlerin sonunda, siyasal partilere, iktidara geçerek hükümeti kurmak ya da muhalefet etmek görevi düşebilir. (Yuva, 2005:36)

Muhalefet partileri, bir yandan gerekli eleştirileri yapma işlevini yüklenirler, diğer yandan da seçenek programları hazırlarlar. (Çam:426)

Ayrıca siyasi partilerin iktidarı meşrulaştırma gibi bir işlevi de vardır. Gerek iktidar partisi gerekse muhalefet partileri iktidarın meşruluğunda kurallara uyma sonucunu kabul ettikleri gibi kamuoyunu da bu yönde etkilemektedirler. Bu siyasal sistemin yapı düzeyinde, sağlıklı olarak dengede kalabilmesi için başta gelen önemli bir kuraldır.(Çam:431)

1.2.3.1.3. Partilerin Kendilerine İlişkin İşlevleri

Bir toplum için yöneticilerin tayini, yetenekliliği, eğitilmesi büyük önem taşır. Siyasal kadroların eğitilmesi, grupların siyasal, ideolojik bakımdan farklılaşması partilerce gerçekleştirilmektedir. Milletvekili tayini, eğitimi, bir arada tutulmalarından başka parti, ülkenin birinci plandaki yöneticilerinin tayininde de önemli işlevi gerçekleştirilmektedir. (Çam:424-425)

Yönetim kademelerinde görev alacakların bir takım becerilerle donatılarak, onlara bilgi ve tecrübe kazandırarak ve bazı kariyer imkânları sağlayarak bir eğitim alt yapısı sunarlar. Partinin geleceği zorda olsa bir bakıma buna bağlıdır. (Heywood:364)

Öte yandan siyasi partilerin her türlü etkinliklerini gerçekleştirmek için maddi kaynaklara ihtiyacı vardır. Partilerin devletten sağladıkları gelir yeterli olmayınca üyelere aidat, bağış gibi maddi kaynak toplama veya çaylar, kermesler, konserler gibi etkinliklerle gelir elde etme yolları da vardır.

1.2.3.2. Siyasal Parti Türleri

Siyasi Partiler için çok çeşitli sınıflandırmalar kullanılmaktadır. Biz burada Çekirdek ve kitle partileri, temsilci ve birleştirici partiler, anayasal ve devrimci partiler, sağ kanat ve sol kanat parti türlerine değineceğiz.

1.2.3.2.1. Çekirdek Ve Kitle Partileri

En yaygın ayırım çekirdek ve kitle partileri arasında yapılır. Çekirdek parti kavramı esasında kitlesel bir örgüt kurmayı gereksiz gören gayri resmi liderler grubu tarafından yönetilen “ileri gelenler partisi” anlamına gelmektedir. Bu tür partiler, oy kullanma hakkının sınırlı olduğu zamanlarda parlamenter hiziplerden yada kitlelerden ortaya çıkmışlardır.(Heywood:358) Çekirdek partilerin ayırt edici özelliği, bu partilerin kitlelere ideolojik liderlik sunabilme yeteneğine sahip, politik olarak aktif, genelde yarı ordu disiplinine sahip seçkinlere bağlı olmasıdır. Sovyetler Birliği Komünist Partisi, Almanya’da ki Nazi Partisi, İtalya da ki Faşist Parti, Hindistan Kongre Partisi, bu tür çekirdek partilere örnek olarak verilebilir. (Heywood:358)

Kitle partileri ise demokrasi gelişmesinin doğal sonuçlarında biri olan oy hakkının geliştiği dönemin bir zorunluluğu olarak ortaya çıkmışlardır. (Çam:442) Kitle partilerine yığın partiler de denilebilir. Kitle ya da yığın partileri temel özellikleri,

örgütlenme biçimleri, parti disiplinleri ve ideolojik gibi farklılıklardan ötürü üç kümeye ayırabiliriz. Bunlar sosyalist, komünist ve faşist partilerdir. (Öztekin:84)

Sosyalist partiler kitle partilerin ilk örnekleridir. 19. yüzyılda toplumculuk akımının hız kazanmasıyla birlikte, işçi kitlesinin kendi arasındaki dayanışma gereğinden ortaya çıkmışlardır. İngiliz İşçi Partisi sosyalist partilerin ilk örneklerinden birisidir. (Öztekin:84-85)

Kitle partilerin ikinci örneğini ise komünist partiler oluşturur. Komünist partiler sosyalist partilerden çok daha disiplinli ve merkezi yönetim partileridir. Komünist partilerin örgüt yapılarının temel birimleri hücrelerdir. Bu partilerde parlamenterlerle parti örgütü arasındaki ilişki, olabildiğince parti lehine bozulmuştur. Parlamenterler, parti merkez organları direktifleri dışında pek hareket etmemektedir. (Öztekin:86-88)

Faşist partiler ise 20. yüzyılın ilk çeyreğinde İspanya, İtalya ve Almanya da ortaya çıkmıştır. Bu partiler, eleştirilmeyen ve tartışılmayan tek lidere bağlıdırlar. Irk üstünlüğüne dayalı partilerdir. Faşist partilere göre devlet vatandaş için değil, vatandaş devlet içindir. Bu partilerin amacı belli bir ırkın üstünlüğüne dayalı önce ülke sonrada dünya egemenliğidir. (Öztekin:88-89)

1.2.3.2.2 Temsilci ve Birleştirici Partiler

Sigmund Neumann tarafından yapılan ayırımdır. Temsilci partiler, kendilerinin öncelikli işlevlerini seçimlerde kullanılan oyların güvenliğini sağlamak olarak görmektedir. Bu yüzden kamuoyunu şekillendirmekten ziyade onu yansıtmaya çalışırlar. Bu yüzden temsil partileri, hepsini yakala stratejisini uygular. Ve buna bağlı olarak da ilkelerden önce pragmatizme, kitleler içinde yaşayan hareketlilikten önce de piyasa araştırmalarına yer verirler. (Heywood:359)

Birleştirici partiler ise yığınların kaygılarına cevap vermektense onları hareketlendirmeyi ve teşvik etmeyi tercih ederler. Neumann, tipik bir hareketlendirici partiyi ideolojik olarak disipline edilmiş bir çekirdek partisi olarak görse de kitle partileride harekete geçirici eğilimler gösterebilir. (Heywood:359)

1.2.3.2.3. Anayasal ve Devrimci Partiler

Anayasal partiler diğer partilerin mevcut haklarını ve gerekliliklerini kabul ederler dolayısıyla bu partiler belli sınırlar ve kurallar içerisinde işlerler. Bu partiler, parti ve devlet; iktidardaki parti ve resmi anlamda bağımsız ve siyasi açıdan yansız olan

devlet kurumları arasında bir ayırımın mevcut olduğunu kabule ederler. Bütün bunlarında üstünde, anayasal partiler, seçim rekabetlerinin kurallarını benimserler ve bunlara saygı duyarlar. Liberal demokrasilerdeki ana akım partilerinin hepsi bu tip anayasal özellik gösterirler. (Heywood:360)

Devrimci partiler ise sistem ve anayasa karşıtı sağ ya da sol kanat partilerdir. Bu tür partiler, açık ayaklanma ve halk tarafından gerçekleştirilen devrimlerden Nazilerin ve faşistlerin uygulamaya koydukları gayri meşru yönetime kadar çeşitli yöntemler kullanarak iktidarı ele geçirmeyi ve var olan anayasal yapıyı ortadan kaldırmayı amaçlar. Bu partiler iktidarı ele geçirdiklerinde rakip partiler üzerinde baskı kuran ve devlet aygıtıyla kalıcı bir ilişki inşa etmiş olan hükümet ya da rejim partileri haline gelir. Mesela, bu SSCB'de çok yaygın olan bir durumdur. CPSU'da genel sekreter olan kişi, resmi devlet görevi üstlenme zahmetine girmeden devletin başı ya da başbakan gibi davranır. (Heywood:360)

1.2.3.2.4. Sağ Kanat ve Sol Kanat Partiler

Partilerin ideolojik yönelimlerini temel alan ve özellikle sol kanat ve sağ kanat diye isimlendirilen partiler arasında yapılan ayırımdır. “Sol” un bir parçası olarak görülen partiler sosyal reform ya da topyekûn ekonomik dönüşüm şeklinde değişimlere olan bağlılıkları ile karakterize edilirler. Bu eylemler, geleneksel olarak fakir ve aciz durumda olanlardan destek görür. (Heywood:360)

“Sağ” düşünceleri temsil ettiği düşünülen partiler ise genelde mevcut sosyal düzeni savunurlar ve bu anlamda devamlılık yönünde bir eğilim taşırlar. Bu görüşün müdafileri içinde genelde iş sektörü ve maddi açıdan halinden memnun orta sınıf yer alır. Sağ ve sol partiler sadece reformcu, devrimci ve anayasacı /düzene karşı çıkanlar şeklinde ayrılmazlar aynı zamanda bütün partiler, özellikle de anayasal partiler aslında sağ ve sol kanatları kapsadıkları ölçüde” uç noktalara ev sahibi” haline gelme eğilimindedirler. (Giddens, 1994:423)

İKİNCİ BÖLÜM

2.KADINLARIN SİYASALPARTİLERE KATILIMI VE KONUMLARI

2.1. Kadınların Siyasal Katılımı

Kadınların toplumsal olarak siyasal yaşama katılımları çok yönlüdür. Her ne kadar toplumsal olarak siyasete katılmak kadınlar için zor olsa da, araştırmalar göstermektedir ki, bazı tür katılmalar daha kolay, bazıları daha zordur. Bu zorluk kadın üzerine olan görüş ve ideolojilere bağlı olduğu kadar, içerdiği ilişki türlerine de bağlıdır. (Ayata:296)

Siyasete katılım bireysel ve toplumsal olduğu gibi aktif siyasete katılımın önündeki engellerde toplumsal ve bireysel engeller olmak üzere iki grupta açıklanabilir.

2.1.1. Kadınların Siyasal Katılımını Etkileyen Etmenler

Kadınların siyasal yaşamda özgür bir şekilde yer edinmeleri; eğitim düzeylerine, çalışma yaşamında yer alabilmelerine, evli olup olmadığına, gelir düzeylerine” bağlı olarak değişmektedir. (Minibaş,1996:178)

Türker’e göre kadınların siyasete erkeklerden daha az ilgi duymasının birçok nedeni vardır. Öncelikle cinsiyet faktörü olarak görülen bu siyasete katılım azlığı, kadınların kendi aralarında da farklılık gösterebilmektedir. Kadınların evli veya bekar olmaları, çalışıp çalışmamaları, eğitim seviyeleri ve yaşları da tıpkı erkeklerde olduğu gibi siyasete katılımlarını çok yönlü ve erkeklerden daha çok etkilemektedir. Bu anlamda eğitim seviyesi yüksek, meslek sahibi olarak çalışan kadınların daha özgür olarak eşinin etkisinde fazla kalmadan her düzeyde siyasete daha çok katıldıkları yapılan araştırmalarla saptanmıştır. (Türker, 1981:49)

Siyasi faaliyetlere kadınların erkeklerden daha az katılımı için bir çok sebep sıralanabilir. Bunları dört genel başlıkta toplamak mümkündür. Aile ile ilgili sorumluluklar, siyasi katılım için zorunlu eğitim ve yetenek eksiklikleri, ayrımcılık ve cinsiyet rolünün içselleştirilmesi yani sosyalleşmesi. Gerçekten, özel hayatlarındaki ağır görevleri sebebiyle kadınlar, diğer pek çok faaliyet gibi siyasete de harcayacak zaman ve gücü bulamamaktadırlar. (Wintringham, 2005)

2.1.1.1.Cinsiyet

Kadınların siyasete katılımını etkileyen en önemli unsurlardan birisi cinsiyet rolleri ile ilişkilidir. *“kadının rolünü aile içi faaliyetlerde sınırlandıran, erkeğin rolünü ise ev dışı dünyaya yönelik olarak gören anlayış kadının siyasi hayata uzak kalmasına yol açmıştır”*. (Tatar,1997:87)

Kadının geleneksel toplumsal rolü evin içindeki işlerle ilgilidir. Erkeğin geleneksel toplumsal cinsiyet rolü ise ev dışı işlerle ilgilidir ve nesneyle eyleme yönelmiştir. (Basow, 1991:156-158)

Kadınların siyasi ve ekonomik alanlardaki katılımını gösteren Cinsiyeti Güçlendirme Ölçütü (GEM) verileri, insani gelişme indeksine göre üst sıralarda bulunan bazı ülkelerde bile kadınlara karşı ayrımcılığın halen sürdüğünü göstermektedir. (Mentez-Montaluo ve Ballington, 2002 den akt. Altındal, 2007:66)

Ayrıca Kalaycıoğlu'na göre kadınların aile ve ev dışı yaşam biçimi için gerekli olan eğitim girişkenlik v.b. türünden niteliklere erkeklere oranla daha az sahip olması beklenebilir. Bu ise kadınların siyasal becerisinin, olanaklarının erkeklere oranla daha az olduğu anlamına gelmektedir. (Kalaycıoğlu:19)

Cinsiyet ve siyasal katılma arasındaki ilişkiyi belirten üç hipotez ileri sürülebilir. İlk olarak; cinsiyet rollerinin siyasal katılmayı toplumsal statü veya sosyo-ekonomik statü üzerindeki etkisi dolayısıyla belirlendiği;

İkinci olarak; kadınların düşük sosyo-ekonomik statüleri dolayısıyla erkeklere oranla daha az sahip olabildikleri kitle iletişim araçlarından yararlanma, siyasal ilgi, siyasal bilgi, siyasal etkinlik ve örgütsel üyelik dolayısıyla siyasal yaşama daha az katıldıkları ileri sürülebilir.

Üçüncü olarak ise; özellikle toplumun kadından aile ve eve yönelik bir rol beklentisinde olması halinde siyasal katılma gibi aile dışı ve kadın için siyasal yaşamda yoğun zaman ve enerji sarfi isteyecek şekilde fazla bir faaliyeti olamayacağı iddia edilebilir. (Kalaycıoğlu:19-20)

Kadınların siyasete duydukları ilginin daha az olması, çocuk doğurma işlevinin kadında oluşuna ve ayrıca siyasi konularla pek fazla ilgisinin olmamasına bağlıdır. Özellikle ekonomik bağımsızlığı olmayan kadınlar ve ev işi yapanlar siyasi konulara daha az ilgi duymakta ve toplumsal alanda zayıf kalmaktadırlar.(Kışlalı,1996:157)

Böylece oy vermek gibi fazla zaman ve enerji harcamayı gerektirmeyecek ve aile efradı ile beraber yerine getirilebilecek siyasal katılma türlerinin kadınlar

tarafından daha sık başvuru türleri olduğu, hükümet ve bürokrasiyle ilgili ilişkilerde ise kadınların çok daha çekingen bir davranış içinde olduğu söylenebilir. (Kalaycıoğlu:20)

Günümüzde, toplumsal cinsiyet eşitsizliği yok edilmiş gibi görülse de, erkekler bu yarışa geç dahil olan kadınlara oranla daha prestijli meslekleri, daha yüksek mevkileri, ücretleri ve bunlara paralel olarak daha büyük başarıları ellerinde tutmaktadırlar. Bütün bu nedenlerden dolayı bugün sanayi, siyaset gibi alanlarda önemli yer ve pozisyonlar erkeklerin elinde bulunmaktadır.(Beauvoir, 1993:23)

Kadınlar, erkeklere nazaran siyasete daha az katılmaktadırlar. Kadınlar, siyasî arenada erkek rolünü üstlendikçe ya da “ana-bacı” tiplmesi ile var olabilmektedirler. Bu durumda kadınların cinsiyet rollerini muhafaza ederek siyasete dahil olabilmeleri için uygun siyasî zeminin teşekkül ettirilmesi gerekmektedir. (Tatar,2003:348)

2.1.1.2.Yaş

Cinsiyet gibi yaş da kadının siyasal katılımını etkileyen unsurlardan biridir.

Genç kadınların hem enerji hem de zaman açısından siyasal katılıma elverişli bir durumda bulunması, ayrıca aile ve çocuk bakımı gibi zaman ve ilgi yoğunluğu gerektiren sorumlulukların bulunmaması, çalışma yaşamına henüz katılmamış olma gibi faktörlerin henüz gerçekleşmemiş olması nedeniyle gösteri yürüyüşü, mitinglere katılma seçim kampanyası faaliyetleri gibi bol enerji ve zaman isteyen faaliyetlere orta yaşlı ve yaşlı kadınlara oranla daha kolay katılabilmekte ve etkin rol oynayabilmektedir. Ancak gençler, genellikle belirli bir siyasi partiye bağlı kalmak konusunda tereddüt gösterebilmektedir. İlerleyen yaşla birlikte kadınların siyasal tercihleri birçok faktörden etkilenerek kararlılık kazanmakta ve siyasal yaşama katılması daha düzenli bir kalıba oturmaktadır.

Yetişkinlik dönemlerinde kadınlar, evliliğin ve iş hayatının da getirdiği yükümlülükleri yerine getirme kaygısı taşıdıkları için siyasi yaşama katılımında tereddüt göstermekte en azından zamanının çok az bir kısmını siyasi katılım için ayırabilmektedir.

Daha ileriki yaşlarda kadınlar çocuklarını büyütüp ve emekli olduktan sonra siyasi yaşama daha rahat katılabilmektedirler.

2.1.1.3. Meslek Ve Statü

Meslek belli bir yaştan sonra genellikle bireyin tercihi ve aldığı eğitim sonucu belli olur. Meslek gruplarının birbirine göre farkını belirleyen en önemli ölçüt toplumda sahip oldukları prestij ve statüdür. Toplumun her mesleğin üyesine verdiği değer farklıdır. Yüksek statüye sahip bir meslek siyasal açıdan bireye bazı farklılıkları sağlar. Bu farklılıklar bireyin siyasal katılımını olumlu yönde etkiler. Ayrıca bireyin toplumsal statüsü yükseldikçe siyasal ilgi ve etkinlik duyguları da artar. (Sitembölükbaşı, 2001:42)

Yapılan araştırmalar, meslek sahibi olarak çalışan kadınların daha özgür olarak, eşinin etkisinde fazla kalmadan her düzeyde siyasete daha çok katıldıklarını göstermiştir. (Alkan,1981:49)

En düşük siyasal katılmayı ise siyasal ilgilerini geliştirme imkânı bulamayan çiftçiler, el emeklerini kullananlar, basit sekreterlik işlerini yapanlar ve ev kadınları göstermektedir. (Baykal,1970:47)

2.1.1.4. Gelir Düzeyi

Yapılan araştırmalar kadınların gelir düzeyi ile siyasi katılma eğiliminin doğru orantılı olduğunu ortaya koyuyor. Gelir düzeyi yükseldikçe siyasal olaylara ilgili artarken, en düşük gelir gruplarına gidildikçe bu ilgi tamamen yok olabilmektedir. Ekonomik bakımdan güçlü olanların, eğitim düzeyi olarak yeterli olmasa bile, siyasal bakımdan etkin oldukları bilinmektedir.(Çukurçayır,2002:89)

Ekonomik açıdan siyasi katılıma kendini yeterli gören kadın siyasi faaliyetlerde daha üst kademelerde faaliyette bulunabilmektedir. Milletvekilliği, Belediye başkanlığı adaylığı gibi üst düzey görevlere daha kolay talip olabilmektedir.

Bir kısım gelir düzeyi düşük kadın ise siyasi faaliyetleri sonucunda bazı maddi ihtiyaçlarının temin edileceğini umarak ya da eşine, kendisine veya çocuğuna iş sağlanacağını düşünerek siyasi katılımında bulunabilmektedir. Ancak gelir düzeyi düşük olan bu kadınların siyasi arenada üst düzey görevlere gelebilecek maddi imkânları bulunmadığı için, böyle bir girişimde de bulunmaları mümkün olmaktadır.

2.1.1.5. Eğitim Seviyesi

Kadınların siyasi yaşama katılımına etki eden faktörlerin en önemlisi eğitim faktörüdür.

Eğitimli kadınlar, siyasal olaylarla ilgili bilgi edinebilir, kendi toplumsal durumlarını ve sorunlarını daha kolay sorgulayabilirler. Bu imkân kadınların siyasi katılıma daha kolay girebilmesini de sağlar.

Eğitim aynı zamanda kadının siyasal sisteme etki edebileceği ve kendi çıkarları lehine sonuçlar elde edebileceği hakkında bir inanç kazandırır.

Almond ve Verba eğitim düzeyi yüksek bireylerin şu özelliklere sahip olduğunu belirtiyor:

- Siyasal organlar üzerindeki etkisinden daha çok haberdardır.
- Siyasal olayları ve seçim kampanyalarını daha çok izler.
- Siyasal kanunlarda daha çok bilgi sahibidirler.
- Fikir sahibi olduğu siyasal konular daha çeşitli, siyasal ilgi alanı daha geniştir.
- Siyasal konuları daha çok konuşur.
- Siyasal konuları konuşabileceği kimseler daha çeşitlidir.
- Siyasal organları etkileme bakımından kendisini daha güçlü görür.

(Baykal:32)

Eğitim, gelecek nesillerin toplumsallaşması için en önemli araçlardan biridir. Temel eğitimin yaygınlaşması gelişmekte olan ülkelerde siyasetin ana hedeflerindedir. Ayrıca birçok sosyal proje de kız çocuklarının okumasını teşvik edici çalışmalara imza atılmıştır. Gerek siyasetin ana hedeflerinden biri olan, gerekse sivil örgütler tarafından desteklenen özellikle kız çocuklarının eğitimi, günümüzde halen erkek çocuklarından geridedir. (Türk, 2010:4)

UNESCO' nun hesaplarına göre dünyada 876 milyon okuryazar olmayan insan bulunmakta ve bu insanların üçte ikisini kadınlar oluşturmaktadır. (Tan, 2000:33)Sadece bu veri bile kadınların eğitim imkanlarından daha az yararlandığının bir göstergesidir.

Sonuç olarak; eğitim, kadınların siyasete ilgisini ve yeterliliğini arttırmada önemli bir etkidir. Ancak ne yazık ki eğitim imkanı toplumun tüm kesimleri için eşit bir şekilde sağlanamamakta ve kadınlar, eğitim konusunda dezavantajlı kesimde bulunmaktadır.

2.1.1.6. Siyasal Bilinç

Siyasal katılımı etkileyen faktörlerden bir diğerisi de siyasal bilinçtir.

Siyasal bilinç; siyasal konuları ve gündemi takip etmek, parti ve ideolojileri incelemek, bu hususlar üzerinde kafa yormak siyasal ilgi ve bilginin oluşması vede siyasal bilinç seviyesinin yükselmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Yapılan araştırmalar, kadınların genellikle siyasete ilişkin hususlara erkeklere göre daha az ilgi gösterdiklerini ve bu nedenle daha az bilgi sahibi olduklarını ortaya koymaktadır. (Demir:70)

Siyasal bilince bağlı olarak ortaya çıkan siyasal ilgi, siyasal bilgi edinilmesinde de o derece güçlü bir etken olabilmektedir.

Siyasal ilginin hem doğrudan doğruya siyasal katılmayı belirlediği, hem de bireyin siyasal bilgi sahibi olabilmesinde payı olduğu ölçüde ve siyasal bilginin siyasal katılma üzerindeki etkisi dolayısıyla siyasal katılmayı belirleyen önemli bir etken olduğu görülmektedir.

Kadınların siyasal bilince sahip olması, yukarıda ifade edilen etkiler dolayısıyla siyasi yaşama daha aktif katılma sonucunu doğurur. Ancak, Türkiye’de öğrenciler üzerinde yapılan araştırmalar, kız öğrencilerin, iç ve dış politika ile ilgilenemediği gibi, rejimle de fazla ilgili olmadıkları, siyasal içeriği yoğun olan gazete ve dergileri erkek öğrencilerden daha düşük oranda okudukları sonucunu ortaya koymaktadır. (Balay’danakt. Çadır:50)

Kısacası kadının siyasal katılımına etki eden birçok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerden en önemlileri Beauvoir’a göre toplumsal yapılardan biri olan aile kurumu veya evliliğdir ve evlilik, toplumun kadına hazırladığı, nihai bir son olarak gördüğü bir kaderdir. Babanın veya erkek kardeşlerin egemen olduğu aile yapısında kadın, geçmişten beri ailesindeki erkekler tarafından diğer erkeklere verilmektedir. Ekonomik özgürlüğü olmayan kadın için evlilik, yegane geçim yoludur. Üretim gücü ve araçları erkeklerin tekelinde olduğu için ekonomik açıdan da ailenin başında erkekler bulunmaktadır. Doğal olarak da aileyi erkek cinsi temsil etmektedir. Toplumun en küçük birimi ailede egemen olan erkek, aileyi soyadı ile ve yaşam şekliyle temsil ettiği için doğal olarak toplumsal ve siyasal ilişkilerde de temsil erkini kendisinde görmektedir. Başka bir ifadeyle, siyasette kadın katılımının yetersizliğinin nedenleri gözden geçirildiğinde aile içi ilişkilerde kendini göstermektedir. (Beauvoir, 1993:11-16)

2.2.Tarihsel Gelişim Süreci Açısından Türk Kadınının Siyasi Konumu

2.2.1.İslamiyetten Önce ve Eski Türklerde Türk Kadını

İlkel toplumda insanlık, kadın ve erkeği ile ortak bir üretim faaliyeti içinde bulunmaktadır. Mülkiyet ilişkileri gelişmemiş artı değer henüz ortaya çıkmamıştır. Kadının toplumsal rolünün ikinci plana itilmesinin temel koşullarından biri olan mülkiyet ilişkilerinin oluşması, ilkel toplumda kadını erkeğe eş bir konumlamaya tabi tutmuştur. (Berktay, 2000:17-18)

Tek tanrılı dinlerin ortaya çıkışı devlet mekanizmasının da ortaya çıkmaya başladığı döneme denk düşmektedir. Bu dönemde uzunca bir süre tüm dünyada hâkim olan en eski dönemde sona ermektedir. Ataerkil döneme geçişle birlikte toplumsal erk tümüyle erkeğin hâkimiyetine geçmiştir. Bu dönemden sonra kadın hızla toplumda ikincil konuma doğru sürüklenmektedir. (Berktay:128)

Devlet olgusu erkeğin egemenliği altında gelişmiştir. Din ise devletin çıkış döneminde devletin bekasını sürdüren bir rol üstlenmiştir. Devlet ve din olgusunun iç içe olması, din olgusunun da ataerkil bir perspektifte gelişimini doğal kılmıştır. Tüm tek tanrılı dinlerde de kadın, erkeklerin hâkimiyetini ve denetimini gerektiren, dolayısıyla kontrol edilmesi ve çeşitli haklarının kısıtlanması gerektiği bir toplumsal öge durumuna gelmiştir. Kadının denetimi başta bedeni üzerinde kurulmaya çalışırken zamanla siyaset mekanizmasından uzak tutulması hatta hiçbir suretle varlık göstermemesi şeklini almıştır. (Berktay:128)

Batıda kadın yüzyıllar boyunca erkeğe bağımlı, onun buyruğu altında ve her şeyden önce yuvaya bağlı olarak yaşamıştır.

Ataerkil düşünce yapısı, erkeklerin iktidarını kadınların doğal olarak kendilerine bağımlı oldukları tezinden yola çıkarak yeniden üretmiştir. Bunun sonucunda bu doğalcı kuramlar siyasal düzenin kurulmasına ve yerleştirmesine erkeklerin katılmasını sağlarken, kadınlara ise iktidarı elinde tutanların, yani erkeklerin oluşturduğu ve meşrulaştırdığı ailevi, ekonomik, dinsel, siyasal düzene tabi olmak rolünü biçmiştir. (Agacinski, 1998:33-35)

Toplumun tüm yapıları, kurumları erkeğe öncelik tanırken, kadına daha aşağı bir durumu reva görmüş ve etkinliğini kısıtlamıştır. (Caporal, 1982:13)

Doğu toplumları (Türkler hariç) uzun süre kadını ezmiştir. Öyle ki Budizm'in kurucusu Buda bile önceleri dinine kadınları kabul etmemiş, buna gerekçe olarak da kadınların dinini bozacaklarını göstermiştir.

Eski Hintliler de kadının kocasını Tanrı kabul edip, ona tapması da aynı ilkeliğin bir ürünüdür.

Eski Çin’de kadın insan bile sayılmaz, ad bile takılmaz, bir -iki-üç diye sayı ile çağrılırdı.

İslamiyet öncesi Arap ve Persler’ de kız çocuğunu kızgın çöllere gömmek gibi son derece iptidai bir gelenek bile mevcuttur.

Eski Yunan ve Roma toplumlarında kadın, hiçbir mülki idari hakka sahip değildi. İngiltere’ de kadın murdar bir yaratık sayıldığından İncil’e el sürmezdi ve kadınların İncil’e dokunma hakları ancak 16. yüzyılda kendilerine verilmiştir.

Türk tarihine bakıldığında ise yerli, yabancı bütün araştırmacıların ittifak ettiği nadir konulardan bir tanesi Türk kadınının sosyal statüsündeki yüksekliktir.

İslam dininin kabul edildiği 8. Yüzyılın ortalarına kadar olan ilk dönemde, Türk kadını toplumsal konum açısından büyük ölçüde erkek ile eşitti. Orta Asya’da Hun hâkimiyetinin sürdüğü devirlerde devletin başı hakan, eşi hatun ile birlikte devleti temsil ederdi. (Doğramacı, 1989:1)

Orhun anıtlarında “ Devleti idare eden han, devleti bilen hatun” ifadesi de muhabbet ve saygıya dayalı evlilik birliği içinde kadın ve erkeğin sorumluluk ve imtiyazları paylaşmalarını sergileyen dikkat çekici bir ifadedir. (Doğramacı:1)

Devletin başında bulunan hükümdarın fermanları “Hakan ve Hatun emrediyor” diye başlardı. Hakanın karısı hatun; bütün savaş ve barış kurultaylarına, dini ve siyasi törenlere, ibadetlere hakan ile birlikte mutlaka katılırdı. Elçiler ancak hatun bulunduğu zaman kabul edilirdi. (Doğramacı:2)

Türk devletlerinde hatunlar da söz sahibiydi. Aralarında devlet siyasetine yön verenler, devlet reisliği yapanlar ve naip olarak devleti idare edenler vardı. Aynı sarayları ve buyrukları bulunan hatunlar umumiyetle devlet meclisine katılır, bazen elçileri ayrı kabul ederlerdi. (Kafesoğlu, 1997:270)

Hatunların, hakanın yokluğunda Terken unvanı ile yönetici olabildiği ve yönetimlerinde, ok atmakta usta, atlı kadın birliklerinin bulunduğu bilinmektedir. Bu dönemde kadınlar kale muhafızı, vali ve sefir olabilir, aynı zamanda ticaret de yapabilirlerdi. (Arat, 1980:50)

Genel eski Türk tarihini incelediğimizde, Türklerde tek eşliğin hâkim olduğunu görüyoruz. Tatar Türklerinin destanlarını incelediğimizde tek evlilik modelinin

geçerliliğini anlıyoruz. Uygur efsanelerine de aynı tema hâkimdir. Üstelik sosyolog Rasyonu' ye göre eski Türkler' de ikinci kadın anlamına gelen bir kelime yoktur.

Ziya Gökalp' e göre eski Türkler "hem demokrat, hem de feminist " idiler. Türklerdeki feminizmin birinci nedeni, toplumlumda var olan demokrasi, ikinci nedeni ise Türklerin o zamanki dini olan Şamanizm'in, kadındaki kutsal güce dayanmasıydı. Hukuksal açıdan kadın ile erkek tamamen eşitti. (Kışlalı, 2003:179)

Prof. İnan'ın belirttiğine göre Uygur ve Göktürlere ait Türkçe belgeler bulunmuş ve bu belgelerde Oğuz prenseslerinin siyasi ve toplumsal rolleri belirtilmiştir. Bu belgelere göre aile hukuku, mülkiyet nesnelere kurallara bağlı olarak düzenlenmiştir. Evlilikte ana – babanın onayı gerekmekte ve erkek tarafı kıza ağırlık vermekteydi. Evli kadın kutsaldı ve tecavüz edenin cezası idamdı. Kadın aile içinde eşit haklara sahipti. Hak ve sorumluluklar siyasanın en üst kademesine değin değilse de büyük çapta paylaşılmıştı. Kavmin bütünlüğü ve devletin otoritesinde kadın erkek ile beraber temsil edilmekteydi. (Altındal A,2004:25)

Katun, daima hakanın yanında yer alır, hakan savaşa gidince onun görevlerini yerine getirir ve bu oranda toplumda saygı görürdü. (Keçeci Kurt,2011:12)

Dolayısıyla eski Türk devletlerinin tümünde kadına önemli bir yer verildiğini görmekteyiz. Toplumsal alanın her kademesinde erkek ile birlikte, eşit konuma sahip olan Türk kadını toplumdaki bu statüsünü uzun yıllar korumuştur.

2.2.2. İslam'ın Kabulünden Sonra Selçuklu ve Osmanlılarda Kadın

Türklerin hayatındaki en mühim değişikliklerden biri hiç şüphesiz İslam dinini kabul etmeleridir. (Keçeci Kurt:12) Türklerin İslamiyet'i kabul edişleri, VIII. yüzyılın ortalarından itibaren başlar. Ancak Müslüman olduktan sonra bile, halk uzun zaman eski gelenek ve göreneklerine bağlı kalmıştır. Ancak yerleşik hayata geçişle birlikte Türkler; Arap ve Fars kültürünün etkisi altına girmiştir. Ne yazık ki bu dönem, Arap ve Farisilerin İslamiyet öncesi cahiliye adetlerine döndükleri, kadını erkekten aşağı ve hor görme felsefesinin hortladığı ve bunların ayet ve hadislerin yanlış yorumlanıp İslamiyet'in kabulleriymiş gibi gösterildiği bir devre tekabül eder.

Ayrıca yine bu dönemde Anadolu'nun Türk fethiyle Bizans şehir hayatı da Türk yaşam biçimini etkilemiş, önce Selçuklunun son dönemi sonrada Osmanlının bütün ömrü boyunca bu etki yoğun bir şekilde gözlenmiştir. Bu etki sebebiyle kadın ve erkek arasında belirli bir iş bölümüne gidilmiş; şehir hayatı içinde kadınlara yalnız ev içi

işlerle ilgili görevler verilmiş ve neticede kadınlarla erkeklerin dünyaları ayrılmaya başlamıştır.

Üzerinde Arap ve İran geleneklerinin geniş etkisi bulunan İslam kültürü, daha sonra yavaş, yavaş Türk geleneklerinin etkisinde de kalmıştır. Selçuklu Türk kadını, çeşitli yasal sistemlerin, farklı dış faktörlerin etkisinde olmasına karşın eski Türk geleneklerini korumaya çaba göstermiştir. (Doğramacı:4)

Selçukluların 10. Yüzyılda Anadolu'ya gelişlerine kadar İslamiyet'in etkilerine rağmen, Türk kadını aktiftir. Günlük yaşamda erkekle beraberdir. Eve kapatılmamıştır. "Harem" henüz bilinmemektedir. Selçuklu egemenliği 300 yıl kadar sürer. Bu safhada kadının sosyal durumu, epeyce değişmelere uğrar. Bununla beraber erkekten yine de kopmamıştır. Sanat ve kültür hareketleriyle ilgilidir. Kadınlar adına medrese, hastane ve vakıflar yapılmaktadır. Bu dönemde, Türk kadınında kaç-göç yoktur. Kadın, erkek konuğunu kabul eder, ikramda bulunabilir. Erkekler, Hıristiyan kadınla evlenebilir. Ancak İslamiyet'i kabul etmesi için zorlanamaz. İnanç hürriyeti vardır. (Göksel, 1988:135)

Selçuklularda saraylı kadınlar tarafından beklide dünyadaki ilk yarı gizli "kız kardeşlik" (kadın örgütü) başlatılmıştır.1220 yıllarında özellikle saraylı kadınların gözetimi ve yönlendiriciliğinde olan bu örgüte "Bacıyan-ı Rum deniliyordu".(Altındal:59) Bu teşkilat Anadolu'nun Türkleşmesinde rol oynamıştır. Türkler, Anadolu'da hatta Osmanlı Devleti'nin kuruluş sıralarında bile, Orta Asya'daki kadın – erkek eşitliğine dayalı geleneklerini büyük ölçüde korumuşlardı. Bu dönemde henüz harem yoktur, kadınların yüzleri açıktır. Örtünme ancak Fatih 'ten sonra, özellikle Bizans'la ilişki içine girilmesinin etkisi ile başlamıştır. (Kışlalı, 2003:182)

Osmanlıların ilk zamanlarında, basit bir medeniyete sahip ve iyi ahlak ilkelerine bağlı oldukları görülür. Eşitlik, özgürlük ve sadelik, saraya ve hatta evlere düzen veren değerlerdir. 14. Yüzyılda Arap seyyahı İbn-i Batuta, Bursa'yı ziyaretinde, sultanı görmek istemiş, fakat yerinde bulamamış, yerine sultanın hanımı kendisini kabul ederek devlet işlerini görmüştür. İbn-i Batuta yazılarında özellikle Kırım'da sokakta gördüğü alışveriş eden, satış yapan Türk kadının özgürlüğünden yakındır. (Doğramacı, 1989:6)

Bu dönemde, Hürrem sultan, Nur Banu sultan, Kösem sultan, Turhan sultan gibi hanedan kadınları, özellikle saltanat sahibi sultanların anneleri, saray içinde ve dışında sultanlara naiplik yaparak baş rol oynamışlardır. Valide sultan için ulaşılamaz olan tek saltanat yetkisi, Osmanlı ordusuna şahsen komutanlık etmektir. (Peirce,1998:34-35)

Osmanlı devletinin kuruluş aşamasında kadının toplum yaşantısı dışında tutulacağı şeklinde bir İslami yorum getirilmemiştir. İlk kez 15.yüzyılda haremlik-selamlık ayrımı saraya ferman ve emirle gelmiş, vezir ve beyler bunu konaklarında taklit etmişlerdir. (Keçeci Kurt:15) 16.yüzyıl sadece hanedana mensup kadınların değil, imparatorluğun hemen hemen her yerinde hukuki, ekonomik, dini faaliyetleri ile kadınların aktif oldukları bir dönemdir. İslam'ın kadınlara biçtiği rolün uygulamalar ile değişmesi, yüzyılın ikinci yarısı itibariyle değişim yaşayan Osmanlı Devleti'nde kadınlar üzerinde yöneticilerin baskı kumasına yol açmıştır. (Can, 2004:62)

16. yüzyıldan Tazminata kadar olan dönemde, kadınlar için çıkarılan bütün fermanlarda, kadınların kapanması istenmektedir. Kadınların kıyafeti üzerinde ısrarcı bir şekilde durulmakta ve toplum içindeki davranış şekillerinin nasıl olması gerektiği konusunda ayrıntılı kurallar getirilmektedir. (Coşkun, 2001:37) 2. Mahmut gibi yenilikçi bir padişah bile bu konuda serttir, kadının bütün özgürlükleri gittikçe kaldırılmaktadır. Sokağa çıkma sınırlandırılır ve tamamen yasaklanır.

Evlilik ve aileye ilişkin yasalar, erkeğin çok eşliliğine izin vermektedir. Koca “tümüne eşit bir biçimde davranmak “ kaydıyla dört kadınla evlenme hakkına sahiptir. Çocukların velayeti babanın üzerindedir. (Berktaş, 1994:19)

Osmanlı devletinde Tanzimat'a kadar geleneksel yaşam biçiminin getirdiği özellikler ile birlikte dini kurallarında etkisi ile kadınların yeri ev ve aile içindeki rollerle sınırlı kalmıştır. Monarşik bir yapıya sahip Osmanlı Devleti'nde tebaanın oyuna dayalı, seçimi esas alan bir yönetim tarzı söz konusu olmadığı için, kadınların siyasal katılımı da bir sorun olarak meşrutiyet dönemine kadar gündeme gelmemiştir. (Kabasakal, 2007)

19. yüzyıl sonu ve 20. Yüzyıl başlarında Osmanlı toplumunda hızlı değişimler yaşanmıştır. Yaşanan büyük toprak kayıpları ve ekonomik olarak güçsüzleşmesi sonucu Osmanlı devletinin yüzünü “Batı” ya dönmesi ile birlikte batının sosyal, siyasal ve askeri kurumları örnek alınarak bir takım düzenlemelere gidilmiştir. 1839'da ilan edilen ve vatandaşlara tanıdığı haklar nedeni ile “temel haklar fermanı” olarak tanımlanan Tanzimat fermanı sonrasında geleneksel yapı değişmeye başlamıştır. Modernleşme toplumun tüm alanlarında belirleyici olmuş eğitim, hukuk, ekonomi, toplumsal yaşam her yönüyle değişmeye başlamıştır. Bu belirleyiciliği kadının konumunda da gözlemek mümkündür. Osmanlı kadınının konumu, modernleşme sürecine paralel olarak değişime uğramıştır. (Çakır ve Kızılloluk'dan akt. Çadır:85)

Tanzimat'ın ülkede yaşayanların kafalarına getirdiği yenilik ve batılılaşma anlayışının dolaylı yoldan kadınlarımızın konumuna etki yaptığı görülür. Mesela bazı yasalar değişir. Köleliğin kalkması ile Osmanlı evindeki cariyelik sistemi kaybolur. Sokağa çıkma yasağı yavaş yavaş kalkmaktadır. (Göksel:139) Bu dönemde yaşanan sosyal, toplumsal ve ekonomik faktörlerin de etkisiyle kadınlar evlerinden çıkarak kamusal alanlara girmeye başlamıştır. Kadınlara 1897 yılında ücretli işçi ve 1913 yılında ise devlet memuru olarak çalışma hakkı tanınmış, kadınlar, hemşirelik, öğretmenlik gibi mesleklerin yanında sanayide, çeşitli iş kollarında istihdam edilmiştir. İş yaşamında yer almaya başlayan kadınların yanı sıra birçok kadın da evlerinden çıkarak sosyal yardım işleriyle uğraşmaya başlamıştır.(Kabasakal;1997) Bu gelişmeler, toplumsal yaşamın bütününde köklü değişmelere yol açmıştır. Kadınlar ile erkekler arasındaki katı sınırlar artık aşılmaya başlamıştır. (Kurnaz, 1990:116- 117)

Kadınların kamusal alana çıkışlarına kadın hakları ve kadınların statüsüne ilişkin tartışmalar eşlik etmiştir. (Demirdirek,1993:7) Özellikle aydın kesim ailelerine mensup kadınlar tarafından dernekler kurulmaya başlamıştır. Genel olarak kadınların durumunun iyileştirilmesini amaçlayan bu örgütlerden bazıları şunlardır: Osmanlı Kadınları Terakkiperver Cemiyeti, İttihat ve Terakki Kadınlar Şubesi, Teali Nisvan Cemiyeti, Osmanlı Kadınları Şefkat Cemiyet-i Hayriye'si, Osmanlı Cemiyet-i Hayriye-i Nisvaniye, Mamulât-ı Dâhiliye Kadınlar Cemiyet-i Hayriyesi, Teali-i Vatani Osmanî Hanımlar Cemiyeti v.b. (Kabasakal 2007, Demir 2002) kurulan cemiyetlerden Müdafa-i Hukuku-ı Nisvan kadın erkek eşitliğini savunmaktadır. (Toprak,1994:5) Ayrıca bu dernek 1921 yılında kadınların seçme ve seçilme haklarını gündeme almış olması bakımında ilgili çekicidir. (Gökçimen, 2008:15)

Kadınlar, aynı zamanda 1918 -1923 yılları arasında süren İstiklal savaşının da önemli bir parçası olmuştur. İstanbul gibi büyük şehirlerde işgal kuvvetlerine karşı yapılan gösterilerin başını çeken kadınlar, aynı zamanda değişik cephelerde fiilen savaşa katılmıştır. 1918 yılında İstanbul'da ulusal cephe şeklinde kurulan elli dernekten on tanesi kadınlar tarafından kurulmuştur. İstanbul'da ülke işgalini gösterilerle protesto eden kadınlar Anadolu'daki cephelerde fiilen savaşmışlardır.

2.2.3. Cumhuriyetin İlanından Günümüze Kadar Türk Kadını

Cumhuriyetin kuruluşunu hazırlayan Milli mücadele döneminde Türk kadını, gerek cephede gerekse cephe gerisinde fiili mücadeleye katılmış; gücünü erinin gücüne katarak milli mücadelenin kazanılmasında çok önemli bir rol üstlenmişlerdir.

“Milli mücadelede Türk kadını gönüllü olarak siperlerin en ileri saflarında bulunduğu gibi, gerilla savaşında cephe taşıırken, cephe gerisinde de her türlü mahrumiyete katlanarak vatanın kurtuluşunda büyük hizmet ve vazife görmüştür”.
(Enginün, 1983:46)

Bu dönemde genel olarak kadının durumu şöyledir;

1- İstanbul’da aydın Türk kadını düşman istilasını protesto eden mitinglerde söz sahibi olmuş ve aktif bir rol oynamıştır.

2- İstanbul Üniversitesi’nde kız öğrencilerin erkeklerle beraber okuyabileceğinin kararı alınmıştır.

3- I. Dünya Savaşı’nda bir takım zorunluluklar nedeniyle iş hayatına atılan kadınların sayısı artmıştır.

4- Hayır kuruluşlarında ve Kızılay teşkilatında aktif çalışmışlardır.

5- Anadolu’nun diğer büyük ve küçük şehirlerinde kız okulları ve kadın öğretmen sayısı artmıştır.

6- Bağımsızlık Savaşı’nda doğrudan vatan müdafaasına iştirak etmişlerdir.

7- Öğretim gören kızların çeşitli mesleklerde yetiştirme gayretleri ve uğraşmaları söz konusudur.

Kadınlara ilgili hukuki süreçler 1920’lerde gündeme yerleşir. Kadınlara oy hakkı verilip verilmemesiyle ilgili tartışmalar yapılır; ancak bir sonuç alınamaz.

Bu dönemde önemli bir gelişme 1926 tarihinde İsviçre Medeni Kanunu’nu temel alan Türk Medeni Kanunu’nun kabul edilmesidir. Yeni Medeni Kanun, kadınıla erkeğin yasa önünde eşit olduğu temel varsayımına dayanıyordu. Yasa, çok eşliliği ve vekaletle evlenmeyi yasaklıyor; evlenme yaşı olarak kızların, 18 yaşını bitirmesini şart koşuyordu. Boşanma, velayet ve miras konularında kadınlara erkeklerle eşit haklar tanıdı. (Abadan Unat, 1981: 13-14)

Özellikle Halide Edip Adıvar ile bütünleşmiş milli mücadele kadını, kurtuluş ümidini büyük kitlelere yayarken bir taraftan kandil ışığında Mehmetçiğin yaralarını sarmış; diğer taraftan Mehmetçikle beraber, omuz omuza savaşmıştır. Ayrıca çeşitli yerlere gönderdikleri telgraflarla Türk kadınının milli tepkisini göstermiştir ve kamuyu

oluşturulmasına yardımcı olmuşlardır. Erkek-kadın omuz omuza bu mücadeleyi kazanmış ve 29 Ekim 1923'te Cumhuriyeti kurmuşlardır.

“Milli mücadeleye tek tek Türk kadınlarının hizmeti, himmeti geçtiği gibi kadın topluluklarının, daha doğrusu kadın derneklerimizin de büyük yararlıkları dokunmuştur”. (Enginün,1983:33)

Bağımsızlık mücadelesinde önemli görevler üstlenmiş Türk kadınının toplumsal ve siyasal hayatta erkeklerle eşit haklara sahip olması gerektiğini savunan Nezihe Muhittin kadınların siyasal ve sosyal hakları için “Türk kadınları birliği” çatısı altında 1924 -1927 yılları arasında büyük mücadele vermiştir. Muhittin bu amaçları gerçekleştirmek için 15 Haziran 1923'te Kadınlar Halk Fırkasını kurmuştur.

Kadınlar, önceleri kadınların avukatlık, doktorluk, hâkimlik gibi yüksek statülü mesleklere girebilmesi için mücadele etmiştir, daha sonra ise kadınların seçme ve seçilme haklarını kazanmaları için çalışmalar yapmışlardır. (Zihnioğlu, 2003:179)

Kadınlar Halk Fırkasının hedefleri arasında kadınların siyasal ve toplumsal haklarını kazanmak, Cumhuriyet rejimi altında, meclis kürsüsünde bu hakları savunmak ve kadının statüsünü yükseltmek bulunmaktadır. Fırka tüzüğü de genel olarak kadınların toplumsal, siyasal ve ekonomik hayatta eşit olmalarını sağlayıcı maddelerden oluşmaktadır. Kadınlar Halk fırkası, kuruluş izni için 8 ay beklemiş fakat fırka programı onaylanmamış ve gerekli izinler çıkartılamamıştır.(Zihnioğlu:127-147) Kadınlar Halk fırkasının kuruluşu böylece gerçekleşememiş bunun üzerine “Kadınlar Birliği” çatısı altında denetimli olarak etkinliklerini sürdürmeye devam etmiştir.

Türk Kadınlar Birliği'nin tüm çabalarına rağmen kadınlar, 1927 ve 1931 seçimlerinde bir varlık göstermemiş; ancak 3 Nisan 1930 'da belediye yasasının sağladığı haktan yararlanarak ilk kez sandık başına gitmişlerdir. Bu hakkın verilmesini Türk kadınının büyük bir kazanımı olarak değerlendiren Kadınlar Birliği, gerek bildiriler yayınlayarak; gerekse mitingler düzenleyerek bu olayı kutlamışlardır.

Kadınlara belediye seçimlerine katılma hakkının verildiği bu dönemde, Türkiye tek partiden çok partiliğe geçişi de denemiş; Atatürk'ün demokrasi arzusunun bir ürünü olarak Serbest Cumhuriyet Halk Fırkası kurulmuştur. Bu parti, Kadınlar Birliği eski Başkanı olan Nezihe Muhittin'i Beyoğlu'ndan İstanbul Şehir Meclisi'ne, CHP ise bu birliğin o dönem başkanı olan Latife Bekir'i Fatih'ten İstanbul Şehir Meclisi'ne aday göstermiştir. Bu seçimde CHP adayı olarak giren Latife Bekir, Rana Sani Yaver, Refika Hulisi Behçet ve Safiye Hanımlar Meclis'e seçilmişlerdir. Bu hanımlardan sadece

Nakiye Hanım, Meclis'te Daimi Encümen'e girebilmiştir. Kadınlar Birliği'nden Latife Bekir ve Safiye Hanımlar Eğitim Encümeni'nde görev yapmıştır. (Asker, 2004: 7)

Kadın hakları konusunda Türk Ocakları da önemli bir rol oynamış kadın haklarının tanıtılması ve halka benimsetilmesinde faaliyetlerde bulunmuştur. Düzenlediği konferanslar ve yaptığı yayınlarla kamuoyunu etkilemişlerdir. (Kaplan, 1998:162-163)

1933'te mahalli seçimlerden sonra köy yasasının 20. ve 25. maddeleri değiştirilerek kadınlara köyde muhtar ve ihtiyarlar kurulunu seçmek ve seçilmek hakkı verilmiştir.

Kadınlara TBMM için seçme ve seçilme hakkı 1934 yılına gelindiğinde 1924 Anayasası'nın 10. ve 11. Maddelerine eklenen "ve kadınlar" sözcükleri eklenmek suretiyle yapılan değişiklikle tanınmıştır. 5 Kasım 1934'te kadınlara "oy verme ve seçilme hakkı" tanınır. Böylece Türk kadınının, siyasi alanda Türk erkeği ile tam anlamıyla eşit düzeye gelmesi sağlanmış olur.

Kadınlara TBMM için seçme ve seçilme hakkı 1934 yılına gelindiğinde 1924 Anayasası'nın 10. ve 11. Maddelerine eklenen "ve kadınlar" sözcükleri eklenmek suretiyle yapılan değişiklikle tanınmıştır. 5 Kasım 1934'te kadınlara "oy verme ve seçilme hakkı" tanınır. Böylece Türk kadınının, siyasi alanda Türk erkeği ile tam anlamıyla eşit düzeye gelmesi sağlanmış olur.

Kadın hakları ve erkeklerle eşitliği konusunda geçen yüzyıldan günümüze kadar Avrupa'da ve özellikle Amerika Birleşik Devletleri ve İngiltere'de kadınların çok önemli çabalar gösterdikleri ve mücadeleler vermek zorunda kaldıkları görülmektedir. Türkiye'de kadınlara kendi hakları konusunda, Batılı ülkelerde olduğu tarzda bir çaba ve mücadele etmelerine gerek kalmadığı, savunulan bir görüştür. Atatürk tarafından kadınlara birçok Avrupa ülkesinden daha önce bu hakların Cumhuriyet ile birlikte yapılan düzenlemeler sonucu tanındığı doğru olmakla beraber, Türk kadını öncelikle aile, sosyal ve siyasi alanda olmak üzere çeşitli hakları gündeme getirmiş ve bu hakların kazanılması için mücadele vermiştir. Teokratik bir devlet yapısının ve kadın haklarının kısıtlı olduğu Osmanlı imparatorluğunda, kadın-erkek eşitliğinin kabul edildiği modern Türkiye Cumhuriyeti'ne geçiş birçok devrimler ile mümkün olabilmektedir. Bu devrimler içinde kadınların erkekler ile eşit toplumsal varlıklar olarak toplum içinde yerlerini almaları bir uygarlık aşamasıdır ve Atatürk devrimlerinin en önde gelenlerinden birisidir. (Kurnaz:151-152)

Kadınların siyasi hayata katılmaları, parlamentoya seçilme açısından değerlendirildiğinde 1934' ten sonraki ilk genel seçimlerde parlamentoya girebilen 18 kadın milletvekilinin toplam parlamenterlerin % 4,5'ini oluşturduğu görülmektedir. (Yaraman, 2001:158)

1935 yılında yapılan ilk genel seçimde TBMM'ye giren Cumhuriyetin ilk kadın milletvekilleri:

Mebrure GÖNENÇ (Afyonkarahisar),
Şekibe İNSEL(Bursa),
Huriye Öniz Baha (Diyarbakır),
Fatma Şakir MEMİK(Edirne),
Fakihe ÖYMEN(İstanbul),
Ferruh GÜRĞÜP(Kayseri),
Bahire Bedir MOROVA(Konya),
Mihri PEKTAŞ(Malatya),
Meliha ULAŞ(Samsun),
Esmâ NAYMAN (SEYHAN),
Sabiha Gökçül ERBAY(Balıkesir),
Semiha HIZAL(Trabzon),
Satı ÇIRPAN(Ankara),
Benal İftar ARIMAN(İzmir),
Türkan Baştuğ ÖRS(Antalya),
Nakiye ELGÜN (ERZURUM),
Sabiha GÖRKEY (Sivas),
Hatice ÖZGENER(Çankırı- 1936 ara seçim). (Göksel:173)

Tablo 2. 5. Dönem Kadın Milletvekilleri

TBMM 5.Dönem Kadın Milletvekilleri (1935-1939)			
Adı ve Soyadı	İli	Adı ve Soyadı	İli
Mebrure Gönenç	Afyonkarahisar	Fakihe Öymen	İstanbul
Hatı (Satı) Çırpan	Ankara	Benal Arıman	İzmir
Türkan Örs Baştuğ	Antalya	Ferruh Gürgüp	Kayseri
Sabiha Gökçül Erbay	Balıkesir	Bahire Bediz Morova Aydılek	Konya
Şekibe İnsel	Bursa	Mihri Bektaş	Malatya
Hatice Özgener	Çankırı	Meliha Ulaş	Samsun
Huriye Öniz Baha	Diyarbakır	Esmâ Nayman	Seyhan
Fatma Memik	Edirne	Sabiha Görkey	Sivas
Nakiye Elgün	Erzurum	Seniha Hızal	Trabzon

Kadınların TBMM'ye girebildikleri bu ilk dönem “kadınların sembolik kullanımı” dönemi olarak ifade edilmektedir. Şirin Tekeli bu tanımlamasının nedenini şöyle izah etmektedir: “Çünkü parlamentoya bu simgesel özelliklerle giren 18 kadın çeşitli sosyal, ekonomik grup, meslek ve eğitim düzeylerinden gelmekteydiler. Parlamentoda üniversite eğitimi görmüş, meslek sahibi kadınların yanında okuma - yazması az bir köylü kadınının da bulunması, kadınların sosyal gruplarından bağımsız olarak tüm kamu yaşamına katılmasına önem verildiğini düşündürmektedir”. Bu dönemlerde adaylar, parti merkezince atanma yoluyla belirlenmiş olmasına rağmen, bu sayıda kadının atanması, kadınlara hakların sadece sembolik anlamda verildiğini, onların bu hakları aktif olarak kullanmaya teşvik edildiğini de göstermektedir. (Tekeli, 1982:83)

Türk kadınlarının parlamentoda temsili, 1934 yılında demokratikleşmeyle başlamıştır. Devlet denetiminin ve merkezîyetçi sistemin kalkmasıyla birlikte, kadın temsil oranının düştüğü görülmektedir. Tek partili dönemdeki kadın temsili “sembolik kullanım” olarak adlandırılrsa da çok partili demokrasiye geçen Türkiye’de kadınlar bu simgesel özelliklerini de ne yazık ki kaybetmişlerdir. (Ayata, 1998:239)

1946 seçimlerinden sonra parlamentoya giren kadın üye oranında hızla bir düşüş gözlenmektedir. 1950 seçimlerinde %0.6 ile % 1'in altına inerek Cumhuriyet tarihindeki kadın temsil oranının en düşük seviyesi yaşanmış, 1983 seçimlerine kadarda bu oranlarda herhangi bir belirgin artış yaşanmamıştır. 1983 seçimlerinde %3 ile bir miktar yükselişe geçen kadın temsil oranı 1990 seçimlerinde %4 iken, 2002 seçimlerinde %4.4, 2007 seçimlerinde ise % 9.1 ile belirgin bir yükselme göstererek bu döneme kadar

yapılan tüm seçimlerin en yüksek oranına ulaşmıştır. 2011 genel seçimlerinde ise 550 milletvekilinin 79' u bayanlardan oluşmuş ve %14,3 ile Cumhuriyet tarihinin en yüksek oranına ulaşmıştır.

Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar yapılan tüm seçimlerdeki milletvekili dağılımı aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 3. Cumhuriyetin ilanından günümüze kadar yapılan tüm seçimlerdeki Milletvekili dağılımı, Kadın Milletvekili Sayıları ve Kadın Milletvekili Oranları

SEÇİM YILI	PARLAMENTODAKİ MİLLETVEKİLİ SAYISI	KADIN MİLLETVEKİLİ SAYISI	KADIN ORANI (%)
1935	395	18	4,6
1943	435	16	3,7
1950	487	3	0,6
1957	610	8	1,3
1965	450	8	1,8
1973	450	6	1,3
1991	450	8	1,8
1999	550	22	4,2
2002	550	24	4,4
2007	550	50	9,1
2011	550	79	14,3

Kaynak: www.tbmm.gov.tr, Şubat 2012

Türkiye’de kadınların seçme ve seçilme haklarını kazanmalarından bu yana, hükümette yer alan kadın sayısı da sınırlıdır.

Kadınların ilk kez yer aldığı hükümetler 1971- 1973 olağanüstü dönemin partiler üstü hükümetlerdir. Bu hükümetlerde bir kadın vekil Kültür Bakanlığı, diğeri ise Sağlık ve Devlet Bakanlığı görevlerini yürütmüşlerdir. Parlamento içinde bir milletvekili ise ancak 1987 seçimlerinden sonra hükümette yer alabilmiştir. 1991 yılına kadar kurulan üç kabineden bir kadın milletvekili iki kez Çalışma ve Sosyal güvenlik, bir kez de Devlet Bakanlığı görevini üstlenmiştir. Kadın sorunları, ilk kez bu dönemde bir devlet bakanlığının sorumluluğuna verilmiştir. Türkiye’de 1993 yılında, bir kadın ilk kez başbakan olarak göreve gelmiştir. DYP genel başkanlığına seçilen Tansu Çiller, DYP-SHP koalisyonunda başbakanlık görevini üstlenirken Türkan Akyol Kadın ve Sosyal Hizmetlerden sorumlu Devlet Bakanı olarak bu kabinede görev almıştır. (KSS,

Türkiye’de kadının durumu, 1994:4-5) Yine bu kabineden Önay Alpago ve Aysel Baykal Devlet Bakanı olarak görev yapmışlardır. 51. Hükümette yine Tansu Çillerin Başbakanlık döneminde, Işlay Saygın Devlet Bakanlığı görevini üstlenmiştir. 53. Hükümette Işlay Saygın Turizm Bakanı, İmren Aykut ve Ayfer Yılmaz Devlet Bakanı olarak çalışmışlardır. 54. Hükümette geldiğimizde ise Tansu Çiller Dışişleri Bakanı ve Başbakan Yardımcısı, Işlay Saygın ve Ayfer Yılmaz Devlet Bakanı, Meral Akşener ise İçişleri Bakanı olarak bu hükümet döneminde bakan olarak görev yapmıştır. 55. Hükümet döneminde ise İmren Aykut Çevre Bakanı, Işlay Saygın ise Devlet Bakanı olarak yine kabinede kalabilmiştir. 56. Hükümette hiç kadın bakan yoktur. 57. Hükümette, Melda Bayer’in Devlet Bakanı olarak göreve geldiği bir dönem olup, bu kabinede Güldal Akşit Kültür ve Turizm bakanlığı görevini yürütmüştür. 59. Hükümette Güldal Akşit yine kabinede Devlet Bakanı olarak kalırken, Nimet Baş(Çubukçu) Devlet Bakanı olarak görev almıştır. 60. Hükümete gelindiğinde ise Nimet Baş Milli Eğitim Bakanı olarak görev almıştır, Selma Aliye Kavaf Devlet Bakanlığına getirilmiştir. 61. Hükümet ise bu gün hala görevine devam etmektedir. Bu kabinede 26 bakandan ancak bir tanesi kadınlar arasından seçilmiştir. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına Fatma Şahin seçilmiş (<http://bastakiler.blogspot.com> sitesinden 11/10/2001 tarihinde derlenmiştir.) ancak 26 Aralık 2013’de yapılan hükümet revizyonu ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı görevine Ayşenur İslam getirilmiştir. Kabinenin tek kadın bakanı olarak görevine devam etmektedir.

Aşağıda hükümet dönemlerine göre Bakan toplam sayısı, kadın bakan sayıları ve kadın bakan oranları tablo halinde ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 4.Hükümet dönemlerine göre bakan toplam sayısı, kadın bakan sayıları ve kadın bakan oranları;

HÜKÜMET DÖNEMİ	TOPLAM SAYI	KADIN SAYISI	KADIN ORANI (%)
1.Hükümet / 1.İnönü Hükümeti (30.10.1923-06.03.1924)	14	0	0
2. Hükümet / 2.İnönü Hükümeti (06.03.1924-22.11.1924)	14	0	0
3. Hükümet / Okyar Hükümeti (22.11.1924-03.03.1925)	12	0	0
4. Hükümet / 3. İnönü Hükümeti (03.03.1925-01.11.1927)	16	0	0
5. Hükümet / 4. İnönü Hükümeti (01.11.1927-27.09.1930)	14	0	0
6. Hükümet / 5. İnönü Hükümeti (27.09.1930-04.05.1931)	11	0	0
7. Hükümet / 6.İnönü Hükümeti (04.05.1931-01.03.1935)	19	0	0
8. Hükümet / 7. İnönü Hükümeti (01.03.1935-01.11.1937)	14	0	0
9. Hükümet / 1. Bayar Hükümeti (01.11.1937-11.11.1938)	12	0	0
10. Hükümet / 2.Bayar Hükümeti (11.11.1938-25.01.1939)	16	0	0
11. Hükümet / 1.Saydam Hükümeti (25.01.1939-03.04.1939)	12	0	0
12. Hükümet / 2.Saydam Hükümeti (03.04.1939-09.07.1942)	25	0	0
13. Hükümet / 1.Saraçoğlu Hükümeti (09.07.1942-09.03.1943)	15	0	0
14. Hükümet / 2.Saraçoğlu Hükümeti (09.03.1943-07.08.1946)	22	0	0
15. Hükümet / Peker Hükümeti (07.08.1946-10.09.1947)	22	0	0
16. Hükümet / 1. Saka Hükümeti (10.09.1947-10.06.1948)	17	0	0
17. Hükümet / 2. Saka Hükümeti (10.06.1948-16.01.1949)	17	0	0
18. Hükümet / Günaltay Hükümeti (16.01.1949-22.05.1950)	19	0	0
19. Hükümet / 1. Menderes Hükümeti (22.05.1950-09.03.1951)	22	0	0
20. Hükümet / 2. Menderes Hükümeti (09.03.1951-17.05.1954)	30	0	0
21.Hükümet / 3. Menderes Hükümeti (17.05.1954-09.12.1955)	20	0	0
22. Hükümet / 4. Menderes Hükümeti (09.12.1955-25.11.1957)	24	0	0
23.Hükümet / 5. Menderes Hükümeti (25.11.1957-27.05.1960)	27	0	0
24. Hükümet / 1.Gürsel Hükümeti (30.05.1960-05.01.1961)	30	0	0
25. Hükümet / 2.Gürsel Hükümeti (05.01.1961-20.11.1961)	27	0	0
26. Hükümet / 8. İnönü Hükümeti (20.11.1961-25.06.1962)	24	0	0
27. Hükümet / 9. İnönü Hükümeti (25.06.1962-25.12.1963)	32	0	0
28. Hükümet / 10. İnönü Hükümeti (25.12.1963-20.02.1965)	27	0	0
29.Hükümet / Ürgüplü Hükümeti (20.02.1965-27.10.1965)	28	0	0
30. Hükümet / 1.Demirel Hükümeti (27.10.1965-03.11.1969)	37	0	0
31. Hükümet / 2.Demirel Hükümeti (03.11.1969-06.03.1970)	25	0	0
32. Hükümet / 3.Demirel Hükümeti (06.03.1970-26.03.1971)	26	0	0
33. Hükümet / 1.Erim Hükümeti (26.03.1971-11.12.1971)	29	1	3,4

34. Hükümet / 2.Erim Hükümeti (11.12.1971-22.05.1972)	25	0	0
35. Hükümet / Melen Hükümeti (22.05.1972-15.04.1973)	25	0	0
36.Hükümet / Talu Hükümeti (15.04.1973-26.01.1974)	25	0	0
37.Hükümet / 1. Ecevit Hükümeti(26.01.1974-14.11. 1974)	25	0	0
38.Hükümet / Irmak Hükümeti(17.11.1974-31.03. 1975)	27	1	3,7
39.Hükümet / 4. Demirel Hükümeti (31.03.1975-21.06.1977)	36	0	0
40.Hükümet / 2.Ecevit Hükümeti (21.05.1977-21.07.1977)	26	0	0
41.Hükümet / 5.Demirel Hükümeti (21.07.1977-05.01.1978)	31	0	0
42.Hükümet / 3. Ecevit Hükümeti (05.01.1978-12.11.1979)	40	0	0
43. Hükümet / 6.Demirel Hükümeti (12.11.1979-12.09.1980)	29	0	0
44. Hükümet / Ulusu Hükümeti (20.09.1980-13.12.1983)	39	0	0
45. Hükümet / 1.Özal Hükümeti (13.12.1983-21.12.1987)	32	0	0
46. Hükümet / 2.Özal Hükümeti (21.12.1987-09.11.1989)	41	1	2,4
47. Hükümet / Akbulut Hükümeti (09.11.1989-23.06.1991)	34	1	2,9
48. Hükümet / 1.Yılmaz Hükümeti (23.06.1991-20.11.1991)	35	1	2,8
49. Hükümet / 7.Demirel Hükümeti (21.11.1991-25.06.1993)	34	3	8,8
50. Hükümet / 1.Çiler Hükümeti (25.06.1993-05.10.1995)	64	4	6,2
51. Hükümet / 2.Çiler Hükümeti (05.10.1995-30.10.1995)	30	2	6,6
52. Hükümet / 3.Çiler Hükümeti (30.10.1995-06.03.1996)	35	2	5,7
53. Hükümet / 2.Yılmaz Hükümeti (06.03.1996-28.06.1996)	33	3	9
54.Hükümet / Erbakan Hükümeti (28.06.1996-30.06.1997)	40	4	10
55. Hükümet / 3.Yılmaz Hükümeti (30.06.1997-11.01.199)	42	2	4,7
56. Hükümet / 4.Ecevit Hükümeti (11.01.1999-28.05.1999)	26	0	0
57.Hükümet / 5.Ecevit Hükümeti (28.05.1999-18.11.2002)	62	3	4,8
58. Hükümet / Gül Hükümeti (18.11.2002-14.03.2003)	25	1	4
59. Hükümet / 1.Erdoğan Hükümeti (14.03.2003-29.08.2007)	31	2	6,4
60. Hükümet / 2.Erdoğan Hükümeti (29.08.2007-06.07.2011)	39	2	5,1
61.Hükümet / 3.Erdoğan Hükümeti (06.07.2011-...)	26	1	3,8
TOPLAM	1656	34	2

Kaynak: www.tbmm.gov.tr (Bakanlar Kurulu listeleri) , Şubat 2012 Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinde Kadın Bakanlar, Hazırlayan : Feride Eroğlu, Ekim 2011

Kadınların siyasi katılımlarında yerel yönetimlere katılımları ise son derece önemlidir. Wedel'e göre yerel yönetimlerde siyasete katılım kadın güçlenmesinin çeşitli biçimlerini beraberinde getirmektedir 1-Yerel çapta yapılan etkinliklerinin başarıya ulaşması, kadınların kendilerine güven duymalarını sağlamakta ve bu yolla kadınlar, içinde buldukları durumlarını değiştirme imkanlarının farkına varmaktadırlar. 2-Yerel çaptaki etkinlikler, kadınlar arasında yeni yerel önderlerin ortaya çıkmasını

sağlamakta ve siyasi kademelerde görev alma adına adaylıkları söz konusu olmaktadır. 3- Yerel çaptaki etkinlikler mahalle içinde ve dışında yeni ilişkilerin ortaya çıkmasını sağlamaktadır. (Wedel, 2001: 232-233)

Kadınların siyasi kademelerde daha aktif olmasının ve üst görevlere talip olabilmesinin yolunu açabilecek olan yerel yönetimlerde kadın katılımları ise sayısal olarak incelendiğinde kadının adı yok denilebilecek kadar düşük bir düzeydedir.

İçişleri Bakanlığının Şubat 2012 verilerine göre yerel yönetimlerde Belediye Başkanları düzeyinde kadın Belediye Başkanı %0.8, Belediye Meclis Üyesi % 4,2, İl Genel Meclis üyesi olarak %3,2 gibi sembolik düzeyde katılımı göze çarpmaktadır.

Aşağıdaki tabloda Şubat 2012 verilerine göre yerel yönetimlere kadın katılım oranları ayrıntılı olarak verilmiştir.

Tablo 5.Şubat 2012 verilerine göre yerel yönetimlere kadın katılım oranları;

	ERKEK SAYISI	KADIN SAYISI	TOPLAM SAYI	KADIN ORANI (%)
Belediye Başkanı	2.924	26	2.950	%0,8
Belediye Meclis Üyesi	30.450	1.340	31.790	%4,2
İl Genel Meclis Üyesi	3.269	110	3.379	%3,2
Köy Muhtarı	34.210	65	34.275	%0,2
Köy İhtiyar Meclis Üyesi	137.848	329	138.177	%0,2
Mahalle Muhtarı	18.178	429	18.607	%2,3
Mahalle İhtiyar Heyeti Üyesi	71.174	1.409	72.583	%1,9
TOPLAM	298.053	3.708	301.761	%1,2

Kaynak: İçişleri Bakanlığı, Şubat 2012

Kadının seçim hakkı gibi erkekle eşitlik davasında, daha önemlisi de temel insan hakları arasında başta gelen seçilme hakkı, Türk kadınına dünya kadınları arasında bazı Avrupa ülkelerinden hemen hemen yarım yüzyıl önce verilmiştir. Uygarlık mücadelesinde cidden ileri bir aşamadır. Binlerce övgü ile karşılanır. Fakat gerek bu asil hakkı kullanma ve gerekse dünyaya tanıtma bakımından layık olduğu düzeyde çalışmadığınızı kabul edeceğiz. (Göksel:174)

2.2.4. Türk Kadınının Siyasal Katılımında Bugün Geline Durum:

Türkiye’de kadınların Parlamentoda temsil edilme oranları ortalama olarak %2,5’dir. 23. döneme kadar kadınların toplam milletvekili sayısı içindeki oranı,

kadınların ilk seçildikleri 5. Dönemdeki %4,5 oranını aşamamıştır. İlk defa 12 Haziran 2011 Genel seçimlerinde kadınların ancak %14,3'ü kadınlardan oluşmuştur.

2011 genel seçimlerinde en yüksek oran olan %14,3'e ulaşılmışsa da, bu oranların kadın nüfusunun toplam nüfusa oranına kıyaslandığında, tatmin edici bir seviyeye ulaşmamış olduğu bir gerçektir.

TBMM'deki %14,3'lük kadın milletvekili oranı dünya ortalaması rakamlarının çok altında kalmaktadır. Kuzey Avrupa ülkelerinde bu oranın %40'larda olduğu ve IPU verilerine göre Türkiye'nin oransal olarak 189 ülke sıralamasında 92. sırada yer aldığı da göz önünde bulundurulduğunda, kadınların Türk parlamentosunda çok az temsil edildiği ortadadır.

Kadının siyasal yaşama katılımının ilk basamağı kabul edilebilecek yerel yönetimlerde temsili de sınırlıdır. 2004 yılında yapılan mahalli idareler seçimlerinde; 3225 belediye başkanından 18'i (%0,05), 34477 belediye meclisi üyesinden 834'ü (%0,24) ve 3208 il genel meclisi üyesinden 57'si (%0,17) kadınlardan oluşmuştur. 29 Mart 2009 seçimlerinde ise, Türkiye genelinde oy kullanma oranı yüzde 80 olup 81'i il olmak üzere 2946 ilçe ve belde belediyesinde yerel yönetici adayları yarışmıştır. 19 siyasi partinin katıldığı 2009 yerel seçimlerinde, 44 kadın il belediye başkanlıklarına, 321 kadın da ilçe ve belde belediye başkanlıklarına aday gösterilmiştir. Seçim sonuçlarına göre sadece iki kadın il belediye başkanı olmuştur. 2 bin 924 belediye başkanının sadece 26'sı kadındır.(KADER,2012)

- Hükümetteki 26 bakandan 1'i,
- 34 bin 210 muhtardan 65'i,
- 81 valinin 1'i,
- 103 rektörden 5'i,
- 185 büyükelçiden 21'i kadın,
- 26 müsteşar arasında hiç kadın yok,
- Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurulu'nda, Yargıtay'da, Sayıştay'da hiç kadın yok,
- DİSK, TÜRKİŞ, HAK-İŞ, KAMU-SEN, MEMUR-SEN, TOBB, MÜSİAD, TZOB, TESK Yönetim Kurullarında da hiç kadın yok. (KADER,2012)

Batı ülkelerinde kadınların yerel meclislerdeki temsil oranları ise %10 ile %50'ler arasındadır.(Tuncer, 2006:65)

Bu rakamlar, demokrasilerin belirgin özelliklerinden olan eşitliğin ve bu bağlamda temsil ve katılımın kadınlar açısından istenilen düzeyde sağlanamaması sorununun açık bir şekilde karşımıza çıktığını göstermektedir. (Çelik,2009: 20)

Türk kadınının siyasetteki etkinlik düzeyinin düşüklüğü, üzerinde ciddiyetle durulması gereken bir olgudur. Siyasal sistemin işleyişinde görülen olumsuzluklarda bu olgunun da payı olduğu unutulmamalıdır. (Tuncer:65)TBMM’de grubu bulunan partilerin yönetim ve karar kademelerinde bulunan kadın sayıları, kadınlara siyasette ne derece yer verildiğinin de açık bir göstergesidir. Bu oranlar en yüksekten düşüğe doğru DTP’ de %39.5, CHP’de %20.6, AKP’de %17 ve MHP’de %4’tür.

Kadınların aktif siyaset yaptıkları üç büyük siyasi parti AKP, CHP ve MHP’ nin, yönetim kademelerinde de katılımları son derece düşük bir seviyededir.

Üç büyük siyasi partinin yönetim kademelerindeki katılımları aşağıdaki tablolarda ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

Tablo 6.AKP Yönetim Kademelerinde Kadın Sayıları ve Oranları

UNVAN/KURUL	TOPLAM ÜYE SAYISI	KADIN ÜYE SAYISI	KADIN %
Merkez Yürütme Kurulu	20	3	15
Merkez Karar Yürütme Kurulu	51	15	29,4
Merkez Disiplin Kurulu (Asil)	11	3	27,2
İl Başkanları	81	0	0

Kaynak: Adalet ve Kalkınma Partisi Genel Merkezi,Şubat 2012

Tablo 7.CHP Yönetim Kademelerinde Kadın Sayıları ve Oranları

UNVAN/KURUL	TOPLAM ÜYE SAYISI	KADIN ÜYE SAYISI	KADIN %
Merkez Yürütme Kurulu	17	4	23,5
Parti Meclisi	81	21	26
Yüksek Disiplin Kurulu	15	3	20
İl Başkanları	81	2	2,4

Kaynak: Cumhuriyet Halk Partisi Genel Merkezi, Şubat 2012

Tablo 8. MHP Yönetim Kademelerinde Kadın Sayıları ve Oranları

UNVAN/KURUL	TOPLAM ÜYE SAYISI	KADIN ÜYE SAYISI	KADIN %
Merkez Yürütme Kurulu	76	4	5,2
Parti Meclisi	16	1	6,2
Yüksek Disiplin Kurulu	7	0	0
İl Başkanları	77	0	0

Kaynak: *www.mhp.org.tr, Şubat 2012*

Görüldüğü üzere siyasi partilerde yönetim kademelerinde yani Merkez Yönetim kurulu, Başkanlık Divanı, Disiplin Kurulları ve İl Başkanlıkları gibi en üst kademelerde kadın katılımı yok denebilecek kadar düşük bir seviyededir.

2.3. Günümüzde Siyasi Parti Kadın Kolları

2.3.1.Siyasi Parti Mevzuatında Kadın Kolları

Tezin bu bölümünde aktif siyasal katılımın bir aracı olan siyasi partilerden üç büyük siyasi partinin kadın kolları incelenecek ve Türk kadınının siyasal yaşama katılımı konusu bu bağlamda ele alınacaktır.

Türkiye’de siyasi partilerin yapısına bakıldığında, kadınların gerek parti dışı, gerek parti içi, çalışmalarındaki durumları dikkate alındığında, büyük ölçüde politik yarışın dışına itildiklerini görmek mümkündür. Siyasal partilerin örgüt yapısı, parti tüzük ve programları, siyasal reklamları, siyaset oluşturma tarzı, parti liderlerinin ve parti üyelerinin kadın ve erkek politikalara bakış ve değerlendirme biçimleri bu durumun somut göstergeleridir. (Çakır,2001:401) Ancak yine de siyasi parti bünyelerinde bulunan kadın kolları kadınların siyasal yaşamda görünür kılınmalarında önemli bir yere sahiptir.

2.3.1.1. Adalet ve Kalkınma Partisi

14 Ağustos 2001 tarihinde kurulan parti 3 Kasım 2002 tarihinde yapılan genel seçimlerden birinci parti olarak çıkmış ve iktidara gelmiştir. Bugün de hala iktidar partisi olarak görevde bulunmaktadır.

Parti Genel Başkanı ve Başbakan Recep Tayyip Erdoğan’dır. Kadın kolları başkanı ise eski bakanlardan Güldal Akşit’tir.

AK Parti'nin Genel Merkez kadın kolları teşkilatı 19 Şubat 2003'te kurulmuştur. 5 Nisan 2003'te yapılan merkez karar ve yürütme kurulu toplantısı ile merkez karar yürütme kurulu oluşturulmuştur. (AK Parti, 2007a)

Parti tüzüğünde, belirtilen amaçlar içinde kadınla ilgili olarak gerek toplumun bağımsız bireyi olarak doğrudan, gerekse aile içindeki sorumlu birey olarak dolaylıda olsa hiçbir düzenleme bulunmamaktadır.

AK Parti Kadın kolları, Tüzüğün 83. ve 86. Maddelerinde, yan kuruluşlar içinde ifade edilmektedir. Bu maddelerde kadın kollarına üye olmak, kadın kolları üyeliğine mahsus defter, kadın kollarının teşkilat kademe organları, (merkez, il, ilçe ve belde kuruluşlara) bunların oluşumu, delegeler ve kongreler, başkan ve üyeleri yetki ve görevleri belirtilmektedir.

Tüzüğün 86. Maddesinde “kadın kolları kademe başkan ve üyelerinin yetki ve Görevleri” ne ilişkin hükümler yer almaktadır. Bu hükümleri şu şekilde özetleyebiliriz;

- Kadın kolları kademe başkanı, yönetim ve yürütme kuralları, partinin o yerde kurulu teşkilat kademe organlarının yetkilerini, kendileri açısından aynen kullanırlar.
- Bu kolların kurulu oldukları yerde parti' nin temsili, parti teşkilat kademe yönetim kurulu başkanına aittir.
- Kadın kolları, Parti'nin o yerde kurulu teşkilat kademesine bağlı, uyumlu ve eş güdüm içinde çalışırlar.
- Dış yazışmaları, parti yönetim kademesi aracılığıyla yapılır.
- Kadın kolu başkanları görevli oldukları yerdeki teşkilat kademesi yönetimi ve yürütme kurullarının doğal üyesidirler. Bu sıfatla oy hakkı olmaksızın toplantılara katılır; müzakerelere iştirak ederler. (AK Parti, 2006)

AK Parti Tüzüğü'nde kadın kollarına belli bir oranda bağımsız hareket imkânı tanınmış olmasına rağmen, kadın kolları başkanlarının parti teşkilat kademesinde oy hakkının olmamasının kadın kollarının, partinin temsili açısından ikincil konumda olmanın parti içi demokrasi ve kadın kollarının konumu açısından olumsuz bir durum olduğu söylenebilir.(Çadır:60)

Kadın kollarının görevden alınmasını düzenleyen “işten el çektirme” maddesi de gene kadın kolları açısından olumsuz bir görünümüdür. Bu maddeye göre parti tüzüğünde kadın kolları teşkilatlarındaki başkan ve yönetim kurulu üyelerini görevden

almaya kadın kolları yönetim organları ve eş düzey parti teşkilat yönetimi kademelerinin yetkili olduğu belirtilmektedir. Seçimle göreve gelen kadın kolları teşkilatlarının partinin aynı düzeydeki yönetim kademesi tarafından görevden alınabilmesinin kadın onurunu rencide eden ve kadını ikincil konumda tutan bir anlayış olduğunu söyleyebiliriz.

Ak parti genel merkez kadın kollarının kuruluş ve faaliyet amaçları şunlardır:

1- Çoğulcu ve katılımcı demokrasi ilkesi çerçevesinde, kadınların siyasal ve sosyal yaşamdaki yerinin ve etkinliğinin artırılması amacıyla yönelik olarak çağdaş ve muhafazakâr demokrasi anlayışıyla çözümler üretmek,

2- Türk kadınının ilkeli, dinamik ve gelişme potansiyeli yüksek nitelikleri ile ufkunu açacak siyasal perspektifle sıkıntılarını gidermek, modern siyasal sistem içerisinde sorun çözme ve karar alma yeteneğini geliştirmek,

3- Türk kadınının uluslararası standartlara uygun olarak siyasette ve kamusal alanda daha fazla yer alabilmesi için gerekli yeni ve özgün eğitim hizmetleri ile desteklenmesini sağlamaktır.(Narin,2008:30)

2.3.1.2. Cumhuriyet Halk Partisi

CHP, Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti'nin "Halk Fırkası" na dönüştürülmesiyle Mustafa Kemal Atatürk tarafından 9 Eylül 1923'te kuruldu. "Halk Fırkası" adıyla kurulan parti, 1924 yılında "Cumhuriyet Halk Fırkası", 1935 yılında da "Cumhuriyet Halk Partisi" adını aldı. (CHP,2012)

Bu günkü genel başkanı Kemal Kılıçdaroğlu' dur. Kadın kolları genel başkanı ise Hilal Dokuzcan' dır.

Ülkemizde kadın kolları örgütlenmesini gerçekleştiren ilk parti Cumhuriyet Halk Partisi'dir. 1950'li yıllarda parti tüzüğünde yapılan değişikliklerle başlayan örgütlenme çalışmaları 1960'larla il, ilçe düzeyinde örgütlenmelere dönüşmüştür. 12 Eylül darbesi ile kapatılan kadın kolları, o dönemde kurulan kadın komisyonları ve kuralları ile birlikte bir süreç olarak devam ettirilmeye çalışılmış, 1955'te Anayasa'da yasağın kaldırılması ile tekrar kurulmuştur. (CHP,2012)

22.01.2000 günlü parti meclisi kararı ile parti tüzüğünün 41. maddesinde, il-ilçe ve gerek görülen beldelerde kadın partili üyelerden "Kadın kolları... kurulur" kararı alınmıştır. (CHP, 2012)

Cumhuriyet Halk Partisi 26 Şubat 2012 günü ile 16. olağanüstü kurultayda tüzük hükümleri değiştirilmiş ve bu doğrultuda kadın kolları yönetmenliği oluşturulmuştur. (CHP, 2012)

Kadın kolları yönetmenliği Cumhuriyet Halk Partisi tüzüğünde ifadesini bulan “amaç”a yönelik olarak genel merkez, il, ilçe ve gerek görülen beldelerde örgüt birimleri ile birlikte faaliyette bulunmak üzere, Parti’nin siyasal haklarını, değerlerini ve siyasal yaşam anlayışlarını benimseyen kadın üyelerinin katılmaları ile “yan kol” niteliğinde “kadın kolları” oluşturulur hükmü ile kuruluş gerçekleşmiştir.

Yine aynı yönetmenliğin 2. maddesinde kadın kollarının oluşturulmasının amaçları şu şekilde belirtilmiştir.

Partinin başta kadınlar olmak üzere toplumun çeşitli kesimleri arasında daha yaygın olarak benimsenmesini sağlayarak partinin öncelikle kadın üye sayısını ve taraftarını arttırmak, parti tüzüğünün, programının, seçim bildirgesinin ve partinin yetkili organlarının kararlarının yayılmasını sağlamak, başta partili kadınlar olmak üzere kadınların siyasal yaşama eşit katılımı ve temsilini gerçekleştirmek, kadınların karar alma süreçleri ve katılımını güçlendirmek, kadınların siyasette yer almasının önündeki engelleri kaldırmak için mücadele etmek, cinsiyet eşitliğinin toplumsal yaşamın her alanında uygulamasını sağlamak, kadına karşı her türlü şiddeti önlemek için mücadele etmek, toplumsal yaşamın her alanında kadınların özgür ve eşit bireyler olarak yer almalarına katkıda bulunarak kadın hareketine öncülük etmek ve Cumhuriyet Halk Partisi tüzüğünün 3.maddesinde belirlenen amaca uygun olarak parti örgütü ile birlikte çalışmaktır (CHP, 2012) şeklinde belirtilmiştir.

CHP, 1997 yılından itibaren il-ilçe ve genel merkez kadın kolu teşkilatının seçimle göreve alma esasını benimsemiştir. Kadın kolları kurultayı 2 yılda bir toplanır ve kadın kolları genel başkanı, KKMYK asıl üyeleri ile aynı sayıda yedek üye oy çokluğuyla seçilir.(CHP,2012) Bu uygulama parti içi demokrasinin işlemesi açısından önemli bir uygulamadır.

Yine kadın kolları yönetmeliğinde Genel merkez, il ve ilçe kadın kollarının görevleri açıkça belirlenmiş, çalışma düzeni ve yeri karara bağlanmıştır. Yıllık çalışma planı ve bütçede bu yönetmeliğin 5. hükmünde ayrıntılı olarak ifade edilmiştir. (CHP,2012) Madde 20’ de bütçe konusunun, “her il ve ilçe yönetimi, yıllık bütçesinden gençlik kolları ile birlikte toplamda en az %10’u olmak üzere yeterli miktarda payı ayırır” ifadesi ile teminat altına alındığını görüyoruz.

22. maddede yer alan “Görevden alma” uygulaması da yine dikkat çekicidir. Bu maddede kadın kollarının hangi hallerde görevden alınabileceğini ayrıntılı olarak belirtilirken kimlerin buna nasıl yetkilendirildiği de belirtilmiştir. Kadın kollarının görevden alınma yetkisi KKMYK ve kadın kolları il yönetim kuruluna bırakılarak en azından kadınların eli ile gerçekleştiğinden ve aynı düzey bir yönetim organı yetkilendirilmediği için daha kabul edilebilir bir uygulamadır.

2.3.1.3. Milliyetçi Hareket Partisi

1969 yılında kurulan, Türk-İslam ülküsünü savunan milliyetçi bir partidir. Kurucusu Alparslan Türkeş, günümüzdeki genel başkanı Devlet Bahçeli’dir. Kadın kolları başkanı ise Doç. Dr. Şennur Şenel’dir.

MHP’nde kadın kolları; Parti Tüzüğü 13. maddesi gereğince yan kuruluş olarak konumlandırılmıştır. Madde 15’te “Kadın Kolları Merkez Yönetim Kurulu kararı ile merkezi Ankara’da olmak üzere, il-ilçe ve beldelerde kurulabilir” ifadesi gereğince 2001 yılında hazırlanan Kadın Kolları yönetmenliğinde kuruluş esasları belirtilmiştir.

MHP kadın kolları yönetmenliği 1. maddede; MHP’nin il-ilçe ve genel merkez teşkilatı birimlerine bağlı olarak faaliyet göstermek üzere, partinin yan kuruluşu olarak teşkil edilmiş bulunan Kadın Kolları’nın amacı, teşkilatlanması, faaliyetleri, görev, yetki ve sorumlulukları ile çalışma usul ve esaslarına ilişkin hükümler belirtilmiştir.

Kadın Kolları Yönetmenliğinin 3. maddesinde MHP kadın kollarının amacı şöyle belirtilmektedir:

- Türk milletinin tarihin her döneminde kadına verdiği önem ve ona atfettiği statüye uygun olarak, başta eğitim seviyelerinin yükseltilmesi olmak üzere her bakımdan gelişmesine ve güçlenmesine katkıda bulunmak,
- T.C Devleti’nin vatan ve milletiyle bölünmez bütünlüğü ile demokratik ve laik yapısını her türlü yıkıcı ve bölücü akıma karşı korumaya ve güçlendirmeye çalışmak,
- Partinin tüzük ve programında yer alan amaç ve ilkeler ile görüş ve politikaların Türk kadını tarafından öğrenilmesi ve benimsenmesine yönelik faaliyetlerde bulunmak,
- Başta kadınlara yönelik olmak üzere, T.C anayasası ve insan hakları evrensel Beyanname’sinde ifadesini bulan temel hak ve hürriyetlerin korunması ve geliştirilmesi için gerekli çalışmalarda bulunmak,

- Türk kadınının siyasete daha aktif katılımını ve ülke nüfusundaki oranına uygun olarak parlamentoda temsilini sağlamak,
- Ruh ve beden sağlığı yerinde nesiller yetiştirilmesinin ancak sağlıklı bir aile içerisinde mümkün olduğu gerçeğinden, hareketle yüzyıllardır övünç kaynağımız olan Türk Aile yapısının bozulup yozlaşmasını önlemek,
- Sosyal güvenlik kapsamında olmayan muhtaç durumda bulunan kadınlarımıza güvenli barınma imkânı sağlamak ve hayatlarını idame ettirebilecekleri devamlı bir iş ve gelire kavuşmalarını temin etmek,
- Çalışan kadınların iş hayatında başarılı ve ev hayatında mutlu olmalarına engel teşkil edebilecek ortak meselelerinin çözümüne yönelik çalışmalar yapmak vb. maddeler yer almaktadır.

Kadın kollarının yine bu yönetmelikle belirtilen başlıca görevleri “ parti amaçlarının kadınlara anlatılması, kadınların ülke ve dünya meseleleri ile ilgilenmelerini sağlamak, partililer ile yardımlaşma, iş birliği, partinin etkinliklerine yardımcı olmak, üyelerin boş zamanlarını yararlı faaliyetlerle değerlendirmelerini sağlamak, araştırma yapmak, broşür dergisi, kitap vb. yayınlamak, seçimlerde çalışmak gibi hususlardır. (MHP,2001)

MHP Kadın kolları atama usulü ile göreve gelmekte ve yine yönetmelikte ön görülen hallerde atandıkları usullerde işten el çektirilebildiği, hiyerarşik olarak bir üst yönetim organı tarafından görevden alınabildiği görülmektedir. (MHP,2001)

Parti tüzüğünde belirtilen şu husus dikkat çekicidir: “Türk kadınının siyasete daha aktif katılımını ve ülke nüfusundaki oranına uygun olarak parlamentoda temsilini sağlamak” ifadesi %50’lik bir kadın temsili gerektirdiği halde MHP bünyesinde kadın milletvekili sayısı bu ifade ile neredeyse ters orantılı bir şekilde gerçekleştiği gibi kadın aday sayısı da hemen hemen tüm seçim dönemlerinde, seçim listelerinde yok denebilecek kadar düşük bir oranda gerçekleşmiştir.

2.4.Günümüzde Siyasi Partilere Katılım, Aday Olma ve Seçilme Süreçlerinde Kadın

2.4.1.Kadınların Siyasi Partilere Katılımında Yaşanan Sorunlar

Ülkemizde, kadın nüfusunun yaklaşık %40’ının sanayi, tarım ve hizmet sektörlerinin içinde yer almasına rağmen siyasette yeteri kadar temsil edilmemelerinin bir çok nedeni vardır.

Türkiye’de kadınların gerek sivil toplum örgütlerine, gerekse siyasi partilere katılımları güçsüz olup, siyasal süreçlere kendi toplumsal sorunlarını temsil edecek bir düzeyde katılmalarına elvermez.

Kadınların katılımının olduğu sivil toplum örgütleri ise, genellikle gönüllü yardım faaliyetleri yürüten kurumlardır. Kadınların sosyal yardım derneklerindeki çalışmaları, cinsiyet rolleriyle de paralellik gösterir. Kadınların bu faaliyetlerinin yanı sıra, siyasal güçlenme yollarını aramaları, siyasi örgütlenmelere yönelmeleri gerekmektedir.

Dünya’da olduğu gibi Türkiye’de de siyasi yaşam erkekler tarafından belirlenmektedir; oyunun kuralları, iyi-kötü tanımlamaları, yaşam değerleri ve alışkanlıkları bu belirlemeler çerçevesinde oluşmaktadır. Kadınlar siyasi yarışta başarılı olabilmek için erkekler gibi yapmalı, gece gündüz çalışarak erkeklerle eşit koşullarda mücadele vermelidir. Bu durumda da bu oyunu kuralına göre oynayabilen az sayıda güçlü kadınların şansı olmaktadır. Kadınların çok büyük bir kısmı siyasetin dışında kalmaktadır. (KADER, 2004:86)

Ülkemizde siyasi partilerin yapısı ve kadın kollarının güçsüzlüğü de kadınların siyasal süreçlere katılımını engelleyen önemli bir etkidir. Partilerin kadın erkek eşitliğine bakışı, kendi ideolojileri doğrultusunda gerçekleşmekte ve iki yaklaşım görülmektedir. Bunlardan ilki, kadını aile kurumu ile özdeşleştiren ve kadın haklarına ailenin gereksinimleri çerçevesinde bakan “aile merkezli” bir anlayıştır ki bu anlayışta siyasette kadına düşen görev, sosyal faaliyetlere gönüllü katılarak, siyasete destek olmaktır. İkincisi ise kadın erkek eşitliğine inandığını belirten, kadınların toplumsal yaşama katılımını çağdaşlığın, demokrasinin, gelişmişliğin gereği sayan toplum merkezli anlayıştır. (Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş:210)

Ancak bugüne kadar, bu yaklaşımlar kadın erkek eşitliğinin gerçekleştirilebilmesi yönünde bir siyasi iradenin oluşmasına yol açmamıştır.

1999 tarihli ve 445 sayılı Kanun’la Siyasi Partiler Kanunu’nun kadın kollarını yasaklayan hükmü yürürlükten kaldırılmıştır. Bugün siyasi partiler, çıkardıkları yönetmeliklerle kadın kollarının çalışma usul ve esaslarını belirlemektedir.

Bu yönetmelikler incelendiğinde, kadın kollarının seçimle göreve gelmesi ilkesinin benimsendiği ancak, önemli kısıtlılıkların devam ettiği görülmektedir.

Bu kısıtlılıklar, kadın kolları yönetimleri seçimle belirlenirken, parti merkezlerinin belirleme ve yönlendirmelerden vazgeçmemeleri ve seçilen kadın kolları

yöneticilerine partinin karar organlarında söz ve karar yetkisi verilmemesinden kaynaklanmaktadır. (Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş:212) Kadın kolları genellikle çay, kermes, piknik düzenleyen ve partinin propagandasını evleri dolaşarak yapan yardımcı örgütlenmeler görünümündedirler. Kadınların sorunlarını siyasi alana taşımak konusunda gerekli siyasal güç, yetki ve imkandan yoksundurlar.

Siyasi partilerin kadın kollarının kendi bütçesi de bulunmamakta, parti kaynaklarından ancak, parti yönetimlerinin onayı düzeyinde faydalanmaktadırlar. Bu da bu örgütleri parti yönetiminden onay alacakları projelere yönlendirmektedir.

Kadınların siyasette ve karar alma mekanizmalarında eksik temsil edilmesinin bir diğer nedeni ise siyasal sistem ve partilere ilişkin yapısal ve kültürel unsurlardır. Kadınların siyasi yaşama katılımını arttırmak için bir kanal olarak görülen siyasi partilerin kadın kollarının, karar alma süreçlerinde etkili birimler olarak değil, düşük siyasi getirisi olan ikincil birimler olarak örgütlendiği, partinin “ana kademe” karar organlarında söz ve karar yetkilerinin çok fazla olmadığı bazı sivil toplum kuruluşlarınca ifade edilmektedir. (KSGM:8)

Bu çerçevede var olan siyaset anlayışı, adaylık süreçleri, siyasal yaşamın işleyişi ve örgütlenmesi, kadınların siyasal partiler içinde güçlü bir baskı grubu olarak örgütlenememeleri, kadınların siyasal rollerinin ve katılımlarının büyük ölçüde seçmenlikle sınırlı kalmasına neden olmaktadır. (KSGM:8)

Farklı partilerdeki kadınlar, arasındaki iletişim eksikliği de kadınların parlamentoda daha çok temsil edilmelerini ve kadın erkek eşitliğine yönelik kanunların çıkarılması konusunda güç birliğine varmalarını engellemektedir. (Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş:216)

Partilerdeki kadınlar, Türkiye kadın hareketinin tarihi, uluslararası kadın hareketleri ve siyasal süreçte güçlenme politikaları hakkında yeterli bilgiye sahip değillerdir. Partilerde, kadın üye ve politikacılar bu yöndeki eksikliklerini gidermek amacıyla yeterli çaba göstermemektedirler. (Kadın Sorunlarına Çözüm Arayışı Kurultayı:84)

2.4.2. Kadınların Siyasette Aday Olması ve Seçilmesinin Önündeki Engeller

Kadınların karar alma süreçlerine katılımını engelleyen en temel faktörleri; Toplumsal gelenekçi inanışlar, bu çerçevede yakın çevrenin baskıları, eğitimsizlik, ekonomik özgürlüğe sahip olamamak, örgütsüzlük ve dolayısı ile desteksizlik (Ayata-

Güneş, 1995:293–312) şeklinde sıralayabiliriz. Tüm bu faktörler, birbirleri ile ilintili olup her biri kadının içine hapsoldüğü bir kısır döngüdür.

Seçimlerde, kadınların aday olmasını engelleyen en önemli nedenlerden birisi bilgi yetersizliği ve özgüven eksikliğidir. Kadınlar, yeterli bilgi ve tecrübeleri olmadığından siyasi ve kültürel ortamdan kaynaklanan engelleri aşamayacaklarına inanmakta ve siyasetten uzak durmaktadırlar.

Seçim dönemlerinde partilerin genellikle kadın adaylarına ilişkin önceden hazırlanmış bir çalışması olmadığından ve kadın adaylar son anda belirlendiğinden, bu adaylara güven azalmakta ve kadınların temsil yeteneklerini azaltmaktadır. (Ayata-Güneş,217)

Kadınların seçilmelerine engel, diğer bir neden de siyasi partilerdeki aday belirleme usulleridir. Türkiye’de aday belirlenirken “önseçim”, “örgüt yoklaması” ve “merkez yoklaması” usulleri kullanılmaktadır. Her usulün kadın aday için iyi ve kötü yanları vardır. Örneğin, sivil toplum örgütlerince bir kadın aday destekleniyorsa, bu adayın önseçimde şansı daha yüksek olacaktır.

Ancak bu usul, parti içinde güçlü bir kadın örgütlenmesi varsa iyi bir yöntem olur. Merkez yoklaması da partinin daha fazla kadın aday gösterme niyeti olduğunda kadınlar için büyük bir şans yaratır. Bu durum da kadın adayı tabandan kopararak lidere bağımlı bırakabilir. (Ayata-Güneş219)

Kadınlar, için aday belirleme sürecinin şeffaf olması çok önemlidir. Bu süreç önceden ne kadar belirli ise kadınlar bu konudaki mücadelelerini daha iyi yapabilirler.

Aday olan kadınların seçimlerde başarılı olamamasının bir nedeni de kadınların siyaset arenasında başarı sağlayamayacakları konusundaki toplumdaki genel kanıdır. Bu konuda ülkede uygulanan seçim sistemi de önemli bir faktördür. Dar bölge çoğunluk sistemi yerine geniş bölge, oranlı temsil ve liste usulünün uygulanması kadınların daha kolay seçilmesini sağlar. Nitekim dünyada seçilmiş kadın politikacıların %64’ü oranlı temsil sisteminin,%26’sı da karma sistemin yararlı olduğunu belirlemiştir. Geniş bölge, oranlı temsil ve liste usulü seçim sistemi, kadın adaylara, teke tek erkek adaylarla yarışma zorunluluğu olmadan -ki böyle bir yarışmaya baştan eşitsiz koşullarda giriyorlar- bir liste içinde toplumsal farkları temsil ederek; var olma şansı tanıdığı için seçilme şanslarını arttırır.

Bu açıdan, Türkiye’de seçim sistemi kadınları engelleyici bir faktör olmamakla birlikte, destekleyici mekanizmaların seçim sistemi içinde yer almamasının yarattığı sorunlar yaşanmaktadır. (Ayata-Güneş221)

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. MALATYA'DA KADINLARIN SİYASİ PARTİ KADIN KOLLARINA KATILIMI

3.1. Malatya'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı

Geçmişte olduğu gibi günümüzde de gerek coğrafik gerekse tarihsel ve sosyo-kültürel bakımdan medeniyetleri buluşturan yurdumuzun önemli kavşak noktalarından biri olan Malatya'nın bu özelliği Malatya'yı tarihin her döneminde önemli kılmış ve dikkatleri hep üzerine çekmiştir. (Yakar ve diğerleri, 2004:2)

Malatya, sosyal-kültürel-ekonomik alanlarda ülkenin önde gelen illerindedir. Hızlı gelişim nedeniyle diğer illerden çok önemli bir göç akımını kendisine çekmektedir. Bu nedenle, son yıllarda Malatya, nüfus artışında önemli yükseliş yaşamaktadır. Tarım ve tarıma dayalı endüstri, bölgenin temel ekonomik karakterini oluşturmaktadır.

3.1.1. Sosyal Yapı

3.1.1.1.Nüfus

1927 yılında Türkiye'de 63 il bulunmaktayken, idari bölünüş yapısında gerçekleştirilen değişikliklerin sonucu olarak 2000 yılında bu sayı 81'e yükselmiştir.

Malatya ülke düzeyinde bir çekim merkezi durumuna gelmektedir. Göçün etkisi altında hızlı nüfus artışı kentsel gelişmeyi olumsuz yönde etkilemektedir. Kente uyum, istihdam, sosyal hizmet sorunlarının yanında, kentsel fiziksel planlama, altyapı ve çevre sorunlarının giderek ağırlaştığı gözlenmektedir.

2011 Yılı Adrese Dayalı Nüfus Sistemi sonuçlarına göre; Malatya'nın toplam nüfusu 757.930, İl Merkezi'nin nüfusu ise 488.247'dir. İl nüfusunun 498.588'i İl ve İlçelerde, 259.342'si ise Belde ve Köylerde yaşamaktadır. İl nüfusunun ilçelere dağılımı ise şöyledir.

Tablo 9.Şubat 2011 Verilerine Göre Malatya İl Nüfusunun İlçelere Göre Dağılımı

İlin Nüfus Yapısı, 2011 yılı									
Malatya	İl/İlçe merkezi			Belde/Köy			Toplam		
	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın	Toplam	Erkek	Kadın
Merkez	419.959	210.145	209.814	68.288	34.311	33.977	488.247	244.456	243.791
Akçadağ	8.081	4.390	3.691	21.777	10.891	10.886	29.858	15.281	14.577
Arapgir	6.288	3.091	3.197	4.840	2.378	2.462	11.128	5.469	5.659
Arguvan	1.804	955	849	6.206	3.058	3.148	8.010	4.013	3.997
Battalgazi	17.148	8.422	8.726	12.679	6.397	6.282	29.827	14.819	15.008
Darende	9.530	4.766	4.764	21.623	10.754	10.869	31.153	15.520	15.633
Doğanşehir	10.902	5.514	5.388	30.423	15.330	15.093	41.325	20.844	20.481
Doğanyol	1.578	744	834	3.108	1.531	1.577	4.686	2.275	2.411
Hekimhan	7.069	3.594	3.475	18.036	8.951	9.085	25.105	12.545	12.560
Kale	1.725	808	917	4.435	2.077	2.358	6.160	2.885	3.275
Kuluncak	2.157	1.103	1.054	6.794	3.307	3.487	8.951	4.410	4.541
Pütürge	2.512	1.273	1.239	16.849	7.951	8.898	19.361	9.224	10.137
Yazlıhan	2.128	1.056	1.072	13.440	6.826	6.614	15.568	7.882	7.686
Yeşilyurt	7.707	3.840	3.867	30.844	16.100	14.744	38.551	19.940	18.611
Toplam	498.588	249.701	248.887	259.342	129.862	129.480	757.930	379.563	378.367

Kaynak: <http://www.malatya.gov.tr>

Malatya'da merkez ilçe hariç, 13 ilçe, 495 köy, 352 mahalle bulunmaktadır. Ayrıca biri, merkez, 13'ü ilçe ve 39'u kasaba belediyesi olmak üzere toplam 53 belediye teşkilatı mevcuttur. İlçelere bağlı belediyeler, köyler ve mahalle sayıları şöyledir.

Tablo 10.Şubat 2011 Verilerine Göre Malatya İlinde İlçelere Bağlı Belediyeler, Köyler Ve Mahalle Sayıları

İlçe Adı	Belediye Sayısı	Köy Sayısı	Mahalle Sayısı
Merkez	9	44	123
Akçadağ	4	69	17
Arapgir	1	42	21
Arguvan	1	46	4
Battalgazi	3	12	16
Darende	7	45	45
Doğanşehir	7	27	27
Doğanyol	2	13	4
Hekimhan	6	47	36
Kale	1	19	9
Kuluncak	2	21	11
Pütürge	3	62	14
Yazıhan	3	28	10
Yeşilyurt	4	20	15
Toplam	53	495	352

Kaynak: <http://www.malatya.gov.tr>

2013 yılında Malatya'nın Büyükşehir olması için karar alınmış, ancak tezimizin hazırlanması sürecinde bir geçiş dönemi yaşandığından henüz tam anlamıyla büyükşehir ile alakalı değişimler gerçekleşmemiş, dolayısıyla tezimizde bu değişim ve yeni durum belirtilememiştir.

3.1.1.2. Eğitim

Bir eğitim, kültür ve üniversite şehri olan Malatya'da 2008-2009 öğretim yılında 570 ilköğretim, 69 orta öğretim olmak üzere 1000 okul bulunmaktadır.

Tüm okullarda 172936 öğrenci öğrenim görmekte olup 9083 öğretmen görev yapmaktadır.

2009 yılı itibarıyla genel ortaöğretim kurumlarında okul başına düşen öğrenci sayısı 424 öğretmen başına düşen öğrenci sayısı ise 17'dir.

İlköğretim kurumlarında okul başına düşen öğrenci sayısı 196, öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 17'dir.

Mesleki ve teknik ortaöğretim kurumlarında okul başına düşen öğrenci sayısı 320, Öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 15 'dir.

Malatya'da bir de üniversite bulunmaktadır. İnönü Üniversitesi'nde toplam 16 494 öğrenci lisans ve ön lisans düzeyinde eğitim görmektedir. İnönü Üniversitesi'nde toplam öğretim elemanı 1049 dur. (İstatistiklerle Malatya:2013)

3.1.1.3. Sağlık

İldeki sağlık hizmetleri genel olarak değerlendirildiğinde, Malatya'da toplam hastane sayısı 2004'te 13 iken 2007 yılında % 30,7 artarak 16'ya çıkmıştır.

2006 yılında Malatya İlinde toplam 4 236 sağlık personeli dağılımı: 515 Uzman Hekim, 594 Pratisyen Hekim, 133 Diş Hekimi, 894 Sağlık Memuru, 1335 Hemşire ve 765 Ebe' dir. Malatya'da sağlık personel sayısında 2006 yılında 2005'e göre en çok artış % 9,9 ile Diş Hekimi sayısında olurken, ikinci sırada ise % 5,3 ile Uzman Hekimi sayısında artış yaşanmıştır 2005'e göre 2006 yılında Pratisyen Hekim sayısında da % 5,1 düşüş olmuştur. (İstatistiklerle Malatya:2013)

3.1.1.4. İş Gücü

2008 yılında il bazında yapılan istatistikî % 95 güven aralıklı tahminlere göre Malatya İlinde işsizlik oranı % 11,5 olarak tahmin edilmiştir. Bunun yanı sıra, işgücüne katılım oranı % 46 ve istihdam oranı ise % 40,7 olarak gerçekleşmiştir. Bu tahminler için salt işsiz sayısı vermek metodolojik açıdan anlamsız olacağından, bu tarz veriler burada ifade edilmemiştir. (İstatistiklerle Malatya:2013)

3.1.2. Ekonomik Yapı

Cumhuriyetin ilk yıllarında, genç Türkiye Cumhuriyeti, bir yandan savaşın yaralarını saran, bir yandan da ülkenin her köşesini ulaşılabilir kılmak amacı ile demiryolları yapımına önem veren; dönemin hâkim ekonomik modeli olan, kamu öncülüğünde içe dönük kalkınma modeli ile yerli sanayiye geliştirmeyi amaçlayan bir ülke olmuştur. Bu dönemde, Malatya bir yandan demiryolu ve karayolu ulaşımında önemli bir kavşak noktası, bir yandan da dokuma, sigara-tütün ve şeker fabrikaları gibi tarıma dayalı sanayi dallarında kurulan büyük ölçekli tesislerin toplandığı bir merkez kimliğine kavuşmuştur.(Yakar ve diğerleri, 2004:146)

Ekonomisi büyük ölçüde tarıma dayalı olan Malatya'da tarım arazi varlığı 425 bin 45 hektardır. Bu arazinin 334 bin 745 hektarı tarladır. 78 bin 932 hektarlık alan meyvelik, 3 bin 404 hektar sebzelik, 7 bin 964 hektar bağlıktır. Nadasa bırakılan alan 334 bin 745 hektar, ekilen alan 178.552 hektardır.

Malatya'da tarımsal üretim ağırlıklı olarak kayısıya dayanmaktadır. Yıllık ortalama kayısı üretimi 80 ile 100 bin ton civarındadır. FAO tahminlerine göre günümüzde dünya kuru kayısı piyasasının yaklaşık % 70'i Türkiye'ye aittir. Bunun da % 90'ı Malatya'dan karşılanmaktadır. Yaş kayısının yaklaşık % 90'ı kurutularak bunun % 95'ine yakını ihraç edilmektedir. (Asma ve Birhanlı, 2004:3-4)

Malatya Tarım İl Müdürlüğü verilerine göre, 2007 yılı itibariyle Malatya'da 226 bin 870 küçükbaş, 101 bin 924 büyükbaş, 9 bin 635 tek tırnaklı, 431 bin 844 kanatlı hayvanın yanı sıra, 71 bin 955 kovan arı bulunmaktadır. Bu verilere bakıldığında, Malatya'da en çok küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapıldığı görülmektedir. Malatya'daki 226 bin 870 küçükbaş hayvan varlığının 189 bin 217'ini koyun, 37 bin 653'ünü keçi oluşturmaktadır. (<http://www.malatya-tarim.gov.tr/>)

Genel alanı 1 milyon 231 bin 306 hektar olan Malatya'nın 25 bin 894 hektar kuru, 141 bin 972.9 hektar baltalık olmak üzere toplam 167 bin 867.4 hektar orman alanı ve buna karşılık 619 bin 574.6 hektar orman içi açıklığı bulunmaktadır. Türkiye ortalaması ormanlık alan % 26.7, Doğu Anadolu Bölgesi ormanlık alanı % 8 iken, Malatya orman alanı % 13.5'dir. (<http://www.csb.gov.tr/iller/malatya/>)

Malatya, Doğu Anadolu Bölgesi'nin sanayi üretim faaliyeti en yoğun olan merkezidir. Gelişmiş başlıca sanayi kolları gıda, dokuma-giyim, metal eşya, makine ve taş-toprağa dayalı sanayidir. (Malatya Belediyesi, 1990:30)

Malatya'da ticaret gelişmiş durumdadır. Tarım ürünleri ve tarıma dayalı sanayi ürünlerinin, Malatya kayısının ticareti oldukça gelişmiştir. (Özgül Yayınları Yayın Kurulu, 1988, 37) İlde artan ekonomik düzey ve alım gücüne bağlı olarak il içinden ve il dışından sermaye öbekleri ticaret kesimine dönük yatırımlar yapmaktadırlar. İlde sayıları artan çağdaş alışveriş merkezleri ve canlanan ticaret hayatı bu sürecin en önemli meyvelerini oluşturmaktadır. (Yakar ve diğerleri, 2004:222)

3.1.2.1. Gelir Ve Büyüme

2004 yılında DPT tarafından yayımlanan Ülkemizdeki tüm ilçelerin Sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasının tespitine ilişkin çalışmada ilimiz merkez ilçesi

ülkemizdeki tüm ilçeler içerisinde 37. sırada ve 2. derece gelişmiş ilçeler grubunda yer almıştır. Söz konusu araştırmaya göre sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında ikinci sırada Yeşilyurt ilçemiz son sırada ise Pütürge ilçemiz yer almaktadır.

İlimizin, önünde bulunan fiili kısıtlılıklara rağmen gerçekleştirdiği kalkınma hamlesinin altında yatan en önemli nedenler; Malatya için önemli bir gelir kaynağı olan kayısının il ekonomisine sağladığı parasal kaynak, devletçe verilen yatırım teşviklerinin amacına uygun kullanılması, Organize Sanayi Bölgeleri ve KSS gibi sanayi alt yapısı yatırımlarının kamu tarafından yapılması, ulaşım ve iletişim altyapısına dönük yapılan yatırımlar ve ildeki müteşebbis potansiyelidir. Organize Sanayi Bölgeleri: İlimiz Merkezinde halen 2 adet Organize Sanayi Bölgesi faaliyetini sürdürmektedir. Ayrıca, Darende İlçesinde yeni kurulmuş OSB bulunmakta, Akçadağ İlçesinde de Mermercilik OSB kuruluş çalışmaları sürdürülmektedir. Malatya I. Organize Sanayi Bölgesi; 300 hektar arazi üzerine kurulmuştur. Toplam sanayi alanı 2.295.960 m², parsel sayısı 164'tür. I. OSB'nin yol, su, elektrik, doğal gaz ve arıtma tesisi gibi altyapısı ve sosyal tesisleri de tamamlanmıştır. II. Organize Sanayi Bölgesi ise 500 hektar arsa üzerine kurulmuş olup, toplam sanayi alanı 300 hektar' dır. II. Organize Sanayi Bölgesinin parsel sayısı 160, toplam müteşebbis sayısı 138 olup, parsellerin tamamı tahsis edilmiştir.

İlimizde I. ve II. OSB'de tahsis edilecek parsel kalmaması ve çok sayıda müteşebbisin yatırım için yer talep etmesi nedeniyle III. Organize Sanayi Bölgesinin kurulmasını zorunlu hale gelmiştir. Bu amaçla 1300 hektarlık tevsi alanın I. OSB'ye eklenmesi sağlanmıştır. Yer tespit ve etüt çalışmaları tamamlanan söz konusu alanda kadastral çalışmalar yapılmaktadır. Mevcut iki OSB alanından daha büyük olan bu alanın sanayiye kazandırılmasıyla, Malatya'nın 20-30 yıllık sanayi parsel ihtiyacı karşılanmıştır.

Darende İlçemizde 47.7 hektarlık alanda Darende Organize Sanayi Bölgesi kurulmuş, Müteşebbis Heyeti oluşturulmuş, parselasyon plan çalışmaları tamamlanmış ve 35 parsel üretilmiştir. Parsellerin tahsis çalışmaları sürdürülmektedir. Altyapı proje çalışmaları devam etmektedir. Akçadağ İlçemizde yaklaşık 125 hektar alan üzerinde kurulması planlanan Akçadağ Mermercilik İhtisas Organize Sanayi Bölgesi yer tespiti yapılmış ve etüt çalışmaları tamamlanmıştır. Büyük bir kalkınma çabası içerisinde olan İlimizde küçük ve orta ölçekli esnaf ve sanatkârlara dönük olarak kurulan 8 adet Küçük Sanayi Sitesi mevcuttur. (<http://www.malatya.bel.tr>)

3.1.2.2. Kişi Başına Düşen Gelir

Türkiye genelinde 2001 yılı Cari Fiyatlarla Kişi Başına Gayri Safi Yurtiçi Hasıla 2 146 dolar ve gelişme hızı %40,8 olarak gerçekleşmiştir.

İlde 1990 yılı itibariyle kişi başına düşen GSYİH 1744 ABD doları düzeyinde iken 2000 ve 2001 yıllarında ülkemizin yaşadığı ekonomik kriz nedeni ile kişi başına GSYİH 2001 yılında 1417 ABD dolarına gerilemiştir. Malatya ili kişi başına GSYİH tutarının, ülke ortalamasında tekabül ettiği orana bakılacak olursa, 1990 yılında Türkiye ortalamasının %65,69'una tekabül eden İl kişi başına GSYİH tutarı, 1995 yılında %68,9'a yükselmiş, 2001 yılında ise %66 düzeyinde gerçekleşmiştir.

İlde yaratılan Gayri safi yurt içi hasıladan sektörlerin aldıkları paylar, 2001(1987 sabit fiyatları ile) aynı yıl itibari ile ilde yaratılan Gayri Safi Yurt İçi Hasıladan alınan pay bakımından %27,1 ile sanayi sektörü ilk sırada gelmekte, bunu %24 ile ticaret ve %16,9 ile tarım sektörü izlemektedir. Sanayi sektörünün yarattığı GSYİH içerisinde ise imalat sanayi alt sektörü %25,8 pay almaktadır. Malatya ekonomisinde tarım sektörünün payı görece düşerken tarım dışı sektörün payının arttığı görülmektedir. DPT tarafından 2003 yılında yayınlanan “İllerin ve Bölgelerin Sosyo-ekonomik Gelişmişlik Sıralaması Araştırması” sonucuna göre Malatya il geneli olarak tüm iller içerisinde sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralamasında 41. sırada bulunmaktadır. (<http://www.malatya.bel.tr>)

3.1.3.Cografî Yapı

Malatya; Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Havzasında ve Adıyaman, Malatya, Elazığ, Bingöl, Muş, Van çöküntü alanının güneybatı ucunda yer almaktadır. Çevresini doğuda Elazığ ve Diyarbakır, güneyde Adıyaman, batıda Kahramanmaraş, kuzeyde Sivas ve Erzincan illeri ile çevirir. İl topraklarının yüzölçümü 12.313 km² olup, 35° 54' ve 39° 03' kuzey enlemleri ile 38° 45' ve 39° 08' doğu boylamları arasında kalmaktadır. Malatya, Sultansuyu ve Sürgü çayı vadileri ile Akdeniz'e, Tohma Vadisi ile İç Anadolu'ya, Fırat Vadisi ile Doğu Anadolu'ya açılarak bu bölgeler arasında bir geçiş alanı oluşturur.

Malatya'daki Dağlar Güneydoğu Torosları, Gaziantep Gölbaşı'nın kuzeyinde yer alan Kapıdere boğazından sonra çeşitli kollara ayrılır. Dağ kütlelerinin güney kolunu oluşturan ve batı-doğu yönünde uzanarak Besni, Adıyaman ve Kâhta ile Malatya

ovasını dolduran dağlara Malatya dağları adı verilir. Yüksek ve çok dalgalı olan Malatya dağları çeşitli yönlerde inen akarsularla parçalanmıştır. Bu sebeple Malatya dağlarında önemli düzlükler yoktur. Doğanşehir ovasının doğusunda düzenli sıralar oluşturmaya başlayan bu dağlar, Fırat vadisine kadar zaman zaman genişleyerek, zaman zaman daralarak uzanır. Malatya dağları üzerindeki en önemli doruklar, batıdan doğuya doğru 2100 Korudağ, 2.424 Karakaya Tepe, 2.006 Becbel Tepe, 2.544 Beydağı, 2.150 Kelle Tepe, 2.306 metre yükselti Gayrık Tepedir.

Malatya il alanında platolar çok geniş yer tutar. Genellikle kalker yapılı olan dağlar, hızla aşınarak orta ve yüksek platolara da dönüşmüştür. Volkanik hareketler sonucu çıkan lavlar dalgalı yapıyı düzleştirerek geniş düzlüklerin ortaya çıkmasına sebep olmuştur.

Başlıca ovaları Malatya Ovası, Doğanşehir Ovası, İzollu Ovası, Mığdı Ovası, Sürgü Ovası, Akçadağ Ovası, Yazıhan Ovası, Mandara Ovası, Çaplı Ovası, Distrik Ovası ve Erkenek Ovaları'dır.

İlimizin başlıca akarsuları; Söğütlü Çayı 17.5 km., Morhamam Çayı 22.5km., Kuruçay 67 km. Tohma suyu 52.5 km., Sultansuyu 21.5 km., Sürgü suyu 30 km., Beylerderesi 38 km., Mamihan çayı 10 km., ve Şiro çayı 37 km.dir.

Malatya'da önemli bir tabii göl yoktur. Yalnızca dağlık kesimlerden akan suların kaynak alanlarında ve düşük yükselteli plato basamaklarında yüzeye çıkan suların oluşturduğu küçük göller vardır. Bunlar dışında sulama amaçlı 5 gölet vardır. Bunlardan; Orduzu Sulama Göleti, Orduzu Zorbalı Sulama Göleti ve Hançayı II. Sulama Göleti, Malatya Merkezde, İsaköy sulama göleti Arguvan ilçemizde; bir sulama göleti de Darende ilçemizde bulunmaktadır.

Malatya toprakları önemli bitki örtüsünden yoksundur. Eskiden il alanının önemli bir bölümü ormanlarla kaplı iken sonucu bu örtü zamanla yok olmuştur. Doğal şartlar ormanların kendi kendisini yenilemesini büyük ölçüde güçleştirdiğinden yer yer bozkırlar ortaya çıkmıştır.

İlimizde Sürgü, Medik, Polat ve Sultansuyu barajları olmak üzere 4 baraj bulunmaktadır. Polat ve Sultansuyu barajları sulama amaçlı, Medik Barajı Sulama +Elektrik amaçlı ve Sürgü Barajı da Sulama + Taşkın koruma amaçlı olarak inşa edilmiştir.(<http://www.malatya.gov.tr>)

3.1.4.Siyasi Partiler

Malatya, Türk siyasal hayatında derin etkileri olan bir kenttir. Türkiye Cumhuriyeti'nin ikinci Cumhurbaşkanı ve Mustafa Kemal Atatürk'ün yakın silah arkadaşı olan İsmet İnönü ve sekizinci Cumhurbaşkanı Turgut Özal'ın memleketi olan Malatya, Erdal İnönü, Recai Kutan, Korkut Özal, Hüsnü Doğan, Metin Emiroğlu, Galip Demirel (Kimkimdir: 2013) gibi geçmiş dönemlerde bakanlık yapan siyasilerin yetiştiği bir beşiktir.

Ülkenin siyasal hayatına büyük etkileri olan bu siyasilerin yetiştiği kent olan Malatya'da siyasi yapı zamanla birçok değişikliğe uğramıştır. Bu değişiklikler ağırlıklı olarak ülke genelinde meydana gelen siyasi değişikliklere paralel olarak gerçekleştiği gibi, bu değişikliklerde özellikle yapılan iç göçlerin, ülkede meydana gelen siyasal ve ekonomik dönüşümün büyük payının olduğu yadsınamaz.

Cumhuriyetin ilânından 1983 yılına kadar Malatya'da CHP ağırlıklı olarak desteklenen parti durumundadır.

1954 yılı seçimlerinde Malatya'da CHP % 54.06, DP % 44.31, diğerleri % 1.63 oranında oy almıştır ve bütün milletvekilleri (12 milletvekili) CHP'den seçilmiştir. Bu tablo 1983 yılına kadar böyle devam etmiştir. Bu dönemdeki diğer seçim sonuçlarına bakılacak olursa; 1957 yılı seçimlerinde Malatya'da CHP % 65.55, DP % 32.9, diğerleri % 1.54 oranında oy almış ve bütün milletvekilleri (9 milletvekili) CHP'den seçilmiştir. 1961 yılı seçimlerinde Malatya'da CHP % 67.2, YTP % 23.1, diğerleri % 9.7 oranında oy almış ve 6 milletvekilinden 5'i CHP'den '1'i YTP'den seçilmiştir. 1965 seçimlerinde Malatya'da CHP % 51.2, AP % 31.02, diğerleri 17.28 oranında oy almış ve CHP 'den 3, AP 'den 2, TIP 'den 1 milletvekili seçilmiştir. 1969 yılı seçimlerinde Malatya'da CHP % 41.36, bağımsızlar % 20.08, AP % 14.46, BP % 11.76, diğerleri % 12.32 oranında oy almış ve CHP'den 3, bağımsızlar 1, AP'den 1, BP'den 1 milletvekili seçilmiştir. 1973 yılı seçimlerinde Malatya'da CHP % 44.05, MSP % 19.93, AP % 13.83, diğerleri % 22.19 oranında oy almış ve CHP'den 4, MSP'den 1, AP'den 1 milletvekili seçilmiştir. 1977 yılı seçimlerinde Malatya'da CHP % 52.31, MSP % 20.32. AP % 17.03, diğerleri % 10.33 oranında oy almış ve CHP 'den 4, MSP 'den 1, AP 'den 1 milletvekili seçilmiştir. (Belgenet, 2013)

Görüldüğü gibi bu yıllar arasında CHP Malatya'dan en yüksek oy oranına sahip olan ve en çok milletvekili çıkaran siyasi parti olmuştur.

Ayrıca 1961 ile 1983 yılları arasında Malatya'nın iki senatörü ve 1924 ile 1977

yılları arasında belediye başkanları da CHP'den seçilmiştir. (PSAKD:2006)

Ancak 1983 yılı seçimlerinde bu tablo değişmiştir. 1983 yılı seçimlerinde Malatya'da ANAP % 53.67, HP % 32.71, diğerleri % 13.62 oranında oy almıştır ve ANAP'tan 4, HP'den 2 milletvekili seçilmiştir. 1987 yılı seçimlerinde Malatya'da ANAP % 58.63, SHP % 27.88, diğerleri % 16.49 oranında oy almış ve ANAP'tan 5, SHP'den 1 milletvekili seçilmiştir. 1991 yılı seçimlerinde Malatya'da ANAP % 41.01, SHP % 26.18, RP % 22.76, diğerleri % 9.96 oranında oy almış ve ANAP'tan 4, SHP'den 1, RP'den 1 milletvekili seçilmiştir. 1995 yılı seçimlerinde Malatya'da RP % 37.16, ANAP % 22.97, CHP % 13.96, diğerleri % 25.91 oranında oy almış ve RP'den 4, ANAP'tan 1, CHP'den 1 milletvekili seçilmiştir. 1999 yılı seçimlerinde Malatya'da FP % 25.28, MHP % 19.78, CHP % 14.29, bağımsızlar % 13.52, diğerleri % 27.14 oranında oy almış ve FP'den 3, MHP'den 2, Bağımsızlar 1, ANAP'tan 1 milletvekili seçilmiştir. 2002 yılı seçimlerinde Malatya'da AKP % 50.64, CHP % 18.08, diğerleri % 31.28 oranında oy almış ve AKP'den 5, CHP'den milletvekili seçilmiştir. 2007 yılı seçimlerinde Malatya'da AKP % 66.71, CHP % 18.87, diğerleri % 14.42 oranında oy almıştır ve AKP'den 6, CHP'den 1 milletvekili seçilmiştir. (Belgenet: 2008)

Malatya ilinin Türkiye tarihinde iki Cumhurbaşkanı ve çok sayıda siyasetçi yetiştirmiş olduğu dikkate alındığında, hemşehrilik duygularının siyasal katılmayı teşvik edici bir etkiye sahip olduğu düşünülmektedir.

Bu bağlamda Malatyalıların da siyasetle yakından ilgili olduklarını ve siyasi etkinliklerin yoğun biçimde yaşandığı bir şehir olduğunu söyleyebiliriz. Bu bakımdan Malatya'nın diğer şehirlere nazaran siyasal etkinlikleri izleme, siyasal eylemlere katılma konusunda daha duyarlı olduğu ifade edilebilir.

Tezimizin konusunu teşkil eden siyasi partilerin Malatya teşkilatlarına göz atıldığında tüm siyasi partilerin Malatya teşkilatlarının bulunmadığını görmekteyiz.

Malatya'da teşkilatı bulunan siyasi partiler şunlardır:

- 1- Adalet ve Kalkınma Partisi
- 2- Demokrat Parti
- 3- Cumhuriyet Halk Partisi
- 4- Emek Partisi
- 5- Millet Partisi
- 6- Liberal Demokrat Parti

- 7- Saadet Partisi
- 8- Hak ve Eşitlik Partisi
- 9- Milliyetçi Hareket Partisi
- 10- Doğru Yol Partisi
- 11- Türkiye Komünist Partisi
- 12- Milliyetçi Muhafazakar Parti
- 13- Büyük Birlik Partisi
- 14- Demokratik Sol Parti
- 15- Barış ve Demokrasi Partisi
- 16- Bağımsız Türkiye Partisi

Bu partilerden üç tanesi günümüz Türk siyasetinde öne çıkan partilerdir. Aldıkları oy oranı açısından ilk sırada AKP, ikinci sırada CHP, üçüncü sırada ise MHP gelmektedir. Bu sıralama Malatya ili için de geçerlidir.

Malatya'dan seçilen milletvekili sayısı 6 olup bunların 5 tanesi AKP, 1 tanesi ise CHP den seçilmiştir. Malatya milletvekillerinden ancak bir tanesi kadınlar arasından seçilmiştir. AKP Milletvekili Öznur Çalık Malatya'dan seçilmiş ikinci kadın milletvekilidir. Malatya'dan seçilen ilk kadın milletvekilimiz Cumhuriyet tarihinin de ilk kadın Milletvekillerinden Mihri Pektaş'tır.

Malatya Belediye başkanı ise yine AKP' den seçilmiş bulunmaktadır.

Araştırmamızda bu üç siyasi partinin kadın kolları incelemeye tabi tutulmuştur. AKP, CHP, ve MHP'nin Malatya'da ki teşkilat kademelerinde görev alan başkanlar şunlardır;

AKP il başkanı Bülent Tüfenkçi, Kadın kolları başkanı Emine Akkurt'tur.

CHP il başkanı Enver Kiraz, Kadın kolları başkanı Güllü Tunçer,

MHP il başkanı Arif Yıldız, Kadın kolları başkanı ise Ayşe Gülay Coşkun' dur.

3.2. Araştırma Yöntem Ve Teknikleri

3.2.1. Araştırmanın Amacı

Ülkemizde, toplumun bütün alanlarında olması gerektiği gibi, siyasal yaşama da kadın ve erkek nüfusun dengeli katılımı, fırsat eşitliğinin sağlanması açısından son derece önemlidir. Bu doğrultuda alınacak tedbirler demokratik toplum olmanın vazgeçilmez koşuludur.

Toplumsal cinsiyet sorunlarının farkında olmak ve bu sorunları en özgürlükçü ve eşitlikçi bir şekilde ortadan kaldırmak, demokrasinin işlemediği adına önemli bir faktördür. Bu nedenle, gerçek ve daha işler bir demokraside kadının konumu erkek ile eşit bir düzeye getirilmelidir. Ancak ülkemizde kadının toplam nüfusun yarısını oluşturmasına rağmen toplumun tüm alanlarında daha düşük bir oranda varlık gösterebildiği bir gerçektir.

Siyasi alanda da kadın toplumsal hayata yeterli katkıyı sağlayamamakta ve bu alanda da yetersiz kalmaktadır.

Türkiye’de kadınlar siyasette var olma mücadelesine 1923’de başlamış, 1930’da Belediye seçimlerine, 1934’te ise milletvekilliği seçimlerine girme hakkına kavuşmuştur. 1953’te ise ilk defa CHP bünyesinde kurulan kadın kolları ülkemizde kurulan ilk kadın kolları olarak karşımıza çıkmaktadır. Parti bünyelerinde kurulan kadın kolları 1980 askeri müdahalesiyle kapatılmış, ancak 1995 yılından sonra bu yasağın kaldırılmasıyla yeniden oluşturulmaya başlanmıştır.

Tezimizin konusunu oluşturan siyasi parti kadın kollarının, ülkemizdeki geldiği noktanın ne olduğu, Malatya ili bağlamında örnek olarak seçilen üç siyasi parti çerçevesinde ortaya konularak; kadınların siyasi katılımını sağlama amacıyla kurulmuş olan kadın kollarında, üye olan kadınların siyasete katılımlarını, katılım düzeylerini, katılımlarını etkileyen faktörleri ortaya çıkarmak, kadın kollarının, kadınların siyasi yaşama katılımındaki yeri ve özelliklerini araştırmak temel amacımızdır.

3.2.2.Araştırmanın Varsayımları

Araştırmamızın varsayımları kadın kolları üyeleri ile yapılan bireysel görüşmeler ve kadın kolları faaliyetleri göz önünde bulundurularak tespit edilmiştir. Bu çerçevede araştırmamızın varsayımlarını şu maddeler halinde sıralayabiliriz.

- Siyasi partilerin hiyerarşik yapılanması içerisinde, kadınlar erkekler ile aynı düzeyde temsil edilmemektedir.
- Siyasi partilerde kadın kollarında faaliyet göstermek, aktif bir siyasal katılım olarak değerlendirilemez.
- Siyasi partilerde diğer örgüt kademeleri, çeşitli nedenlerle kadın kollarının faaliyetlerine yeterli desteği vermemektedir.
- Siyasi parti kadın kolları daha çok çay, kermes gibi, kadınların cinsiyet rolleri ile uyumlu faaliyetleri göstermektedir.

- Siyasi parti kadın kolları üyeleri, daha çok aile üyelerinin desteklediği partilerde faaliyette bulunmaktadır.
- Kadın kollarında faaliyet gösteren kadınların çoğu orta yaş ve üzeri yaş aralığındadır.
- Çocuk sayısı az olan kadınlar, çocuk sayısı fazla olan kadınlara göre siyasi faaliyetlere daha çok katılabilmektedirler.
- Kadınların siyasi yaşama katılımına etki neden faktörlerden, eğitim seviyesi yükseldikçe kadınlar daha kolay siyasi faaliyete girişebilmektedir.
- Siyasi parti kadın kolları üyeleri daha çok çalışmayan bayanlardan oluşmaktadır.
- Siyasi parti kadın kolları üyelerinin ülke meseleleriyle ilgilenme düzeyleri yüksektir.
- Siyasi parti kadın kolları üyelerinin seçimlerde aday olmak gibi siyasi getirisi yüksek beklentileri ve girişimleri yoktur.
- Siyasi parti kadın kolları üyelerinin faaliyetlerinde kullanabilecekleri ayrı bir bütçeleri yoktur.
- Siyasi parti kadın kolları üyelerinin bir araya gelme sıklığı düşüktür.

3.2.3. Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın en önemli sınırlılığı siyasi parti kadın kollarının üye sayılarının yetersizliği, üyelerin seyrek olarak bir araya gelmeleri ve bazı üyelerin araştırma konumuza ilgi göstermemesidir.

Bu çerçevede araştırma kapsamı 2011 Genel seçimlerinde yüzde onluk seçim barajını aşan üç büyük siyasi parti ile sınırlandırılmıştır. Ayrıca söz konusu siyasi parti kadın kollarının araştırma konusundaki çekimser davranışları da araştırmanın sınırlılıkları arasında yer almaktadır.

3.2.4. Araştırmanın Evren Ve Örneklemi

Sosyal bilimlerde, genellikle incelenecek konuların evrenleri büyüktür. Ancak evrendeki bütün elemanları ayrıntılarıyla incelemek, gerek zaman, gerekse maddi koşullar açısından olanaksızdır. Başka bir deyişle, tüm ayrıntıların incelenmesi sonucunda elde edilecek bilgi yığınlarını çözümlenmek hem zaman hem de emek kaybına yol açar. Sınırlı sayıda bilgilerin yeterli olduğu durumlarda bilgi yığınlarıyla

uğraşmak anlamsızdır. (Gökçe, 1988:76)Bu nedenlerle her araştırmanın belirlenen evreni içerisinde tüm evreni temsil niteliğine sahip örneklem grubu seçilir.

Örneklem, belli kurallara göre, belli bir evrenden seçilmiş ve seçildiği evreni temsil yeterliği kabul edilen küçük kümedir. Araştırmalar çoğunlukla örneklem kümeler üzerinde yapılır ve elde edilen sonuçlar ilgili evrenlere genellenir. (Karasar, 2005:110-111)

Bu çalışmanın evrenini 2011 genel seçimlerinde yüzde on barajını geçen 3 siyasi partiden Adalet ve Kalkınma Partisi, Cumhuriyet Halk Partisi ve Milliyetçi Hareket Partisi'nin Malatya ili kadın kollarında görev alan üyeler oluşturmaktadır. Söz konusu üç partinin kadın kolları üye sayıları tam olarak ifade edilememiştir. Bu nedenle hedef kitle sayısının bilinmemesinden dolayı, her üç siyasi partinin kadın kolları başkanları ile yaptığımız görüşmelere dayanarak, örneklemimiz anket uygulanmak üzere her bir siyasi partiden 50'şer üye olmak üzere toplam 150 üye olarak tespit edilmiştir.

Ayrıca partilerin kadın kolları il yöneticilerinden, başkan ve yönetim kademelerindeki yöneticilere mülakat yapılması planlanmıştır. Bu doğrultuda Adalet ve Kalkınma Partisi'nden 5 yönetici, Cumhuriyet Halk Partisi'nden 5 yönetici, Milliyetçi Hareket Partisi'nden 5 yönetici olmak üzere toplam 15 yönetici ile yüz yüze görüşme yapılmıştır.

3.2.5. Araştırmanın Yöntemi

Araştırmanın yöntemi betimsel ve açıklayıcı araştırma modeline göre anket tekniği ve mülakat (görüşme) tekniğinin birlikte kullanıldığı, hem nicel hem de nitel bir araştırma yöntemidir.

3.2.6. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği

Yapılan bir araştırmada veriler, çeşitli kaynaklardan çeşitli yollarla elde edilir. Bu kaynak ve yolların seçimi verinin özelliğine, veri kaynağının durumuna, araştırmacının imkanına bağlıdır. (Kaptan 1982:173)

Veri toplama yöntemleri beş grupta ele alınmaktadır. Bunlar anket yöntemi, deney yöntemi, gözlem yöntemi, görüşme yöntemi ve tarama yöntemidir. (Yazıcıoğlu- Erdoğan, 2007)

Yapmış olduğumuz araştırmada iki yöntemden yararlanılmış olup bunlar anket ve görüşme yöntemidir.

Araştırmamızda asıl olarak “anket yöntemi” kullanılmıştır. Anket yönteminin seçilmesindeki temel neden, bir defada çok yoğun verinin toplanabilmesi, daha geniş kitleye ulaşıldığı için daha büyük örnekleme evrene yaklaşmanın getirdiği bulguların güvenilirliğinin ve dış geçerliliğinin artması olarak ifade edilebilir. (Yazıcıoğlu-Erdoğan, 2007)

Ayrıca anket sorularına verilen cevaplara açıklık getirmek ve güvenilirliğini teyit etmek amacıyla mülakat tekniğini de kullandık. Mülakat, bireylerin çeşitli konulardaki bilgi, tutum ve davranışları ile bunların olası nedenlerinin öğrenilmesinde en kısa yol olarak araştırmalarda kullanılan bir yöntemdir.

Mülakat yöntemi karmaşık, soyut konularda veri toplama olanağı sağlamakta; yüz yüze veri toplanması sayesinde, verilerin geçerliliğini ve güvenilirliğini kontrol etmek mümkün olmaktadır. Ayrıca, sözel iletişim, soruların anlaşılmasında durumdaki görüşmeciye tekrar sorma imkanı vermekte; dolayısıyla soruların cevaplandırılma olasılığını ve araştırmanın güvenilirliğini artırarak sonucu olumlu yönde etkilemektedir. (Yazıcıoğlu-Erdoğan, 2007)

Anket çalışmamızda AKP, CHP ve MHP'ye 50'şer adet, olmak üzere toplam 150 adet “Siyasi Parti Kadın Kolları Anket Formu”, siyasi partilerden randevu alınarak uygun görülen günlerde bizzat ulaştırılmış ve doldurulmuştur.

Mülakat çalışmamızda ise siyasi partilerin kadın kolları yönetimlerinden başkan ve yönetim kademelerinden yöneticiler ile görüşme yapılması planlanmıştır. Bu çalışmada Adalet ve Kalkınma Partisi'nden 5 yönetici, Cumhuriyet Halk Partisi'nden 5 yönetici, Milliyetçi Hareket Partisi'nden 5 yönetici ile yüz yüze görüşme yapılmıştır.

Mülakat yönteminin avantajlı yönlerinden biride tarafların kendilerini rahat, çekincesiz hissetmesi; düşüncelerini kolaylıkla ifade edebilmesidir. Güven ortamı yaratılmayan durumlarda verilen cevapların gerçeği yansıtması çok düşük olmaktadır. Bu bakımdan görüşme yapılan kişilere kendi isimlerinin açıklanmayacağı ifade edilmiştir. (Çadır:82)

Tablo 11.Mülakat Yapılan Kişilere İlişkin, Siyasi Partideki Görevi, Yaşı, Medeni Durumu Ve Görüşmenin Yapıldığı Tarihe Dair Bilgiler

Görüşmeci Kodu	Görevi	Yaş	Medeni Durum	Görüşme Tarihi
X1	İl Başkanı	30	Bekar	11.05.2013
X2	İlçe Başkanı	39	Evli	11.05.2013
X3	İl Yöneticisi	28	Evli	21.05.2013
X4	İl Yöneticisi	45	Evli	21.05.2013
X5	İl Yöneticisi	40	Dul	31.05.2013
X6	İl Başkanı	54	Evli	31.05.2013
X7	İl Yöneticisi	48	Evli	01.06.2013
X8	İlçe Başkanı	49	Evli	02.06.2013
X9	İl Yöneticisi	55	Evli	01.06.2013
X10	İlçe Yöneticisi	60	Evli	02.06.2013
X11	İl Başkanı	54	Evli	24.06.2013
X12	İl Yöneticisi	45	Evli	18.06.2013
X13	İl Yöneticisi	50	Evli	30.05.2013
X14	İl Yöneticisi	50	Evli	09.05.2013
X15	İl Yöneticisi	49	Evli	10.05.2013

Mülakatta kodlama tekniği kullanılmış olup, mülakat yapılan her kişiye “X1”, “X2”, “X3” gibi kodlar verilmiştir. Mülakat yapılan kişilerin siyasi partideki görevi, yaşı, medeni durumu ve görüşmenin yapıldığı tarihe dair bilgiler yukarıdaki tabloda yer almaktadır.

Görüşme vasıtasıyla elde edilen veriler not alma şeklinde veya ses kayıt cihazı kullanılarak kaydedilmiştir. Görüşülen kişilerden görüşmelerin ses kayıt cihazı ile kaydedilmesi konusunda izin alınmış, kayıt cihazının kullanılmasına izin vermeyen kadınların cevapları ve görüşleri ise yazılmak suretiyle kaydedilmiştir.

Anket formu üç bölüm olarak hazırlanmıştır. Toplam 37 sorudan oluşan anketimizin ilk bölümünde ankete katılan kişilerin demografik özelliklerini, yaş, eğitim durumu, medeni durum, meslek ve gelir düzeyini ölçmeye yönelik 5 soruya yer verilmiştir.

İkinci ve üçüncü bölüm soruları karışık olarak verilmiştir. Bu iki bölümde kadın kolları üyelerinin kadın kolları faaliyetlerine katılım sıklığını, faaliyet çeşitliliğini,

toplantı gündemlerini ve seçimlerde adaylık beklentisi ve eylemi gibi davranışlarını ölçmeyi sağlayabilecek sorulara yer verilmiştir.

Ayrıca kadınların siyasi katılımı, siyasi katılımında kadın kollarının yeri, kadın kollarının mevcut durumu ve işlevleri, kadın kolları üyelerinin diğer parti kademelerince nasıl algılandıkları ile ilgili düşünceleri, siyasal katılımında kadın kollarının karşılaştıkları güçlükler ve nedenleri, gibi konulara ilişkin 33yargısal soruya yer verilmiştir.

Anket formunda, açık uçlu soruların, verilerin sınıflandırılmasını zorlaştıracığı düşünüülerek kapalı uçlu sorulara yer verilmiştir.

Anket formları parti yetkililerinin izni alınarak, partilere bizzat götürülmüş ve üyelere ulaştırılmış olup, uygulanmıştır.

Anket çalışması uygulandıktan sonra, elde edilen veriler SPSS 16.0 programıyla istatistiki analizler yapılmıştır. Çalışmada frekans tablolara ve çapraz tablolara yer verilmiştir.

Mülakat çalışmamızda ise anket sorularımız seçenekler belirtilmeksizin, ucu açık bir şekilde üyelere soru olarak sorulmuş ve deneklerin verdikleri cevaplar kaydedilmiştir.

Anket çalışması ile elde edilen veriler ve mülakatlar ile elde edilen veriler, literatür taraması ile birlikte değerlendirilerek sunulmuştur. Yapılan değerlendirme de anketlerimizden elde ettiğimiz veriler ve görüşme notlarından elde ettiğimiz bilgilerle birlikte değerlendirilmiş mülakatlar konuya açıklık getirmesi ve objektif değerlendirme yapılabilmesi açısından italik yazı ile, tırnak içinde ve aynen verilmiştir.

Ortaya çıkan sonuçlar bulgular kısmında tablolara gösterilmiştir.

3.3. Araştırma Bulguları

Araştırmanın bulgular bölümü üç alt başlıktan oluşmaktadır. İlk olarak kadın kolları üyelerinin demografik bulgularına yer verilecektir. Daha sonra kadın kolları üyelerinin kadının siyasi yaşama katılımı hakkındaki görüşleri, kadın kollarının toplantı sıklığı, faaliyetleri, üyelerin siyasi karar alma mekanizmalarına katılımı, kadın kollarının bugünkü durumu ve işlevleri, kadın kollarının diğer parti kademelerince nasıl algılandıklarına dair veriler ve kadın kollarının işlerliğine dair bulgular yer almaktadır.

3.3.1. Araştırmanın Demografik Bulguları

Araştırmada kadın kolları üyelerinin, yaş, eğitim durumu, medeni durum, aylık gelir düzeyi, çocuk durumu, meslek gibi demografik bulgularına yer verilmiştir.

3.3.1.1. Yaş

Araştırmamıza katılan 150 kadın kolları üyesinin yaş seviyesini tespit etmek amacıyla anketimizde 5 düzeyde derecelendirme yapılmıştır. Verilen cevaplar doğrultusunda yaptığımız istatistiki analiz sonuçları aşağıdaki tabloda ayrıntılı bir şekilde görülmektedir.

Tablo 12. Ankete Katılanların Yaş Gruplaması

Yaş Aralıkları	Sayı	Yüzde
18-25	15	10,0
26-35	19	12,7
36-45	40	26,7
46-55	50	33,3
56+	26	17,3
Toplam	150	100,0

Siyasi partilerin anketimize katılan kadın kolları üyelerinin % 17,3'ünün 56 ve üzeri yaş düzeyinde, %33,3'ünün 46-55 yaş aralığında,%26,7'sinin 36-45 yaş aralığında olduğu görülmektedir. 18-25 yaş aralığındaki üyelerin oranının % 10 ve 26-35 yaş grubunun oranı %12,7 olduğu görülmektedir. Bu sonuçtan yola çıkarak orta yaş ve üstü yaş seviyesindeki kadınların kadın kollarında sayısal olarak daha fazla yer aldıkları görülmektedir.

Yaş ile ilgili elde ettiğimiz veriler, yaş ile ilgili yaptığımız literatür çalışmalarının sonuçlarıyla da hemen hemen aynı paralelde gerçekleşmiştir. Hatırlanacağı üzere Şirin Tekeli'nin yapmış olduğu çalışma sonucunda elde ettiği veriler şöyle idi “16-20 yaş arası gençler, siyasete her düzeyde daha az ilgi duymakta ve daha az katılmaktadırlar. Bu katılma ve ilgi yaş ilerledikçe artarak 25-45 yaş arasındaki orta yaş grubunda en yüksek düzeye ulaşmakta, 45 yaşından sonra bu ilgi ve katılım yavaş yavaş düşerek 65 yaşından sonra en alt düzeylere kadar inmektedir”. Bu açıklama ile bizim verilerimiz arasındaki tek fark 45-55 yaş aralığında ki kadınların

oranı ile ilgilidir. Malatya kadın kolları üyelerinin çoğunluğu bu yaş aralığındadır. Ancak Tekeli bu yaş aralığında siyasi katılımın azaldığını ifade etmektedir.

Anketimizden çıkan bu sonuç orta yaş yani; 46-55 yaş aralığında olan bayanların en azından çocuklarını büyütüp belli oranda serbest hareket edebilme imkanına sahip olduktan sonra siyasete daha çok zaman ayırabildiğini göstermektedir.

Ayrıca anketimizden elde ettiğimiz verilere göre, genç yaş grubu içerisindeki 18-25 yaş grubu aralığındaki üyelerin oranının % 10 ve 26-35 yaş grubu bayanların oranının %12.7 olduğu dikkate alındığında; gençlerin okul hayatı, meslek kaygısı, evlilikten sonra küçük çocukların bakımı ve eğitimi gibi nedenlerle siyasi faaliyetlere daha az zaman ayırabildiğini ve siyasi faaliyetlerini oy vermek ile sınırlandırmak durumunda kaldıklarını göstermektedir.

3.3.1.2.Medeni Durum Ve Çocuk Sayısı

Siyasi katılımı etkileyen bir diğer faktör medeni durumdur. Evlilik bir çok yükümlülük ve sorumluluğu beraberinde getirmektedir. Bu ise bir taraftan siyasî faaliyetler için serbest zaman darlığı yaratmakta diğer taraftan da ferdi temkinli davranmaya sevk etmektedir. (Tatar,2003:339)

Kadınların evli olup olmamaları yani medeni durumları, eş, çocuklar ve ailenin diğer bireyleri ile ilişkilerini belirlediğinden siyasal yaşama etkin biçimde katılabilmeleri için gerekli koşulların oluşması açısından önemlidir. (Talaslı, 1996 dan akt. Çadır:89) Bu çerçevede ankete katılan kadınların medeni durumu incelendiğinde evliliğin siyasi katılımı azaltacağı genel kabulünün tersine katılımcıların % 72,7 si evli bayarlardan oluşmaktadır. Medeni durumla ilgili elde ettiğimiz veriler aşağıdaki tabloda ayrıntılarıyla gösterilmiştir.

Tablo 13.Medeni Durum Değişkeni

Medeni Hal	Sayı	Yüzde
Bekar	26	17,3
Evli	109	72,7
Dul	15	10,0
Toplam	150	100,0

Kadınların medeni durumu ile ilgili anketimizden elde ettiğimiz sonuçlar incelendiğinde; üyelerin %72,7'sinin evli, %17,3'ünün bekar, %10,0'ının ise dul olduğu görülmektedir. Tablodan da görüldüğü üzere kadın kolları üyelerinin büyük bir çoğunluğu evli kadınlardan oluşmaktadır. Kadın kolları üyelerinin daha çok orta yaş ve üstü kadınlardan oluşması, kadınların büyük kısmının bu yaş düzeyinde evlenmiş olmaları bekarlara oranla evlilerin sayısını yükselttiğini düşündürmektedir.

Bu konuda katılımcılarımızdan X7 yaptığımız mülakatta şunları ifade etmiştir:

“Siyaset erkek kurallarıyla işleyen bir alan. Bazen çok zor şartlar altında çalışılabilir. Burada eş desteği de çok önemli. Özellikle evli olmayan hele birde dul bir bayansa her açıdan işi daha zordur. Kadınların erkeklerin hedef tahtası haline gelebildiğini çok duydum ve gördüm. Belki de bu nedenle evli olmayan kadınlar kendilerini koruyabilmek adına sosyal hayatın her alanında olduğu gibi siyasette de çekimser davranıyorlar”.

Verilere göre evli bayanların oranı kadın kollarında son derece yüksek gözükmektedir. Literatür araştırmalarında ulaştığımız Mustafa Çadır tarafından Ankara ili örneğinde yapılan ve gene kadın kollarının araştırıldığı çalışmada da bizim elde ettiğimiz verilerle aynı paralelde sonuçlar ortaya çıkmıştır.

Araştırmamızda elde ettiğimiz ve medeni durumla bağlantılı olan çocuklu olup olmama ve çocuk sayısı da kadınların siyasi katılımlarını etkileyen önemli bir faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Anketimize katılan kadınların büyük çoğunluğu orta yaş grubunda olup küçük çocuğu bulunmayan kadınlardır. Anne bakımına muhtaç olmayan ileri yaşta ki çocuklar orta yaş grubundaki kadın üyelerin siyasi faaliyetlerinde engelleyici bir faktör durumunda değildir. Anketimize katılan üyelerin yaş değişkeni incelendiğinde bu tezimiz açıkça doğrulanmaktadır. Şöyle ki kadın kollarında faaliyet gösteren kadınların %77,3'ü orta yaş ve üzeri aralıkta yer almaktadır.

Ankete katılan kadınların çocuk durumu aşağıdaki tabloda ayrıntılarıyla gösterilmiştir.

Tablo 14. Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Çocuğa Sahip Olma Durumları

Çocuğa Sahip Olma Durumları	Sayı	Yüzde
Var	116	77,3
Yok	34	22,7
Toplam	150	100,0

Kadın kollarında faaliyet gösteren kadınların %77,3' ünün çocuğu varken,% 22,7' sinin çocuğu bulunmamaktadır.

Çocuğu olan üyelerin çocuk sayılarını incelemek üzere anketimizde, çocuk sayısı 1-2 olanlar, 3-4 ve 5 ve üzeri çocuk olmak üzere üçlü bir derecelendirme kullanılmıştır. Çocuk sayısı az olan kadınların siyasi faaliyetlere daha çok katılabildikleri, çocuk sayısı arttıkça kadınların siyasete daha az zaman ayırabildikleri görülmektedir. Kadın kolları üyelerinden çocuğu olan üyelerinin %57,8'sinin 1 veya 2 çocuğu varken, % 39,7'sinin 3-4 çocuğu bulunmaktadır. 5 ve üzeri çocuk sayısına sahip üyelerin oranı ise % 2,6 dır.

Ankete katılan kadınların çocuk sayıları aşağıdaki tabloda ayrıntılarıyla gösterilmiştir.

Tablo 15. Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Çocuk Sayısı

Çocuk Sayısı	Sayı	Yüzde	Çocuğu Olan Üye Yüzde
1-2	67	44,7	57,8
3-4	46	30,7	39,7
5 ve üzeri	3	2,0	2,6
Toplam	116	77,3	100,0
Çocuksuz	34	22,7	
Genel Toplam	150	100,0	

Yukarıdaki tabloda açıkça görebildiğimiz gibi 150 kadın kolları üyesinden 116 sının çocuğu bulunmakta, ancak çocuk sayısı 1-2 civarında olanların siyasi katılıma daha çok yöneldiği görülmektedir.

Ailede özellikle çocukların bakımı ve yetiştirilmesi ile görevli görülen kadının, öncelikle bu vazifelerini yerine getirmeye çalışırken, aynı anda serbest zaman ve serbest hareket edebilme imkanı gerektiren siyaset ile uğraşabilmesi ve başarılı olması çok zor gözükmektedir. Öncelikle annelik vazifelerini yapıp bunlardan ayırabildiği zamanı siyasi faaliyetle dolduran az sayıda kadın, fedakarlık göstererek siyasi faaliyete girişebilmektedir.

Kadın kolları üyeleriyle yaptığımız görüşmelerde X7 kodlu kadın yönetici çocuk faktörünün kadınların siyaset için engelleyici ya da kısıtlayıcı bir faktör olduğunu şu sözlerle ifade etmiştir:

“Ben gençken partimin gençlik teşkilatında görevliydim, o dönem il başkanımızın eşinin faaliyetlere çok fazla katılmamasından şikayetçiydik. Bir gün başkanımızın eşi evde dört çocuğunun olduğunu babalarının sürekli parti işleriyle meşgul olduğunu ve çocuklarla ilgilenme işinin de kendisine düştüğünü, dört çocukla partiye gelip gitmesinin ve faaliyetlere katılmasının pek mümkün olmadığını söylemişti. Tabi ben o zaman genç ve bekar olduğum için bu açıklamayı bir bahane gibi değerlendirmiştim. Evlenip çocuğum olduktan sonra çocukların sorumluluğunu almak ve onları en iyi şekilde yetiştirmek gerektiğini hissedince o dönemki il başkanımızın eşinin ne demek istediğini daha iyi anladım. Çocukların bakımı, hayata en iyi şekilde hazırlanması öncelikle annenin görevidir. Birde çocuk sayısı arttıkça ve hepsinin de ayrı ayrı ilgilenilmesi gereği kadınların siyaset gibi, çok zaman alıcı faaliyetlere katılmasını güçleştirmektedir. Ancak çocuklar büyüdükten sonra bu iş daha kolay olabilir.”

Talashlı’da “Annelik rolü” nün kadınların toplumsal, ekonomik ve siyasal yaşama katılımlarına etki ettiğini dile getirmektedir. Kadının oynadığı annelik rolü dolayısıyla sahip olunan çocuk sayısı, siyasal yaşama etkin katılımını etkilemektedir. Siyasal partilerde aktif görev almak için harcanması gereken “zaman ve maddi külfet” ile alınması gereken sorumluluklar açısından çocuk sahibi olan kadın siyasetçi daha çok engel ile karşı karşıyadır. (Talashlı, 1996)

Tabi burada çocuk sayısının artması demek, çocuk sahibi olan kadının aile içi yükümlülüklerinin de artması anlamına gelmekte ve kadının zamanının büyük kısmını

ev içi etkinliklerle geçirme zorunluluğunu ortaya çıkarmaktadır. Dolayısıyla kadın siyaset gibi ev ve aile dışı faaliyetlere daha zor katılabilecek ve siyasi yaşama ancak oy verme düzeyinde katılabilecektir.

3.3.1.3.Eğitim Durumu

Kadınların siyasi yaşama katılımına etki eden faktörlerin en önemlisinin eğitim faktörü olduğu çeşitli çalışmalarla tespit edilmiştir.

Eğitimli kadınların, siyasal olaylarla ilgili bilgileri daha kolay edinebildikleri, kendi toplumsal durumlarını ve sorunlarını daha kolay sorgulayabildiklerini daha önce belirtmiştik. Dolayısıyla eğitimli kadınların, siyasi katılımı daha kolay yönelebilmesi ve hem çevrenin hem de kendisinin siyasi konularda kendini yeterli görmesi mümkün olabilmektedir.

Eğitim ayrıca kadınların siyasal alanda daha etkili olabileceğine ve kendi amaçları doğrultusunda kazanımlar elde edebileceği yönünde bir inanca sahip olmasını da sağlar.

Bu doğrultuda anketimize katılan kadın kolları üyelerinin eğitim durumlarını tespit etmek üzere sorduğumuz sorunun istatistiksel sonuçları şöyledir.

Tablo 16. Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Eğitim Durumu

Eğitim Durumu	Sayı	Yüzde
Okur yazar değil	3	2,0
İlkokul	32	21,3
Ortaokul	18	12,0
Lise	45	30,0
Yüksekokul-üniversite	47	31,3
Yüksek lisans-Doktora	5	3,3
Toplam	150	100,0

Anketimize katılan kadın kolları üyelerinin eğitim durumlarını tespit etmek üzere sorduğumuz soruya altı düzeyde derecelendirilmiş seçenekler sunulmuş ve bu seçeneklere verilen cevaplar doğrultusunda yaptığımız değerlendirmede, anketimize katılan kadın kolları üyelerinin %31,3'inin yüksekokul-üniversite seviyesinde, %30,0'unun lise,% 12,0'sinin ortaokul,% 21,3'ünün ilkokul ve %2,0'sinin ise okur

yazar olmadığı, ayrıca %3,3'ünün ise yüksek lisans-doktora düzeyinde eğitim almış olduğu görülmüştür.

Sonuçlara bakıldığında yüksek lisans-doktora ve yüksekokul-üniversite oranları birleştirildiğinde %34,6'lık bir yüksek eğitim düzeyi karşımıza çıkmaktadır.

Anketimize katılan 150 kadın kolları üyesinin 52'si yüksek düzeyde eğitilmiş bayanlardır. 35 katılımcı ise ilkokul ve okur- yazar olmayanlardan oluşmakta ve %23,3'lük bir oranda katılım göstermektedirler.

Kadın kolları üyeleri ile yaptığımız mülakatlarda eğitim durumu ile ilgili X6 kodlu il kadın kolları başkanı;

“Partimize her eğitim seviyesinden hanımlar katılmaktadır. Biz her sosyal, ekonomik ve eğitim seviyesinden kadına kucak açmakta ve asla ayırım yapmamaktayız. Ancak tabii hanımlar arasındaki eğitim seviyesi onların partiye katılma amaçlarını, partiye katkılarını, hedef ve beklentilerini değiştirmektedir. Kadınlarımızın eğitim seviyesi Malatya ortalamasına uygun olarak lise seviyesinde yoğunlaşmaktadır. Eğitim seviyesi yükseldikçe kadınlar çalışma yaşamına da katıldıkları için aktif olarak siyasetle uğraşamamaktadırlar. Bazıları benim gibi emekli olduktan sonra siyasetle daha fazla ilgilenebilmektedir.” şeklinde eğitim konusunu özetlemiştir.

Elde ettiğimiz sonuçlarda açıkça göstermektedir ki eğitilmiş kadınlar, siyasete daha çok ilgi göstermekte ve toplumda erkek işi gibi değerlendirilen, siyasi arenada etkin olma, katılımda bulunma konularında kendilerini daha yeterli bulmaktadırlar.

3.3.1.4. Meslek

Meslek yaşamı siyasal katılmayı, siyasal bilinçlenme düzeyinden parti çalışmalarıyla ilgilenme, zaman ayırma ve sorumluluk almaya kadar çeşitli boyutlarda etkilemektedir. (Talaslı, 1996) Yapılan araştırmalar meslek sahibi olarak çalışan kadınların daha özgür olarak, eşinin etkisinde fazla kalmadan her düzeyde siyasete daha çok katıldıklarını göstermiştir. (Alkan, 1981:49) Bu kapsamda kadın kolları üyelerinin mesleklerini tespit etmek amacıyla belli başlı meslekler seçenekler halinde verilmiş olup verilen cevaplar doğrultusunda ortaya çıkan veriler Tablo 17'de gösterilmiştir.

Tablo 17. Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Meslek Durumu

Meslekler	Sayı	Yüzde
Memur	7	4,7
İşçi	5	3,3
Serbest meslek	13	8,7
Öğrenci	9	6,0
Ev hanımı	72	48,0
İşsiz	7	4,7
Emekli	37	24,7
Toplam	150	100,0

Meslek değişkenine verilen cevaplar çerçevesinde üyelerin yarısına yakın bir kısmının (%48,0) ev hanımlarından, %24,7'sinin emeklilerden, %16,7'sinin çalışanlardan, % 6,0'sının ise öğrencilerden oluşturduğu görülmektedir.

Yani kadın kolları üyelerinin dörtte üçünü ev hanımları ve emeklilerin oluşturduğu söylenebilir. Ayrıca kendini işsiz olarak tanımlayanların oranı ise %4,7'dir. Katılımcıların yalnızca % 16,7'sinin çalışıyor olması, çalışan ve meslek sahibi olan kadınların kadın kolları gibi faaliyetlerin geniş zamana yayıldığı ve fazla zaman aldığı siyasal katılım türlerine çok fazla iştirak edemediğini ortaya koymaktadır.

Ev hanımlarından sonra en yüksek katılım oranına sahip olan emeklilerin oranı da dikkat çekicidir. Ayrıca memur olanların yüzdesi de 4,7 dir.

Anketimize katılan üyelerin çalışmama nedenlerini tespit etmek üzere eklediğimiz “Çalışmıyorsanız nedeni nedir?” Sorusuna 150 üyenin 95 i cevap vermiştir. Bu sayı %63,3'e tekabül etmektedir. Çalışmak istemiyorum cevabını verenlerin oranı %8,7'dir.Üyelerin %32,7'lik kısmı uygun bir iş bulamadım diyerek aslında çalışmak istediklerini de ifade etmiş olmaktadır.

Meslek değişkeni ile eğitim durumu karşılaştırılarak yorumlandığında ise %34,6'lık bir yüksek eğitim düzeyi bulunduğuna göre kadın kolları üyelerinin aslında eğitimlerinden dolayı %34,6'lık kısmının mesleklerinin de olduğu, ancak bunların bir kısmının emekli, bir kısmının işsiz olduğu görülmektedir. İş yaşamına katılım arttıkça kadınların siyasete katılımları azalmaktadır.

3.3.1.5. Gelir Düzeyi

Sosyo-ekonomik gelişme düzeyi arttıkça, gelirden artarak daha yüksek toplumsal statüye ulaşanlar, kendilerini siyasal etkinlik açısından daha yeterli görmekte ve siyasal yaşama aktif olarak katılma isteği duymaktadırlar. (S. Huntington' dan akt. Çam, 2002:205) Siyasi katılımı etkileyen ve belirleyen önemli faktörlerden biri olan gelir düzeyi, kadın kolları üyelerine sorulmuş, elde edilen sonuçlar aşağıdaki tabloda sunulmuştur.

Tablo 18. Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Aylık Gelir Durumu

Aylık Gelir Ortalamaları	Sayı	Yüzde
0-500 TL	23	15,3
501-1000 TL	49	32,7
1001-1500 TL	41	27,3
1501-2000 TL	18	12,0
2001-2500 TL	6	4,0
2501-3000 TL	3	2,0
3001- ve üzeri	10	6,7
Toplam	150	100,0

Kadın kolları mensuplarının gelir düzeyi incelendiğinde, yaklaşık olarak % 48'inin 1000TL'den az bir gelire sahip olması, 1001-3000 TL düzeyinde gelire sahip olanların oranının %45,3 gibi yüksek düzeylerde bulunması kadın kollarında görev üstlenmiş olan bayanların gelir seviyesinin son derece düşük olduğunu göstermektedir. Sadece % 6,7'sinin 3001 TL ve üzeri gelir seviyesine sahip olduğu görülmektedir.

Siyasi alanda etkili ve başarılı olmanın en önemli nedeni siyasete olumlu katkı sağlayabilecek kaynaklara sahip olmaktır. Ancak görülüyor ki bu tez kadın kolları üyelerinin durumu konusunda geçerliliğini yitirmektedir. Ayrıca bu sonuç kadınların kadın kollarında yer almalarının sadece siyaset yapmak olmadığını, bunun dışında farklı beklentiler içinde olduklarını da düşündürmektedir.

Bu konuya daha açık bir şekilde X7 kodlu katılımcının ifadeleri ışık tutmaktadır.

“Siyasete kadın-erkek aslında her insanın elbette ki bazı istek ve beklentiler içinde bulunarak katıldığını söyleyebilirim. Bazıları maddi, bazıları manevi, ama

hiçbiri amaçsız değil. Tabii parti tercihi yaparken bu beklentilerini en iyi karşılayabilecek siyasi partilerde bulunuyorlar. Ben, partim iktidardayken partimde gördüğüm bazı yüzleri şimdi iktidar partisinin saflarında görüyorum. Demek ki insanların bazıları siyasete kendilerine veya yakınlarına maddi çıkar, kariyer yada buna benzer beklentilerle katılıyor”.

Yukarıdaki tablodan da açıkça görüldüğü üzere, kadın kolları üyelerinin gelir seviyeleri oldukça düşük bir seviyededir. Mustafa Çadır’ ın da Ankara örneğinde yaptığı çalışmada bizimle aynı paralelde sonuçlara ulaştığını şu ifadelerden anlamaktayız; *“Kadın kolları mensuplarının aile gelir düzeyine bakıldığında, yaklaşık olarak % 65’inin 1000-3000 TL düzeyinde gelire sahip olduğu, sadece % 9’unun 3000 TL ve üzeri gelir seviyesine sahip olduğu görülmektedir.”*

Demografik etkenleri genel olarak değerlendirdiğimizde; çalışan kadınların kadın kollarında az bir oranda katılım gösterdiği anlaşılmaktadır. Yine üyelerin büyük bölümünün gelir düzeylerinin düşük olduğu görülmektedir.

Ayrıca kadın kollarında daha çok orta ve üstü yaş seviyesindeki bayanların faaliyette bulunduğunu, gençlerin kadın kollarında sayısal olarak daha az bulunduğunu ifade edebiliriz.

Kadın kolları üyelerinin büyük çoğunluğunun evli ve çocuklu olduğu görülmekle birlikte bu bayanların yaş ortalamasının orta ve üst seviyede olması ile birlikte değerlendirildiğinde, kadın kolları üyelerinin emeklilikten sonra ve çocuklarını büyüttükten sonra siyasi faaliyete giriştiğini söyleyebiliriz.

Kadın kolları üyelerinin eğitim seviyeleri değerlendirildiğinde, katılımcıların çoğunluğunun lise ve üniversite düzeyinde bulunduğu görülmektedir. Bu da bize eğitilmiş ve söyleyecek sözü bulunan bayanların daha çok siyasete yöneldiğini ve kendilerini siyaset için yeterli gördüğünü göstermektedir.

Meslek ve gelir değişkeni incelendiğinde çoğunluğu emekli ve ev hanımlarından oluşan kadın kolları üyelerinin gelir seviyelerinin düşük olduğu görülmektedir. Gelir seviyesinin düşüklüğü de dikkate alındığında kadın kolları üyelerinin siyasetten beklentilerinin sadece siyasi katılım göstermek olmadığı, bazı ekonomik ve sosyal beklentilerini karşılamak umudu ile siyasi katılıma yöneldiklerini, yaptığımız bireysel görüşmelerde ki sözlerine de dayanarak ifade edebiliriz.

Kısacası, kadın kolları üyelerinin orta yaş ve üstü grupta olan, evli, çocuk sahibi, büyük bir bölümü lise ve üzeri eğitim seviyesinde olan ev hanımları ve emeklilerden oluştuğu görülmektedir.

3.3.2. Kadının Siyasal Yaşama Katılımı İle İlgili Bulgular

Kadının siyasi yaşama katılımına pek çok faktörün etki ettiğini daha önce belirtmiştik. Bu faktörlerin bazıları yaş, medeni hal, eğitim durumu, gelir seviyesi gibi demografik faktörlerdir. Anketimize katılan kadın kolları üyelerinin demografik özellikleri “Demografik bulgular” kısmında incelenmiştir. Araştırmamızın bu kısmında kadın kolları üyelerinin siyasal yaşama katılma nedenlerini, siyasal yaşama katılımına etki eden faktörleri ve siyasal yaşama katılımdan beklentileri tespit edilmeye çalışılacaktır.

Bu bağlamda anketimizde kadın kolları üyelerine yöneltmiş olduğumuz sorular kadınların değişik açılardan siyasi yaşama katılımlarını ölçmeye yönelik olarak hazırlanmıştır. Üyelerin ülke meseleleriyle ilgileri ve faaliyetleri ve siyasi haberleri takip düzeyleri, kadın kollarında faaliyette bulunan kadınların aile bireylerinin de siyasi katılım gösterip gösteremedikleri ve etkileşimleri, hangi nedenlerle kadın kollarında görev aldıkları, siyasi kariyer beklentilerinin olup olmadığı gibi sorular araştırmamızın bu bölümündeki temel sorulardır.

Sıralamış olduğumuz soruları mensup olunan siyasi parti değişkenine göre çapraz tablolar oluşturarak daha açıklayıcı bir şekilde analiz etmeyi uygun bulduk. Böylece analizimiz, kadınların hangi partilerde hangi nedenlerle faaliyet gösterdiklerini de tespit etmemizi sağlayacaktır.

3.3.2.1. Kadınların Ülke Meseleleriyle İlgilenme Düzeyleri

Tezin bu bölümünde kadınların ülke meseleleriyle ilgilenme düzeyleri araştırılacak ve bu konu hakkındaki düşünceler ile ilgili bulgular sunulacaktır. Bu bağlamda araştırmaya katılan kadın kollarında görev alan kadınlar ile yapılan anket ve görüşmelerin sonuçları değerlendirilecektir.

Araştırmamızda üç siyasi partinin kadın kolları üyelerinin ülke meseleleriyle ilgilenme dereceleri karşılaştırmalı olarak verilmiştir.

Tablo 19. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Ülke Meseleleriyle İlgilenme Düzeyi

Üye Olunan Parti	Ülke Meseleleriyle İlgilenme Düzeyi		Toplam	
		Orta		Çok
AKP	s	23	27	50
	%	46,0%	54,0%	100,0%
CHP	s	34	16	50
	%	68,0%	32,0%	100,0%
MHP	s	13	37	50
	%	26,0%	74,0%	100,0%
Toplam	s	70	80	150
	%	46,7%	53,3%	100,0%

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere siyasi parti kadın kolları üyeleri değişen oranlarda da olsa ülke meseleleriyle mutlaka ilgilenmektedir. Hiç ilgilenmiyorum cevabını veren üye bulunmamaktadır.

AKP kadın kolları üyelerinin %46'sı ülke meseleleriyle orta düzeyde ilgilendiklerini belirtirken, %54'ü çok ilgili olduklarını belirtmişlerdir. CHP'li kadın kolları üyelerinin ise %68'i ülke meseleleriyle orta düzeyde ilgilendiklerini, %32'si çok ilgili olduklarını anketimizde ifade etmektedirler. MHP'li kadın kolları üyelerinin %26'sı ülke meseleleriyle orta derecede ilgili olduklarını %74'ü çok ilgili olduklarını ifade etmişlerdir. MHP'li kadın kolları üyelerinin diğer partilere oranla ülke meseleleriyle daha yüksek oranda ilgili oldukları verilen cevaplar doğrultusunda tespit edilmiştir.

Kadın kolları üyelerinin ülke meselelerine duydukları ilgiyi Sivil toplum kuruluşlarında faaliyetlere katılıp katılmadıklarıyla da ölçebiliriz. Sivil toplum kuruluşları ülkede yaşanan sorunlara çözüm yolları arayan, sivil inisiyatifle oluşturulmuş kurumlardır. Bu kurumlara aktif katılım ülke sorunlarının çözümünde kritik bir öneme sahiptir.

Sivil toplum kuruluşları mevcut sorunlar hakkında farkındalık yaratmak ve bu sorunların çözümü adına faaliyet göstermek amacını taşıyan kadınların, bu yönde çaba harcayabilecekleri, bilgi alışverişi yapabilecekleri, güç kazanabilecekleri ve politikalar geliştirebilecekleri bir platformdur.

Dolayısıyla kadınların sivil toplum kuruluşlarına katılımı da ülke meseleleriyle ilgilerini ölçmek açısından önemlidir.

Kadın kolları üyelerinin ülke meselelerine duydukları ilgiyi sivil toplum kuruluşlarına katılımları açısından da tespit etmek üzere “Siyasi parti haricinde üye oldukları başka sendika, dernek var mı?”, “Varsa ne türden bir kuruluş olduğu”, “Yoksa neden üye olmadıkları” gibi konuyu farklı açılardan değerlendirmeye imkan verecek sorularda yönelttik. Bu sorulara verilen cevaplar, partilere göre değişiklikleri de gösterecek şekilde çaprazlanarak aşağıdaki tablolarda ayrıntılı bir şekilde verilmiştir.

Tablo 20. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Siyasal Parti Haricinde Üye Oldukları Kurum Değişkeni

Üye Olunan Parti	Siyasal Parti Haricinde Üye Olunan Başka Dernek, Sendika			Toplam
		Evet	Hayır	
AKP	s	15	35	50
	%	30,0%	70,0%	100,0%
CHP	s	7	43	50
	%	14,0%	86,0%	100,0%
MHP	s	13	37	50
	%	26,0%	74,0%	100,0%
Toplam	s	35	115	150
	%	23,3%	76,7%	100,0%

AKP kadın kolları üyelerinin %30’u siyasi parti haricinde değişik sivil toplum kuruluşlarında faaliyette bulunurken, %70’i sadece siyasi parti kadın kollarında görev yapmaktadırlar. CHP’li kadın kolları üyelerinin ise %14’ü farklı kuruluşlarda da çalıştıklarını, %86’si ise böyle bir faaliyette bulunmadıklarını belirtmişlerdir. MHP’li kadın kolları üyelerinin %26’sı başka dernek ve sendikalarda görev yaparken, %74’ü farklı sivil toplum kuruluşlarında aktif rol almadıklarını belirtmişlerdir. Kadın kolları üyelerinin faaliyet gösterdikleri, siyasi parti haricinde sivil toplum kuruluşlarının olup olmadığı genel olarak değerlendirildiğinde tüm siyasi partilerde de sivil toplum kuruluşlarına katılım oranlarının birbirine yakın olduğu görülmektedir. Elde ettiğimiz

veriler kadın kolları mensuplarının faaliyetlerini, daha çok siyasi parti faaliyetleri ile sınırlandırdıklarını göstermektedir.

Tablo 21. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Siyasal Parti Haricinde Herhangi Bir Kuruluşa Üye Olmama Nedeni

Üye Olunan Parti	Herhangi Bir Kuruluşa Üye Olmama Nedeni						Toplam
	Gereksiz buluyorum	İmkânım olmadı	Aidatı ödeyecek param yok	Ailem-Eşim izin vermedi	Diğer		
AKP	s	12	19	1	2	0	34
	%	35,3%	55,9%	2,9%	5,9%	0,0%	100,0%
CHP	s	22	18	2	0	1	43
	%	51,2%	41,9%	4,7%	0,0%	2,3%	100,0%
MHP	s	18	16	1	1	0	36
	%	50,0%	44,4%	2,8%	2,8%	0,0%	100,0%
Toplam	s	52	53	4	3	1	113
	%	46,0%	46,9%	3,5%	2,7%	0,9%	100,0%

Kadın kolları üyelerinin büyük çoğunluğunun siyasi parti haricinde herhangi bir kuruluşa üye olmadıklarını ifade etmiştik. Bunun nedenlerini araştırmak üzere sorduğumuz soruya çeşitli cevaplar verilmekle birlikte daha çok “imkanım olmadı” ve “gereksiz buluyorum” cevapları verilmiştir. “Gereksiz buluyorum” diyenlerin oranı %46 iken “imkanım olmadı” cevabının oranı % 46,9 dur.

Ayrıca üç siyasi partinin kadın kolları üyelerinin hemen hemen aynı seçenekleri aynı oranlarda işaretlemiş oldukları da dikkat çekicidir.

Tablo 22. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Siyasal Parti Haricinde Üye Oldukları Kuruluş Türü

Üye Olunan Parti	Üye Olunan Kuruluşun Türü									Toplam
	Memur derneği	Sosyal yardımlaşma derneği	Spor kulübü	Mesleki dernek	Hemşehri dayanışma derneği	Dini dayanışma derneği	Mahalle güzelleştirme derneği	Okul aile birliği		
AKP	s	0	8	1	1	0	5	1	1	17
	%	0,0%	47,1%	5,9%	5,9%	0,0%	29,4%	5,9%	5,9%	100,0%
CHP	s	1	3	0	2	1	0	0	0	7
	%	14,3%	42,9%	0,0%	28,6%	14,3%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
MHP	s	4	4	0	0	2	1	0	3	14
	%	28,6%	28,6%	0,0%	0,0%	14,3%	7,1%	0,0%	21,4%	100,0%
Toplam	s	5	15	1	3	3	6	1	4	38
	%	13,2%	39,5%	2,6%	7,9%	7,9%	15,8%	2,6%	10,5%	100,0%

Yukarıdaki iki tablodan da anlaşılacağı üzere Kadınların sadece siyasal alanda değil sivil toplum kuruluşlarına katılımlarında da sınırlı bir yönelim vardır. Kadınların katıldığı sivil toplum kuruluşları, daha çok cinsiyet rolleriyle doğru orantılı olarak yardım faaliyeti, çay-kermes gibi etkinliklerin yoğun yapıldığı kuruluşlardır.

Birleşmiş Milletler'e üye ülkelerdeki kadın politikacılar üzerine yapılmış bir araştırmada Dünya parlamentolarına girmeyi başarmış kadınların, %33'ü sivil toplum örgütleri ve kadın hareketi desteğiyle, %18'i sendika deneyimlerine dayanarak ve %78'i siyasal partilerin içindeki çalışmaları sayesinde seçildiklerini belirtmektedirler. (Gökçimen: 220) Kadınların sivil toplum örgütleri yoluyla siyasal güçlenme yollarını aramadığı da görülmektedir.

Ancak görülmektedir ki Malatya'da ki siyasi parti kadın kollarında faaliyet gösteren kadınlar sivil toplum kuruluşlarında faaliyet göstermekte çekimser davranmaktadırlar.

Siyasal haberleri takip ederken kadın kolları üyelerinin hangi kaynaktan yararlandıkları ve hangi tür haberleri takip ettikleri de ülke meseleleriyle olan ilgi düzeylerini ölçmek amacıyla kullanılabilir bir ölçüttür. Bu bağlamda mensup olunan partilere göre kadın kolları üyelerinin siyasi haber ve faaliyetleri takip ettikleri kaynaklar çapraz tablolarla elde ettiğimiz sonuçlara göre şöyledir:

Tablo 23. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Siyasi Haber Ve Faaliyetleri Takip Ettikleri Kaynak Türü

Üye Olunan Parti	Siyasi Haber Ve Faaliyetlerin Takip Edildiği Kaynak Türü							Toplam	
	Arkadaşarımdan	İnternet	TV	Gazete ve dergi	Miting ve toplantı	Parti merkezi	Hepsi		
AKP	s	3	5	21	0	1	1	19	50
	%	6,0%	10,0%	42,0%	0,0%	2,0%	2,0%	38,0%	100,0%
CHP	s	2	2	21	2	0	3	20	50
	%	4,0%	4,0%	42,0%	4,0%	0,0%	6,0%	40,0%	100,0%
MHP	s	2	2	17	0	1	0	28	50
	%	4,0%	4,0%	34,0%	0,0%	2,0%	0,0%	56,0%	100,0%
Toplam	s	7	9	59	2	2	4	67	150
	%	4,7%	6,0%	39,3%	1,3%	1,3%	2,7%	44,7%	100,0%

Kadın kolları üyelerinin %39,3'ü siyasi haberleri televizyondan takip ederken %44,7'si her türden kaynağı kullandıklarını belirtmişlerdir. Diğer seçenekler çok az oranda tercih edilmiştir.

Kadın kolları üyelerinin verdikleri cevapları partiler bazında değerlendirdiğimizde hemen hemen tüm seçenekler partiler arasında birbirine yakın oranlarda işaretlenmiştir. Bu oranlara bakarak her üç siyasi partide de kadınların yöneldiği ve bilgi edindiği kaynakların aynı oranda kullanıldığını görmekteyiz. Malatya şartlarında ve aynı kültürel ortamlarda bulunmanın böyle bir sonucu ortaya çıkardığını düşünmekteyiz.

Ayrıca kadın kolları üyelerinin siyasi parti üyeliğinden dolayı siyasi konulara ilgili oldukları ve bu yönde bilgilenmek amacıyla her türlü iletişim aracını kullandıklarını görmekteyiz.

Tablo 24. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Gazete Ve Dergilerde En Çok Okudukları Yazı Türü

Üye Olunan Parti	Gazete Ve Dergilerde En Çok Okunan Yazı Türü							Toplam
	Siyasi köşe yazıları	Kültür-sanat haberleri	Ekonomi haberleri	Spor haberleri	Magazin haberleri	Diğer		
AKP	s	36	6	3	1	3	1	50
	%	72,0%	12,0%	6,0%	2,0%	6,0%	2,0%	100,0%
CHP	s	41	4	5	0	0	0	50
	%	82,0%	8,0%	10,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
MHP	s	37	8	5	0	0	0	50
	%	74,0%	16,0%	10,0%	0,0%	0,0%	0,0%	100,0%
Toplam	s	114	18	13	1	3	1	150
	%	76,0%	12,0%	8,7%	0,7%	2,0%	0,7%	100,0%

Kadın kolları üyelerinin %76'sının gazete ve dergilerde daha çok siyasi köşe yazılarını tercih ettiklerini, %12'si kültür-sanat haberlerini, %8,7'sinin ise ekonomi haberlerini tercih ettiğini görüyoruz. Kadın kolları üyeleri kadın kollarında görev almanın da etkisiyle daha çok siyasi haberlere yönelmekte ve ülke meseleleriyle siyasi açıdan ve yüksek düzeyde ilgilenmektedirler.

Tablo 25. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınlar Tarafından Algılanan Ülkenin En Önemli Sorun Türü

Üye Olunan Parti	Ülkenin En Önemli Sorunu									Toplam
	İşsizlik	Sağlık	Düşünce ve inanç özgürlüğü	Rüşvet-mafya-çeteleşme	Enflasyon	Demokrasi, laiklik ve insan hakları	Terör	Eğitim		
AKP	s	25	3	4	0	3	1	13	1	50
	%	50,0%	6,0%	8,0%	0,0%	6,0%	2,0%	26,0%	2,0%	100,0%
CHP	s	17	0	14	0	0	12	5	2	50
	%	34,0%	0,0%	28,0%	0,0%	0,0%	24,0%	10,0%	4,0%	100,0%
MHP	s	6	0	2	1	4	4	31	2	50
	%	12,0%	0,0%	4,0%	2,0%	8,0%	8,0%	62,0%	4,0%	100,0%
Toplam	s	48	3	20	1	7	17	49	5	150
	%	32,0%	2,0%	13,3%	0,7%	4,7%	11,3%	32,7%	3,3%	100,0%

Anketimizdeki ülke meseleleriyle ilgi düzeyini ölçmede kullanabileceğimiz bir başka soruda ülkenin en önemli probleminin ne olduğuyla ilgili sorudur. Bu soruyla kadın kollarında öncelikle hangi problemi çözme amacıyla olduklarını da tespit etmeye çalıştık. Verilen cevaplar doğrultusunda yaptığımız analiz yine partilere göre çaprazlanarak elde edilmiştir.

Anketimizden elde ettiğimiz verilere göre her siyasi parti farklı problemleri önemli görmektedir. Bu bağlamda AK Partili kadınların %50'si ülkenin en önemli sorununun işsizlik olduğunu belirtirken, %26'sı terör sorununu dile getirmektedir.

CHP'li bayanların ise %34'ü işsizlik diyerek yine en önemli sorunun işsizlik olduğunu belirtmişlerdir. Ancak AKP'li üyelerin ancak %8'i düşünce ve inanç özgürlüğünü sorun olarak görürken, CHP'li bayanların %28'i düşünce ve inanç özgürlüğünü en önemli sorun olarak görmektedirler. Ayrıca demokrasi, laiklik ve insan hakları da %24 ile CHP'de önemli derecede problem olarak görülmektedir. Terör ise %10 oranında ülkenin en önemli sorunu olarak işaretlenmiştir.

MHP'li kadın kolları üyelerinin ise %62'si ülkenin en önemli sorununun terör olduğunu düşünmektedir. İşsizlik ise %12 oranında üyeler tarafından en önemli sorun olarak kabul görmektedir.

Kadınların ülkenin en önemli sorunu algılarıyla, partilerin ideolojilerinin doğru orantılı olduğu ve bu paralelde parti tercihi yaptıkları bu sonuçlarla açıkça ortaya çıkmaktadır.

Burada AKP'li üyelerin en önemli gördükleri sorunun işsizlik olması, kadın kolları üyelerinin bu konuda diğer partilere oranla daha duyarlı olduklarını göstermekle birlikte işsiz olan veya yakınları işsiz olan bayanların AKP 'ye böyle bir duyarlılıkla daha çok yöneldiklerini de düşündürmektedir.

3.3.2.2. Kadınların Siyasal Yaşama Katılımında Aile Desteği Ve Kadınların Aile Üyelerinin Siyasi Tercihlerine Etki Düzeyleri

Aile üyelerinin siyasal yaşama katılımında kadınlara destek vermesi, kadının siyasal yaşama katılımı konusunda cesaretlendirmesi ve olumsuz yaklaşmaması kadınların siyasal yaşama katılımı açısından son derece önemlidir. *“Aile içinde aynı partiye mensup başka bireylerin olmasının kadınların parti çalışmalarına katılımını kolaylaştırdığı düşünülmektedir”*. (Çadır:104)

Anketimizde ailenin, kadınların siyasi katılımına etkisi ve aynı zamanda siyasi faaliyette bulunan kadının aile bireylerinin siyasi tercihlerine etkisi de araştırılmıştır.

Tablo 26. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Ailelerinde Aktif Siyaset Yapan Başka Bireylerin Varlığı Durumu

Üye Olunan Parti	Deneklerin Ailelerinde Aktif Siyaset Yapan Başka Bireylerin Varlığı Durumu			Toplam
		Evet	Hayır	
AKP	s	28	22	50
	%	56,0%	44,0%	100,0%
CHP	s	23	27	50
	%	46,0%	54,0%	100,0%
MHP	s	26	24	50
	%	52,0%	48,0%	100,0%
Toplam	s	77	73	150
	%	51,3%	48,7%	100,0%

Yukarıda ki tablodan da görüldüğü gibi siyasi partilerde görev alan kadınların hemen hemen yarısının ailelerinde siyasette aktif olan başka üyelerde bulunmaktadır.

Buda aile desteğinin kadının siyasal katılımında önemli olduğunu göstermektedir.

Burada dikkat edilmesi gereken bir başka konu da aile üyelerinin çoğunluğunun aynı siyasi görüşte olup olmadığıdır.

Tablo 27. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Aile Üyelerinin Kendileriyle Aynı Partiyi Destekleme Durumu

Üye Olunan Parti	Diğer Aile Üyelerinin Aynı Partiyi Destekleme Durumu			Toplam	
		Evet	Hayır		Bilmiyorum
AKP	s	47	2	1	50
	%	94,0%	4,0%	2,0%	100,0%
CHP	s	49	0	1	50
	%	98,0%	0,0%	2,0%	100,0%
MHP	s	43	7	0	50
	%	86,0%	14,0%	0,0%	100,0%
Toplam	s	139	9	2	150
	%	92,7%	6,0%	1,3%	100,0%

Yukarıda ki tabloda partilere göre aile üyelerinin aynı partiye oy verip vermedikleri sorularak kadınların ailelerinden ayrı görüşler taşıyıp taşımadıkları ve oranları tespit edilmeye çalışılmıştır.

Yukarıda ki tabloyu değerlendirdiğimizde her üç siyasi partide de kadınların ailelerinden farklı düşünmedikleri ve aileleriyle aynı siyasi görüşü benimseyen kadınların kadın kollarında faaliyet gösterdiklerini görmekteyiz. Aile üyelerinin aynı siyasi görüşte olması en azından kadınların kadınları teşvik etmesi, siyasi faaliyetlere katılımına imkan vermesi ve engel olunmaması açısından önemlidir.

Kadın kollarında görev alan kadınların ailelerinde ki diğer üyelerin siyasi görüşlerini etkileyebilme gücü var mıdır? Sorusu da aşağıda ki tabloyla açıklık kazanmaktadır.

Tablo 28. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Aile Üyelerinin Siyasi Görüşlerine Etki Durumu

Üye Olunan Parti	Deneklerin Aile İçindeki Kişilerin Siyasi Görüşlerinde Etki Durumu			Toplam	
	Hiç etkim olmaz	Biraz etkilerim	Tamamen ben belirlerim		
AKP	s	10	27	13	50
	%	20,0%	54,0%	26,0%	100,0%
CHP	s	12	30	8	50
	%	24,0%	60,0%	16,0%	100,0%
MHP	s	5	28	17	50
	%	10,0%	56,0%	34,0%	100,0%
Toplam	s	27	85	38	150
	%	18,0%	56,7%	25,3%	100,0%

Kadın kolları üyelerinin “Aile içindeki kişilerin siyasi görüşlerinde sizin etkiniz var mı?” sorusuna %56,7’si biraz etkilerim cevabını verirken, %25,3’ü tamamen ben belirlerim diyerek ailede ki etkisinin yüksek olduğunu ifade etmiştir.

Siyasi faaliyette bulunmanın tamamen olmasa da kadınların toplumsal konumunda ve itibarında iyileştirici etkisi olabileceğini ifade edebiliriz.

3.3.2.3. Kadınların Siyasi Faaliyetlere Katılım Ve Beklenti Düzeyleri

Kadınların siyasal katılımını etkileyen birçok etken vardır. Biz burada siyasi faaliyette bulunan kadınların hangi beklentilerle siyasi faaliyette bulduklarını, motivasyonlarını tespit etmek amacıyla “Kadın kollarında görev almayı hangi nedenlerle istediniz?” sorusunu yönelttik. Verilen cevaplar doğrultusunda aşağıda ki tablo oluşturulmuştur.

Tablo 29. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Kadın Kollarında Görev Almayı İsteme Nedenleri

Üye Olunan Parti	Kadın Kollarında Görev Alma Nedenleri						Toplam
	İşim düştüğünde yardımcı olmaları için	Siyasal partinin liderini sevdiğim için	Siyasal partinin programını beğendiğim için	Ailem/Eşim istediği için	Siyasi kariyer yapmak istediğim için		
AKP	s	3	32	4	5	6	50
	%	6,0%	64,0%	8,0%	10,0%	12,0%	100,0%
CHP	s	0	9	38	0	3	50
	%	0,0%	18,0%	76,0%	0,0%	6,0%	100,0%
MHP	s	0	6	33	2	9	50
	%	0,0%	12,0%	66,0%	4,0%	18,0%	100,0%
Toplam	s	3	47	75	7	18	150
	%	2,0%	31,3%	50,0%	4,7%	12,0%	100,0%

Tablodan da görüldüğü gibi kadınların %50'si siyasi partinin programını beğendiğim için istedim diyerek ideolojik amaçla faaliyette bulunduğunu belirtmiştir.

Partilere göre değerlendirdiğimizde AKP'li kadınların %64'ü “siyasal partinin liderini sevdiğim için” cevabını vererek parti liderinin karizmasını ön plana çıkarmışlardır. Yine bu partideki kadınların %12'si “siyasi kariyer yapmak için” kadın kollarında görev aldıklarını belirtmişlerdir. Bu cevap kadınların kendi adına siyasi katılım göstermesi açısından önemlidir. % 10'luk bir kısım ise “ailesinin isteği üzerine” burada görev yaptığını belirtmiştir. % 10'luk bu oran kadınların siyasi faaliyetlerinde de erkek yönlendirmesinin olduğunu göstermesi açısından dikkat çekicidir.

CHP'li kadınlar ise %76 oranında yine parti programını öncelerken, %18 parti liderini siyasal katılımın nedeni olarak göstermiştir.%6'luk bir oranda ise siyasi kariyer yapmak amacıyla görev almıştır.

MHP'li kadın kolları üyelerinin %66'sı parti programını motive edici faktör olarak göstermiştir. %12 parti liderinin kadın kollarında görev almada en önemli faktör olduğunu belirtirken bir başka dikkat çekici sonuçta MHP'li bayanların diğer partilerden daha yüksek oranda siyasi kariyer düşüncesiyle bu faaliyetlere giriştiğinin görülmesidir. MHP'de %18 oranında kadın siyasi kariyer beklentisiyle kadın kollarında

görev almaktadır. Ancak MHP mecliste en düşük seviyede kadın vekili bulunan parti olma özelliğine sahiptir.

Kadınların siyasi kariyer beklentisi olup olmadığını teyit etmek adına “herhangi bir seçimde aday oldunuz mu?” ve “aday olmayı düşünür müsünüz?” sorularını yönelttik verilen cevaplar aşağıda ki tabloda partiler değişkenine göre çaprazlanarak verilmiştir.

Tablo 30. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Herhangi Bir Seçimde Aday Olma Durumu

Üye Olunan Parti	Daha Önce Bir Seçimde Aday Olma Durumu			Toplam
		Evet	Hayır	
AKP	s	5	45	50
	%	10,0%	90,0%	100,0%
CHP	s	4	46	50
	%	8,0%	92,0%	100,0%
MHP	s	5	45	50
	%	10,0%	90,0%	100,0%
Toplam	s	14	136	150
	%	9,3%	90,7%	100,0%

Kadın kolları üyelerinin %90'ı herhangi bir seçimde aday olmamışken, AKP'de %10, CHP'de %8, MHP' de %10 oranında aday olan kadın bulunmaktadır. Kadın kollarındaki üyelerin büyük çoğunluğu adaylık girişiminde bulunmamıştır. Siyasi faaliyette bulunulmasına rağmen, bu faaliyetlerin kadınlar açısından herhangi bir siyasi kariyer getirisinin olmadığını, kadınların adaylık gibi üst düzey görevlere talip olma konusunda çekimser davrandıklarını ifade edebiliriz.

Tablo 31. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Herhangi Bir Seçimde Aday Olmayı Düşünme Durumu

Üye Olunan Parti	Herhangi Bir Seçimde Aday Olma İsteği Durumu			Toplam
		Evet	Hayır	
AKP	s	26	24	50
	%	52,0%	48,0%	100,0%
CHP	s	10	40	50
	%	20,0%	80,0%	100,0%
MHP	s	26	24	50
	%	52,0%	48,0%	100,0%
Toplam	s	62	88	150
	%	41,3%	58,7%	100,0%

Siyasi faaliyette bulunmasına rağmen kadın kolları üyelerinin %58,7'si seçimlerde adaylık gibi bir düşüncesinin bulunmadığını ifade ederek çekimser davranmıştır.

Tablo 31'i partilere göre değerlendirdiğimizde ise AKP'li kadınların %52'si, CHP'li kadınların %20'si, MHP'li kadınların ise yine (AKP ile aynı oranda) %52'si aday olabileceğini ifade etmiştir.

CHP'de %33'lük bir kadın kotası bulunmasına rağmen kadınların adaylık konusunda çekimser davranması dikkat çekicidir. Parti tüzüklerinde kadın kotası bulunmayan AKP ve MHP'li bayanlar adaylık konusunda daha cesur düşünebilmektedir.

Ancak AKP'de %10, CHP'de %8, MHP' de %10 oranında geçmiş seçimlerde aday olan kadın bulunmaktadır. Görüldüğü üzere kadın kollarındaki üyelerin büyük çoğunluğu adaylık girişiminde bulunmamıştır.

Kadın kollarında yaptığımız mülakatlardan X7 kodlu katılımcının adaylık konusunda ki ifadeleri konuya açıklık getirecektir.

“Ben siyasette erkek egemen bir işleyişin olduğunu görüyorum ve bununla mücadele etmeye çalışıyorum. Kadınlarında her alanda söz ve faaliyet haklarının olmasını istiyorum. Bu nedenle zorluklarla hatta şu anda ifade edemeyeceğim bir çok

olumsuzlukla mücadele etmeye çalışıyorum. Kadınlar toplumun yarısını oluşturduğuna göre yönetim kademelerinin de yarısını oluşturmalılar. Tabi burada liyakat çok önemli kadınlarında her açıdan eğitilmiş ve toplumun önde gelen insanları olabilecek şekilde donanımlı olmalarını ön koşul olarak görüyorum. Daha önce hiç aday olmadım ama şartlar olgunlaştıktan sonra elbette böyle bir girişimde bulunabilirim ve ayrıca partimde yeterli gördüğüm her kadının arkasında da durabilirim”.

Bu açıklamayı yapan katılımcının tersine X4 kodlu katılımcı ise şöyle bir açıklama yapmıştır.

“Ben şahsen adaylık konusunu hiç düşünmedim ve düşünmemde kadınların adaylık yarışına girip bu yarıştan yara almadan çıkabildiğini hiç görmedim. Kadın olunca her türlü söz söylenebiliyor. Aday olmak bana göre biraz cesaret gerektirir, bazı şeyleri göze almayı gerektirir. Şahsen ben göze alamam.”

Bu iki farklı açıklama kadın kollarına yüklenen anlamın farklılığına dikkat çekmektedir.

Bu sonuç, kadınların aktif siyasal katılımını sağlama aracı olarak değerlendirilen kadın kollarının fonksiyonlarının yeniden gözden geçirilmesi gerekliliğini açıkça ortaya koymaktadır.

Kadın kollarında çalışmanın siyasal katılım için yeterli olduğu düşüncesinde olan katılımcıların özellikle cinsiyete dayalı, geleneksel işbölümünden kaynaklanan gerekçelerle seçimlerde aday olmak gibi siyasal getirisi yüksek faaliyetlerde bulunmadığını/bulunamadığını, bunun ancak düşünce düzeyinde kaldığını görmekteyiz.

Kadın kolları üyelerinin siyasal yaşama katılımı ile ilgili bulguları vermiş oldukları cevaplar ışığında, genel olarak değerlendirdiğimiz de kadın kolları üyelerinin ülke meseleleriyle yakından ilgili oldukları ancak bu ilgilerinden doğan yönelimlerini daha çok siyasal parti çalışmalarlarıyla sınırlandırdıklarını görmekteyiz. Kadın kolları üyeleri siyasal haber ve faaliyetleri daha çok kitle iletişim araçlarından takip ettiklerini ifade etmektedirler.

Ülkenin en önemli problemi nedir? sorusuna kadın kolları üyelerinin verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde, verilen cevapların partilerin ideolojisine ve siyasal katılımında bulunan kadınların beklentilerine göre şekillendiğini söyleyebiliriz. AKP’li kadınların iktidar partisinden beklentilerine uygun olarak, büyük çoğunluğu en önemli sorun olarak işsizliği gösterirken, CHP’li bayanlar partinin sol ideolojisine uygun olarak

daha çok düşünce ve inanç özgürlüğü, MHP'li bayanlar ise milliyetçi bir parti olması dolayısıyla terörü en önemli sorun olarak görmektedirler.

Aile siyasi katılıma etki eden faktörlerden birisidir. Kadın kolları üyelerinin aile desteği veya ailenin bu tip faaliyetlere olumlu yaklaşımı siyasi katılıma olumlu etki yapmaktadır. Ayrıca siyasi katılımında bulunan kadınların diğer aile bireylerinin siyasi tercihlerine etki edebilme yeterliliği kazandırdığını da söyleyebiliriz.

Kadın kolları üyelerinin siyasi katılımında bulunma nedenleri ve buna etki eden faktörleri değerlendirildiğinde ise AKP'li kadınların yüksek bir oranda parti liderini beğendikleri için, CHP'li bayanların parti programını beğendikleri için, MHP'li bayanların ise yine CHP'li bayanlar gibi parti programını öncelediklerini görmekteyiz.

Kadın kolları üyelerine daha önce herhangi bir seçimde aday olup olmadıkları sorulmuş ancak büyük çoğunluğun böyle bir girişiminin olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Burada dikkat çekilmesi gereken en önemli nokta hiçbir siyasi partide genel olarak kadınların siyasi getirisi yüksek bir amaçla siyasi faaliyete girişmemiş olmasıdır. Kadın kolları üyelerinin siyasi kariyer umudu taşımadığını ve kadın kollarının böyle bir işlevinin olmadığını düşündüklerini ifade edebiliriz.

Araştırmamızı yaptığımız dönem itibariyle Malatya'da bir bayan milletvekili bulunmakla birlikte belediye başkanı, il genel meclisi, il encümeni gibi yönetim kademelerinde hiçbir kadın bulunmamaktadır.

Malatya'dan seçilmeyi başarmış olan bayan milletvekili Öznur Çalık ise Malatya'da önemli, (hatta Başbakanla hısımlığı olan) bir aileye mensup olmakla birlikte, ayrıca eczacılık gibi prestijli bir mesleğinin olması gibi etkenlerle siyasi yarışta öne geçebilmiştir. Öznur Çalık'ın kadın kolları deneyimi bulunmamaktadır.

Bu bulgular ışığında ve (sadece MHP'de kadın kolları başkanlığı yapmış olan Saime Palancıoğlu haricinde) hiçbir siyasi partide kadın kollarında çalışmış bir bayanın, herhangi bir seçimde üst düzey bir pozisyonda aday gösterilmemiş olmasından yola çıkarak, Malatya'daki kadın kollarının siyasi getirisi yüksek pozisyonlara ulaşmada önemli bir işlevinin bulunmadığını ifade edebiliriz.

3.3.3. Siyasi Parti Kadın Kollarının Yapısı Ve İşleyişine İlişkin Bulgular

Araştırmamızın bu kısmında, anketimize katılan kadın kolları üyelerinin partilere göre dağılımı, parti içindeki görevleri, siyasi partilerin kadın kolları teşkilatlarının yaptıkları faaliyetler, toplantı sıklığı, gündem konuları, faaliyetlerde

kullanılan finansman kaynağı, Kadın kolları olarak hiyerarşik yapılanmadaki yerlerini algılamaları, diğer kademelerden destek alıp almadıkları, karşılaştıkları problemler ve bu problemlerin nedenleri gibi konulara ilişkin bulgular yer almaktadır.

3.3.3.1. Kadın Kolları Üyelerinin Partileri Ve Görevlerine İlişkin Bulgular

Çalışmamız daha öncede belirtildiği üzere üç büyük siyasi parti ile sınırlandırılmış ve her siyasi partiye 50'şer adet olmak üzere 150 anket ve 5'er görüşmeden 15 görüşme yapılmak üzere eşit oranda yer verilmiştir.

Aşağıdaki tabloda parti üyelikleri verilmiştir.

Tablo 32. Üye Olunan Parti Değişkeni

Üye Olunan Parti	Sayı	Yüzde
AKP	50	33,3
CHP	50	33,3
MHP	50	33,3
Toplam	150	100,0

Ankete katılan katılımcıların kadın kollarında ki görevlerine ilişkin bilgiler Tablo 33'de yer almaktadır.

Tablo 33. Kadın Kollarındaki Görev Durumu

Kadın Kollarındaki Görevler	Sayı	Yüzde
Üye	90	60,0
İl Yönetim	31	20,7
İl Başkanı/Başkan Yrd.	12	8,0
İlçe Yönetim	13	8,7
İlçe Başkanı/Başkan Yrd.	4	2,7
Toplam	150	100,0

Ankete katılanların % 60,0'ını üyeler, % 8,7'sini ilçe yönetim kurulu üyeleri, % 20,7'sini il yönetim kurulu üyeleri, % 2,7'sini ilçe kadın kolları başkanı ve başkan yardımcıları, % 8,0'ini ise il kadın kolları başkanı ve başkan yardımcıları

oluşturmaktadır. Anketimize katılan üyelerin % 40'ını yönetim kademelerinde görev alan üyeler oluşturmaktadır.

3.3.3.2. Kadın Kolları Üyelerinin Toplantı Sıklığı Ve Toplantı Gündem Konularına İlişkin Bulgular

Kadın kolları üyelerinin ne sıklıkta bir araya geldikleri ve toplantılarda daha çok hangi konular üzerinde durduklarına ilişkin sorulara verilen cevaplar ve bu cevaplar doğrultusunda hazırlanan tablolar, parti değişkenine göre çaprazlanarak verilmiştir.

Tablo 34. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Bir Araya Gelme Sıklığı

Üye Olunan Parti	Kadın Kollarının Bir Araya Gelme Sıklığı					
		Haftada birkaç kez	Haftada bir	Ayda bir	Üç ayda bir	Toplam
AKP	s	18	26	6	0	50
	%	36,0%	52,0%	12,0%	0,0%	100,0%
CHP	s	15	23	11	1	50
	%	30,0%	46,0%	22,0%	2,0%	100,0%
MHP	s	19	25	6	0	50
	%	38,0%	50,0%	12,0%	0,0%	100,0%
Toplam	s	52	74	23	1	150
	%	34,7%	49,3%	15,3%	0,7%	100,0%

Kadın kolları üyeleri partide ki görevlerine göre değişik sıklıklarda bir araya gelmektedirler. Ancak bu sıklık sadece görevlere göre değil aynı zamanda parti değişkenine göre de farklılık göstermektedir.

Parti değişkenine göre sonuçları incelediğimizde AKP'li kadınların %36'sı haftada birkaç kez bir araya gelirken, %52'si haftada bir, %12'si ise ayda bir bir araya gelmektedir.

CHP'li bayanların %30'u haftada birkaç kez toplanırken, % 46'si haftada bir, %22'si ayda bir, %2'si ise üç ayda bir toplandıklarını belirtmişlerdir.

MHP'li kadın kolları üyelerinin ise %38'i haftada birkaç kez toplanırken, %50'si haftada bir, %12'si ayda bir bir araya geldiklerini belirtmişlerdir.

Bu sonuçlar anket uyguladığımız kadınların partideki görevlerine göre daha sık yada daha seyrek olarak gerçekleşmektedir.

Kadın kolları üyelerinden X8 kendisi ile yaptığımız görüşmede toplanma sıklığı ile ilgili şunları söylemiştir.”

“Biz kadın kolları olarak çok sık bir araya geliyoruz. Özellikle yönetimde bulunan hanımlar ile haftada en az iki veya üç kere bir araya geliyoruz. Özellikle kermes gibi uzun zaman alan faaliyetler olduğunda hem öncesinde hem de sonrasında neredeyse eve sadece uyumaya gidebiliyoruz. Ayrıca seçim dönemlerinde de çok yoğun bir-iki ay geçiriyoruz. Ramazan ayı da gene bizim için çok yoğun geçiyor. Yardım faaliyetleri, iftarlar, sahura kadar sohbetler olduğu için çok yoğun oluyor. Yaz dönemleri biraz daha faaliyetlerin azaldığı dönemler oluyor”.

Kadın kolları üyelerinin toplantılarında en önemli gündem konuları nedir? Sorusuna ise verilen cevaplar aşağıda ki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 35. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Toplantılarında Gündeme Gelen Konu Başlıkları

Üye Olunan Parti	Kadın kolları toplantılarında gündeme gelen konular											Toplam
	Türkiye'nin genel ekonomik sorunları	Türkiye'deki genel sosyal ve kültürel gelişmeler	Güncel siyasi gelişmeler	Dünyada yaşanan gelişmeler	Ülke genelinde kadınlara ilişkin sorunlar- gelişmeler	Parti içi konular	Yerel düzeyde ekonomik ve sosyal gelişmeler	Yerel siyasete ilişkin hususlar	Yerel düzeyde kadın kollarına ilişkin idari hususlar	Hepsi		
AKP	s	8	4	12	1	1	2	1	1	0	20	50
	%	16,0%	8,0%	24,0%	2,0%	2,0%	4,0%	2,0%	2,0%	0,0%	40,0%	100,0%
CHP	s	5	5	11	2	1	1	0	0	1	24	50
	%	10,0%	10,0%	22,0%	4,0%	2,0%	2,0%	0,0%	0,0%	2,0%	48,0%	100,0%
MHP	s	1	0	6	0	1	0	0	0	0	42	50
	%	2,0%	0,0%	12,0%	0,0%	2,0%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%	84,0%	100,0%
Toplam	s	14	9	29	3	3	3	1	1	1	86	150
	%	9,3%	6,0%	19,3%	2,0%	2,0%	2,0%	0,7%	0,7%	0,7%	57,3%	100,0%

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü gibi kadın kolları üyeleri Türkiye’de ve Dünyada gerçekleşen her türden olayı gündeme getirip konuşmaktadırlar. %57,3 hepsi şikkını işaretleyerek her türden olayı gündeme getirip konuştuklarını ifade etmişlerdir. Ancak %19,3’lük oranıyla en çok güncel siyasi olaylar konuşulmakta ve bunu %9,3 ile Türkiye’nin ekonomik problemleri izlemektedir. Türkiye’de gerçekleşen genel, sosyal ve kültürel olaylar % 6 ile üçüncü sırada gündem konusunu oluşturmaktadır.

3.3.3.3. Kadın Kolları Üyelerinin Faaliyetleri Ve Finansmana İlişkin Bulgular

Kadın kolları siyasi partiler için bugün son derece önemli etkinliklerin yapıldığı birimler haline gelmiştir. Hemen her siyasi partide benzer ve kadının cinsiyet rolleriyle de uyuşan faaliyetler yapılmaktadır. Örneğin çay kermes gibi etkinlikler yoluyla hem sosyal yardımlaşma hem de partinin propogandası yapılmakta, miting meydanlarında bir çeşit boy gösterisi amaçlanırken, kadınlara yönelik toplantı ve eğitim seminerleri, konferans ve paneller düzenlenmektedir. Ayrıca mahalle ve ev gezileri kadın kollarının düzenledikleri en önemli etkinlikler arasındadır.

Yaptığımız literatür taramalarından elde ettiğimiz bilgilere ve kadın kolları üyeleri ile yaptığımız görüşmelere dayalı olarak bu etkinlikleri bazı başlıklar altında topladık.

Aşağıdaki tabloda kadın kolları faaliyetlerin türleri siyasi parti değişkenine göre gösterilmiştir.

Tablo 36. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınlar Tarafından Gerçekleştirilen Faaliyet Türleri

Üye Olunan Parti	Deneklerin Katıldıkları Faaliyet Türleri									Toplam
	Siyasi partinin mitingi	Kadın kolları kongresi	Kadın kolları tarafından düzenlenen eğitim faaliyeti	Parti veya kadın kolları tarafından düzenlenen Panel-Şura – Konferans vb.	Parti veya kadın kolları tarafından düzenlenen toplantı	Sosyo-kültürel faaliyetler , (kermes, anma vb)	Mahalle toplantıları-Ev gezileri	Hepsi		
AKP	s	18	6	1	3	0	0	4	18	50
	%	36,0%	12,0%	2,0%	6,0%	0,0%	0,0%	8,0%	36,0%	100,0%
CHP	s	8	0	1	3	1	0	1	36	50
	%	16,0%	0,0%	2,0%	6,0%	2,0%	0,0%	2,0%	72,0%	100,0%
MHP	s	6	0	3	1	1	2	3	34	50
	%	12,0%	0,0%	6,0%	2,0%	2,0%	4,0%	6,0%	68,0%	100,0%
Toplam	s	32	6	5	7	2	2	8	88	150
	%	21,3%	4,0%	3,3%	4,7%	1,3%	1,3%	5,3%	58,7%	100,0%

Anket çalışmasında üyelere hangi faaliyetlerde buldukları sorulmuştur. Anketimizden elde ettiğimiz verilere göre kadın kolları üyelerinin katıldıkları faaliyetler şunlardır:

Siyasi partinin mitingi, mahalle toplantıları-ev gezileri, sosyal yardım faaliyetleri, parti veya kadın kolları tarafından hazırlanan panel-konferans ve sosyo-kültürel faaliyetler.

Kadın kolları üyelerinin, faaliyetlere ne düzeyde katıldıklarına dair verdikleri cevaplar siyasi partilere göre çaprazlanarak değerlendirilmiştir.

AK Parti kadın kolları üyelerinin en çok katıldıkları faaliyetler sırasıyla %36 ile tüm faaliyetler, %36 Siyasi partinin mitingi, %16 Kadın kolları kongresi, %8 Mahalle toplantıları-ev gezileri, %6 Parti ve kadın kolları tarafından düzenlenen panel-konferans, %2 Kadın kolları tarafından düzenlenen eğitim faaliyetidir.

CHP'li bayanların %72'si tüm faaliyetlere katıldığını ifade ederken, %16 Siyasi partinin mitingi, %6 Parti ve kadın kolları tarafından düzenlenen panel-konferans, %2 Kadın kolları tarafından düzenlenen eğitim faaliyeti, %2 Mahalle toplantıları-ev gezileri,%2 Parti veya kadın kolları tarafından düzenlenen toplantıdır.

MHP'li kadın kolları üyelerinin ise %68'i tüm faaliyetlere katıldığını ifade ederken, %12 siyasi partinin mitingi, %6 kadın kolları tarafından düzenlenen eğitim faaliyeti, %6 mahalle toplantıları-ev gezileri, %4 sosyo-kültürel faaliyetler (Gezi, kermes, anma vb), %2parti ve kadın kolları tarafından düzenlenen panel-konferans, %2 parti ve kadın kolları tarafından düzenlenen toplantıdır.

Kadın kollarının yapmış olduğu faaliyetlere ilişkin kadın kolları üyeleriyle yaptığımız mülakatlardan elde ettiğimiz sonuçlara göre X7 kodlu katılımcının görüşleri şöyledir:

“Kadın kolları olarak yapabileceğimiz tüm etkinlikleri yapmaya çalışıyoruz. Özellikle ev sohbetleri, panel- konferans ve kermesler sıkça yaptığımız faaliyetlerdir. Hava şartlarının elverişli olduğu zamanlarda geziler, çay gibi etkinliklerde yine sık yaptığımız faaliyetlerdir. Burada maddi sıkıntılar faaliyetlerimizi engelleyen en önemli faktör. Bunu da bazı yollarla gidermeye çalışıyoruz. Bazen bizim düzenlemek istediğimiz etkinliklerle partinin diğer etkinlikleri eş zamanlı oluyor o zaman bizim etkinliğimiz ya erteleniyor ya da iptal ediliyor. Etkinliklerimizi yaparken partinin diğer kademelerinden izin almak zorunda kalıyoruz bu da gene bizi engelleyen faktörlerdendir.”

Kadın kolları üyeleri yukarıdaki oranlara da baktığımızda görülmektedir ki partinin ve kadın kollarının düzenlediği etkinliklerin büyük kısmına katılmakta ve faaliyet göstermektedirler.

Kadın kollarının yürüttüğü faaliyetlerin maddi açıdan da giderleri vardır. Bu giderlerin karşılanması veya yeteri kadar bir miktarın elde bulundurulması gerekmektedir. Maddi açıdan sorun yaşamayan kadın kollarının faaliyetlerinde daha cesaretli davranabileceği ve daha aktif olabileceği malumdur. Ayrıca maddi sorunları bulunan kadın kolları bu sorunun çözümü noktasında da çeşitli yollara başvurumaktadırlar.

Bütçe ile ilgili olarak AKP ve MHP kadın kollarının faaliyetleri için teminat altına alınmış ve tüzükte belirtilmiş bir ibare bulunmamakla birlikte, sadece CHP’de “her il ve ilçe yönetimi, yıllık bütçesinden gençlik kolları ile birlikte toplamda en az %10’u olmak üzere yeterli miktarda payı ayırır” ifadesi ile azda olsa bir miktarın kadın kolları için ayrılmış olduğunu görüyoruz.

Biz burada yine gözlemlerimize ve aldığımız bilgilere dayalı olarak kadın kollarının finansman kaynaklarını bazı başlıklar altında sınırlandırdık. Aşağıda ki tabloda siyasi parti değişkenine göre finansman kaynakları verilmiştir

Tablo 37. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınlar Tarafından Gerçekleştirilen Faaliyetlerin Finansmanını Karşılama Şekli

Üye Olunan Parti	Kadın Kolları Çalışmaların Finansmanını Karşılama Şekli								Toplam
		Parti bütçesi	Aidatlar	Çay, kermes, konser vs.	Gönüllülerin bağışları	Parti teşkilatı	Ekonomik girişim(üretim,satış vs.)	Hepsi	
AKP	s	8	29	1	1	4	1	6	50
	%	16,0%	58,0%	2,0%	2,0%	8,0%	2,0%	12,0%	100,0%
CHP	s	2	14	9	14	4	0	7	50
	%	4,0%	28,0%	18,0%	28,0%	8,0%	0,0%	14,0%	100,0%
MHP	s	4	9	10	1	2	0	24	50
	%	8,0%	18,0%	20,0%	2,0%	4,0%	0,0%	48,0%	100,0%
Toplam	s	14	52	20	16	10	1	37	150
	%	9,3%	34,7%	13,3%	10,7%	6,7%	0,7%	24,7%	100,0%

Görüldüğü gibi her siyasi partide bütçe adına değişen oranlarda etkinliklere girişmektedir.

AK Parti kadın kolları üyelerinin en çok işaretledikleri seçenek, %58 aidatlar, %16 ile parti bütçesi, %12 tüm faaliyetler, %8 parti teşkilatı,%2 gönüllülerin bağışları, %2 çay- kermes vb etkinliklerle elde edilen miktar ve %2 ekonomik girişim(üretim-satış).

CHP kadın kolları üyelerinin en çok işaretledikleri seçenekler ise %28 aidatlar ve yine %28 bağışlardır. % 18 çay- kermes, %14 tüm faaliyetler, %8 parti teşkilatı, %4 parti bütçesidir. CHP kadın kolları ekonomik girişime ihtiyaç duymamaktadırlar.

MHP'li kadın kolları üyelerinin ise %48'i tüm faaliyetler derken,%20 çay-kermes vb,%18 aidatlar, %8 parti bütçesi, %4 parti teşkilatı ve %2 gönüllülerin bağışlarıdır.

AK Parti kadın kolları üyelerinin en çok işaretledikleri seçeneğin %58 ile aidatlar olması, bu partide maddi gücü yüksek düzeyde olan üyelerin varlığını düşündürmekle birlikte, bu maddi gücü parti çalışmaları için kullanmaktan çekinmediklerini de göstermektedir.

CHP kadın kolları üyelerinin en çok işaretledikleri seçeneklerin ise %28 aidatlar ve yine %28 bağışlar olması da dikkat çekicidir. CHP tüzüğünde kadın kolları için ayrılmış olan %10 bütçenin ya yetersiz olduğunu yada kadın kollarına ulaşmadığını düşündürmektedir. Bu düşüncemizi teyit etmek amacıyla kadın kolları ile yaptığımız mülakatta konu gündeme getirilmiş ancak cevap alınamamıştır.

MHP'li kadın kolları üyelerinin ise %48'i tüm faaliyetler seçeneğini işaretlemişlerdir. Diğer iki siyasi partiye oranla MHP'li bayanların vermiş oldukları bu cevap maddi sıkıntılarının bulunduğunu ve bu sıkıntıdan dolayı her türden seçeneği değerlendirdiklerini ortaya koymaktadır.

Bu konuyla ilgili X 11kodlu MHP'li katılımcı şunları ifade etmiştir:

“ Biz etkinliklerimizi gerçekleştirirken maddi sıkıntılar yaşıyoruz ancak özellikle kadın kolları üyesi arkadaşlarımız çok duyarlılar, her arkadaşımız burada hem maddi hem manevi olarak katkıda bulunuyorlar”.

Finansman konusu kadın kollarını engelleyen en önemli faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. CHP hariç siyasi parti kadın kollarının kendine ait bir bütçesi bulunmadığından maddi açıdan faaliyetlerini gerçekleştirmekte sıkıntı çekmektedirler.

Kadın kollarının ikincil konumları bütçe kriteri ile de değerlendirdiğimizde açıkça ortaya çıkmaktadır.

3.3.3.4. Siyasi Parti Kadın Kollarının Parti Kademelerinde Eşit Temsiline İlişkin Bulgular

Kadınların siyasal haklarını kazandığı 1934 yılından bugüne katılım sorununun yaşandığı ve henüz kayda değer bir ilerlemenin gerçekleşmediği söylenebilir. Özellikle siyasi karar alma organlarında mevcut kadın oranının siyasi alan içinde “kadının temsili” açısından yetersiz olduğu düşünülmektedir.(Çadır:98) Halen parlamentoda 550 milletvekillinin 79’unu kadın milletvekilleri oluşturmaktadır. Bu oran %14,3’e tekabül etmekte olup Dünya ve Avrupa ortalamasının altındadır.

Türkiye’de siyasi partilerin yapısı göz önünde bulundurularak, kadınların gerek parti dışında gerek parti içi, çalışmalarındaki durumları dikkate alındığında, büyük ölçüde politik yarışın dışına itildiğini söylemek mümkündür. Siyasal partilerin örgüt yapısı, parti tüzük ve programları, siyasal reklamları, siyaset oluşturma tarzı, parti liderlerinin ve parti üyelerinin (kadın ve erkek), politikalara bakış ve değerlendirme biçimleri bu durumun somut göstergeleridir. (Çakır:401)

Kadın kolları “*siyasal alanda kadın varlığı için önemli bir örgütlenme biçimi olarak bir yandan kadınları siyasetle buluştururken, diğer yandan da kadınların siyasette erkeğe bağımlı ve edilgen konumunu pekiştiren işlevlere sahiptir*”(Kahraman,2004:417) Ancak yine de siyasi parti bünyelerinde kurulmuş olan kadın kolları, kadınların siyasal yaşamda görünür hale gelmelerinde ve bir yer edinebilmelerinde önemli bir işleve sahiptir.

Ercins’e göre “*kadın kolları, partili kadınların bir arada olmasını sağlayan ve ortak politikalar üretmelerine imkân veren bir örgütlülüktür*” (Ercins, 2004:242)

Kadın kolları üyelerinin, Parti değişkenine göre kadın kolları içerisinde yer almalarının aktif bir siyasal katılım olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hakkındaki görüşleri aşağıda ki tabloda yer almaktadır.

Tablo 38. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Kadın Kollarında Yer Almayı Aktif Bir Siyasal Katılım Olarak Değerlendirme Durumu

Üye Parti	Olunan	Kadın Kollarında Yer Almayı Aktif Bir Siyasal Katılım Olarak Değerlendirme Durumu			Toplam
			Evet	Hayır	
AKP	s	36	6	8	50
	%	72,0%	12,0%	16,0%	100,0%
CHP	s	32	5	13	50
	%	64,0%	10,0%	26,0%	100,0%
MHP	s	18	11	21	50
	%	36,0%	22,0%	42,0%	100,0%
Toplam	s	86	22	42	150
	%	57,3%	14,7%	28,0%	100,0%

AKP’li kadın kolları üyelerinin %72’si kadın kolları içerisinde yer almanın aktif bir siyasal katılım olduğunu düşünmektedir. %16 kısmen, %12 ise hayır cevabını vererek kadın kollarının aktif bir siyasal katılım için yeterli olmadığını düşünmektedir. “Evet” ve “kısmen” cevabını verenlerin toplamının %88 olmasından yola çıkarak, AK Parti kadın kolları üyelerinin aktif bir siyasal katılım gösterdiklerini düşündükleri sonucunu çıkarabiliriz.

CHP kadın kolları üyelerinin %64’ü kadın kolları içerisinde yer almanın aktif bir siyasal katılım olduğunu düşünmektedir. %26’sı “kısmen”, %10 ise “hayır” cevabını vermektedir. Yine CHP kadın kolları üyelerinin evet ve kısmen cevabını verenlerin toplamının %90 olmasından yola çıkarak CHP kadın kolları üyelerinin de aktif bir siyasal katılım gösterdiklerini düşündükleri sonucunu çıkarabiliriz.

MHP’li kadın kolları üyelerinin ise ancak %36’sı “evet” cevabını vermiştir. “Kısmen” diyenlerin oranı %42, “hayır” diyenlerin oranı ise %22’dir. Yine MHP kadın kolları üyelerinin “evet” ve “kısmen” cevabını verenlerin toplamı %78’dir.

MHP’li kadın kolları üyelerinin verdikleri cevaplar değerlendirildiğinde üyelerin ancak %36’sı “evet” cevabını vermiştir. “Evet” cevabı AKP’de %72, CHP’de ise %64 gibi yüksek bir orandadır. Bu iki partiye göre MHP’li kadın kolları üyelerinin kadın kollarında çalışmayı pek yeterli bulmadıkları, kadın kolları içerisinde yer almanın aktif bir siyasal katılım olmadığını düşündüklerini ortaya çıkarmaktadır.

Parti içi demokrasinin iyi işletildiği partilerde parti mensuplarının daha mutlu ve çalışma isteği duyduğu, toplumun yarısını oluşturan kadınların erkeklerle aynı haklara

sahip olması, yetkilerin cinsiyete göre değil liyakate göre verilmesi gerektiği gerçeğinden hareketle kadın kolları üyelerine, Parti içinde kadınlar ve erkeklerin eşit bir şekilde temsil edilip edilmediğini sorduk.

Aşağıda ki tabloda Parti değişkenine göre cevaplar ve oranları verilmiştir.

Tablo 39. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Partilerin Hiyerarşik Yapılanması İçerisinde Kadın Ve Erkeklerin Eşit Bir Şekilde Temsil Edildiğini Düşünme Durumu

Üye Olunan Parti	Partilerin Hiyerarşik Yapılanması İçerisinde Kadın Ve Erkeklerin Eşit Bir Şekilde Temsil Edildiğini Düşünme Durumu				Toplam
		Evet	Hayır	Kısmen	
AKP	s	22	11	17	50
	%	44,0%	22,0%	34,0%	100,0%
CHP	s	20	7	23	50
	%	40,0%	14,0%	46,0%	100,0%
MHP	s	10	18	22	50
	%	20,0%	36,0%	44,0%	100,0%
Toplam	s	52	36	62	150
	%	34,7%	24,0%	41,3%	100,0%

Partilerde üye konumunda bulunan toplam 150 kadının ancak % 34,7'si partilerinde hiyerarşik yapılanmasında kadın ve erkeklerin eşit bir şekilde temsil edildiğini düşünürken, katılımcıların % 24'ü eşit bir temsilin olmadığını ifade etmiştir. % 41,3 oranında ise kısmen cevabı verilmiştir. Tam bir eşit temsilin olduğunu düşünen % 34,7' katılımcıya rağmen, hayır ve kısmen cevabını verenlerin oranını topladığımızda % 65,3 oranında tam olarak eşit temsilin olmadığını düşünen kitle bulunmaktadır.

Partilere göre sonuçları değerlendirdiğimizde ise partilerinde kadın ve erkeklerin eşit bir şekilde temsil edildiğini düşünenlerin oranının en yüksek olduğu parti %44 ile AK Parti dir. CHP'li katılımcıların %40'ı evet cevabını verirken, MHP'li katılımcıların ancak % 20'si evet cevabını vermiştir.

Hayır diyenlerin oranları partilere göre değerlendirildiğinde, AKP' li katılımcıların %22'si, CHP' li katılımcıların %14'ü, MHP' li katılımcıların %36'sı Partilerinde kadın ve erkeklerin eşit bir şekilde temsil edilmediğini düşünmektedir. Yine hayır cevaplarına kısmen yanıtını verenleri eklediğimizde AKP'li katılımcıların %56'sı,

CHP' li katılımcıların %60'ı, MHP' li katılımcıların %80'i Partilerinde kadın ve erkeklerin eşit bir şekilde temsil edildiğini düşünmemektedir.

Sonuçlara genel olarak baktığımızda kadın ve erkeklerin partilerinde eşit temsil imkanına sahip olduğunu düşünen katılımcıların oranının en yüksek olduğu parti AK Parti görünürken bu konuda en mağdur katılımcı kitlesi MHP'de bulunmaktadır. Bu sonuçlara rağmen MHP'li kadın üyelerin büyük bir özveriyle çalıştıklarını ifade etmek gerekir.

Konuya ışık tutacağını düşündüğümüz X3 kodlu katılımcı Kendisine yönelttiğimiz “Partinizde kadınlarında erkeklerle aynı hak ve yetkilere sahip olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna şöyle bir cevap vermiştir:

“Biz partimizde sanki bir aileymişçesine çalışıyoruz. Çoğumuz zaten eşlerimizle aynı görüşleri paylaştığımız için burada da birlikte çalışabiliyoruz. Böyle olunca partimizin erkek üyeleriyle iletişim sıkıntımız olmuyor. Biz isteklerimizi, beklentilerimizi rahatlıkla diğer kademelere iletebiliyoruz ve çok kolay sonuç alabiliyoruz. Burada eşlerimizin de bizimle birlikte olması önemli bir faktör. Ayrıca Partimizden Malatya milletvekili olarak seçilen bir bayanın da bulunması bizim için önemli. Milletvekilimiz sürekli bizimle işbirliği içerisinde ve her zaman iletişim halindeyiz dolayısıyla diğer kademelerle bir problem yaşamıyoruz. Partimizden bir bayan Milletvekilinin seçilmiş olması da kadın ve erkeklerin eşit temsil edildiğinin göstergesidir diye düşünüyorum.”

X6 kodlu başka bir katılımcı ise şunları ifade etmiştir:

“ Kadınlarımız her şeyden önce siyasete karşı ilgisiz davranıyorlar. Bunun nedenlerine baktığımızda ise ev ve aileyle ilgili sorumluluklar ve maddi yetersizlikler gösteriliyor. Bu tabii ki bizim parti içi çalışmalarımıza da yansıyor. Erkeklerde kendi eşlerini buna benzer nedenlerle parti çalışmalarından uzak tutuyorlar. Bu bizim için büyük bir dezavantaj oluyor. Aramızda bir iletişim problemi var. Malatya'dan gönderdiğimiz bayan eski MYK üyemizde bu konuda yeterli katkıyı sağlamıyor. Dolayısıyla partide kadın ve erkeklerin eşit temsil edildiğini düşünmüyorum.”

Partilerin hiyerarşik yapılanması içerisinde, cinsiyet farkı gözetilmeksizin kadın ve erkeklerin eşit bir şekilde temsil edilmesi, demokrasinin işler hale getirilmesi anlamına gelir. Kadın ve erkek ayırımı yapılmaksızın insan olma sıfatıyla her bireyin eşit temsili; kadın-erkek her üyenin yeteneklerini, bilgisini, maddi- manevi kaynaklarını daha rahat kullanabilmesine imkan verir.

Ancak ne yazık ki idealde böyle olmasına rağmen realitede bu göz ardı edilmekte ve siyaset erkek işidir anlayışı geçerliliğini devam ettirmektedir.

Bu konuya açıklık getirmesi açısından sorduğumuz sorumuza verilen cevaplar ile Parti değişkenine göre kadın kolları içerisinde yer almalarının aktif bir siyasal katılım olarak değerlendirilip değerlendirilemeyeceği hakkındaki görüşler de karşılaştırıldığında birbiriyle uyumlu/paralel sonuçlar ortaya çıkmaktadır.

Bugünkü görünümüleriyle siyasi partilerin kadın kollarının, gerek hukuksal olarak kuruluşları itibarıyla, gerekse uygulama sırasındaki çalışmalarıyla siyasetin kadınsılaştırılmasını gerçekleştirmeyi amaçlayan bir yapılanma özelliği taşıdıkları söylenemez. İdeolojik farklılıklar dikkate alınmaksızın siyasi partilerin tamamında; halen ataerkil yapının ve geleneksel iş bölümünün korunduğu ve kadınların zaman zaman yaptıkları birkaç eleştiri dışında içselleştirdikleri bu yapılanma içerisinde ‘parti kimlik’lerini ‘kadın kimlik’lerinden ön planda tutarak siyasi yelpazede simge olarak görünmeyi yeterli gördükleri, çarpıcı bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır.(Çakır,2001)

Bu açıdan bakıldığında, siyasi partilerin kadın kollarının etkin bir siyasi faaliyet gerçekleştirdiklerini ifade etmek mümkün gözükmemektedir. Kadın kollarında görev alan kadınların, partilerinden onay almaksızın herhangi bir konuda görüş bildirme ve karar alma süreçlerinde etkili olmayışları, bir sosyal ve siyasal gerçeklik olarak etkisizliklerini belirleyen bir örnek oluşturmaktadır.(Çakır’dan akt:Altındal:153)

Farklı yaşam koşullarına ve farklı sorunlara sahip kadınların kendi sorunlarının çözümüne katılması demokrasinin temel ilkesi olan “kendi yaşamı hakkında karar verme hakkı”nın bir gereğidir. Bu bakımdan parlamento, hükümet, yerel yönetimler, kamu hizmeti sunan kuruluşlar gibi karar alanlarına ve süreçlerine kadınların katılımı ve kadın-erkek eşitliğinin gerçekleşmesiyle, cinsiyete dayalı farkların ayrımcılığa ve eşitsizliğe dönüşmesi önlenabilir. (KA-DER, 2002)

Kadın kolları üyeleri de kadın problemlerinin çözümü için siyasi karar alma mekanizmalarında eşit temsilin gerekli olduğunu düşünmektedirler. Ancak kadınların eşit temsili partilere göre değişen oranlarda da olsa hala gerçekleşmiş gözükmemektedir.

3.3.3.5. Siyasi Parti Kadın Kollarının Sorunlarına İlişkin Bulgular

Kadınlar değişik nedenlerle de olsa siyasi arenada bir şekilde faaliyet göstermekte ve sorumluluklar üstlenmektedirler. Özellikle seçim zamanlarında zor

şartlar altında önemli görevler yüklenen kadın kolları, yeteri kadar destek görmemekte, karar mekanizmaları içinde yer alamamaktadır.

Talashlı'ya göre *“siyasal partiler kadınları, başka kadınlara ulaşmak ve oy sağlamak amacıyla da önemsemektedirler. Çünkü özellikle seçim kampanyalarında, kadınlarla doğrudan yüz yüze ilişkiyi onlar kurmaktadır. Kadınlar “kadınca” konuşmalarla ev kadınlarına hitap edebilmekte, evlere girebilmekte ve daha da önemlisi kadın ilişki ağlarını kullanabilmektedirler. Taşrada, politikada küçük yerleşim birimlerinde, cemaatlerde kadınlara erişmenin en önemli yolu, kadınları kullanmaktır. Kadın politikacılar bütün siyasi partiler için aynı zamanda oy getirme makinesi olarak da görülmektedir”*. (Talashlı, 1996:172)

Siyaset açısından son derece önemli işlevlere sahip kadın kolları ifa ettiği fonksiyonlara rağmen bu fonksiyonlarını yerine getirirken çeşitli sorunlarla karşılaşmaktadır.

Kadın kollarının karşılaştıkları sorunlar gözlemlerimize ve kadın kolları üyeleriyle yaptığımız görüşmelere dayalı olarak tespit edilmiş ve önemli görülenler seçenekler halinde sıralanmıştır.

Tablo 40. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Kadın Kolları Çalışmalarında Karşılaştıkları Sorunlar

Üye Olunan Parti	Kadın Kolları Çalışmalarında Karşılaşılan Sorunlar							Toplam	
	Finansmanımız yeterli değil	Partinin diğer kademelerinden yeteri kadar destek alamıyoruz	Diğer kademelerdeki görevliler kendileriyle rekabet edebileceğimizden korktukları için ön planda olmamızı istemiyorlar	Kadın kolları üyeleri arasında işbirliği-diyalog yetersiz	Kadın kolları üyeleri arasındaki rekabet çalışmalarımızı engelliyor	Kadın kolları üyeleri parti çalışmalarına çocuk, evişleri, maddi yetersizlik gibi nedenlerle katkı sağlayamıyorlar	Hepsi		
AKP	s	6	5	9	11	4	10	5	50
	%	12,0%	10,0%	18,0%	22,0%	8,0%	20,0%	10,0%	100,0%
CHP	s	21	5	2	3	0	10	8	49
	%	42,9%	10,2%	4,1%	6,1%	0,0%	20,4%	16,3%	100,0%
MHP	s	12	1	1	2	1	9	23	49
	%	24,5%	2,0%	2,0%	4,1%	2,0%	18,4%	46,9%	100,0%
Toplam	s	39	11	12	16	5	29	36	148
	%	26,4%	7,4%	8,1%	10,8%	3,4%	19,6%	24,3%	100,0%

Kadın kolları gerçekleştirmiş oldukları faaliyetlerde bir çok sorunla karşılaşmaktadır. Siyasi partilere göre oranları değişmekle birlikte tüm siyasi partilerde sorunlar aynı başlıklar altında ortaya çıkmaktadır.

Siyasi parti değişkenine göre yaptığımız analizde ortaya çıkan sonuçlar şöyledir: AKP’de en yüksek oran olan %22 ile “kadın kolları üyeleri arasında işbirliği- diyalog yetersiz” cevabı verilmiştir. %20 “kadın kolları üyeleri parti çalışmalarına çocuk, ev işleri, maddi yetersizlik gibi nedenlerle katkı sağlayamıyorlar”, %18 “diğer kademelerdeki görevliler kendileriyle rekabet edebileceğimizden korktukları için ön planda olmamızı istemiyorlar” diyerek rekabeti öncelemişlerdir.%12 “finansmanımız yeterli değil”, %10 “partinin diğer kademelerinden yeteri kadar destek alamıyoruz”, %8 “kadın kolları üyeleri arasındaki rekabet çalışmalarımızı engelliyor”, %10 “hepsi” cevabını vermişlerdir.

CHP kadın kolları üyelerinin %42,9’u “finansmanımız yeterli değil” cevabını vererek maddi imkansızlıkları karşıladıkları en büyük sorun olarak göstermişlerdir. %20,4’ü “kadın kolları üyeleri parti çalışmalarına çocuk, ev işleri, maddi yetersizlik gibi nedenlerle katkı sağlayamıyorlar”, %10,2 “partinin diğer kademelerinden yeteri kadar destek alamıyoruz”,%6,1 “kadın kolları üyeleri arasında işbirliği- diyalog yetersiz” cevabı verilmiştir. %4,1 “diğer kademelerdeki görevliler kendileriyle rekabet edebileceğimizden korktukları için ön planda olmamızı istemiyorlar”, %16,3 “hepsi” cevabını vermişlerdir. Görüldüğü gibi CHP’de en önemli sorun bütçe sorunudur. Tüzüğünde bütçesi düzenlenmiş bir kadın kollarının yine bütçeden dolayı sorun yaşaması dikkat çekicidir.

MHP’li kadın kolları üyelerinin ise %46,9’u “hepsi” seçeneğini işaretleyerek her açıdan sorun yaşadıklarını ifade etmişlerdir. %24,5 “finansmanımız yeterli değil” cevabını, %18,4 “kadın kolları üyeleri parti çalışmalarına çocuk, ev işleri, maddi yetersizlik gibi nedenlerle katkı sağlayamıyorlar”, %4,1 “kadın kolları üyeleri arasında işbirliği- diyalog yetersiz” cevabı verilmiştir. “Diğer kademelerdeki görevliler kendileriyle rekabet edebileceğimizden korktukları için ön planda olmamızı istemiyorlar”, “partinin diğer kademelerinden yeteri kadar destek alamıyoruz”, “kadın kolları üyeleri arasındaki rekabet çalışmalarımızı engelliyor” diyenlerin her birinin oranı ise %2 dir.

Kadın kollarının karşılaştığı sorunların hem partilere göre hem de dönemlere göre değiştiğini yaptığımız mülakatlarda açıkça görmekteyiz.

Örneğin X4 kodlu katılımcıya göre kadın kolları bu gün geçmişe oranla daha az sorun yaşamaktadır. Bu konuyu şu ifadelerle açıklamıştır:

“ Siyaset olur da sorun yaşanmaz mı? Parti içinde de, parti dışında da, kadın kollarında da sorunlar yaşıyoruz. Ama eski il başkanımız döneminde daha çok sorun yaşıyorduk. O zamanki il başkanımız şimdi milletvekili, bizi partinin içinde tutmak istemiyordu. Kadınları biraz dışta tutmak istiyordu. Ben mali işlerden sorumluyken eski dönemde bir mahalleye giderken araç, hediye, çiçek gibi para gerektiren konularda sıkıntı yaşıyorduk. Ama şimdiki il başkanımız bize her türlü desteği veriyor. İktidar partisi olduğumuz için gelenler bir çok istekle geliyor. Bunları karşılamaya çalışıyoruz. Bazılarını başarabiliyoruz ama yapamadığımız şeylerde oluyor o zaman eleştiriliyoruz. Herkesi memnun etmek zor. Belediye başkanımız da bize son derece destek veriyor. Kadınların aktif çalışması olmadan başarılı olunamayacağının farkındalar. Ellerinden geleni yapmaya çalışıyorlar.”

X6 ise bu konuda şunları ifade etmiştir: “

“Kadınlarımız siyasetten uzak kalıyor. İşlerini, çocuklarını bahane ediyorlar. Halbuki çocuklarını da alıp gelebilirler. Maddi imkansızlıklarımız da çok. Aidatlar az ama idare ediyoruz. Bazı üst düzey kademelerdeki yöneticilerimizin de olumsuz söz ve davranışları oluyor. Bunlarda motivasyonumuzu bozuyor ister istemez.”

X13 kodlu katılımcı ise :

“Kadın kolları olarak bir bütçemiz var ancak yeterli gelmiyor. Bu sorunu aşmak için daha çok çay, yemek gibi etkinlikler düzenleyip bilet satışından bir miktar gelir elde ediyoruz. İl başkanımız gücü yettiği kadar bize destek oluyor. Bize erkek teşkilatlarımızdan daha çok dikkatli ve değerli davranıyorlar. Ancak tek sorunumuz maddi ihtiyaçlar değil, kadınlarımız iş hayatı, çocuk, ev işi gibi nedenlerle çok fazla etkinliklere katılamıyorlar. Bu da bizim için önemli bir problem.”

Kadın kollarının yapmış olduğu faaliyetlerde karşılaştıkları sorunların büyük kısmının cinsiyet eşitsizliğinden kaynaklandığı, bu nedenle de faaliyetlerinde birçok sorunla karşılaştıkları açıktır. Gerçekleştirilen faaliyetlerde partinin diğer kademelerinin verdiği destek sorunların çözümü adına son derece önemlidir. Bu hipotezden yola çıkarak, partilerin diğer kademelerinin kadın kollarına destek verip vermemesi ve destek vermiyorsa nedenlerinin neler olduğu önem kazanmaktadır.

Anketimizde sorduğumuz iki soru ve bu sorulara verilen cevaplar, sorumuza ışık tutacaktır.

İlk sorumuz “Parti teşkilatınızın, kadın kollarının gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlere yeteri kadar destek verdiğini düşünüyor musunuz”? sorusudur. İkinci sorumuz ise “Parti teşkilatınız, kadın kollarına yeteri kadar destek vermiyorsa nedeni ne olabilir”? sorusudur. Bu iki soru parti değişkenine göre ayrı tablolar halinde aşağıda verilmiştir.

Tablo 41. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Kadın Kolları Çalışmalarına Diğer Kademelerin Desteği Konusundaki Algı Durumu

Üye Olunan Parti	Deneklerin Kadın Kolları Çalışmalarına Diğer Kademelerin Desteği Konusundaki Algı Durumu				Toplam
		Evet	Hayır	Kısmen	
AKP	s	29	7	14	50
	%	58,0%	14,0%	28,0%	100,0%
CHP	s	18	9	23	50
	%	36,0%	18,0%	46,0%	100,0%
MHP	s	16	12	22	50
	%	32,0%	24,0%	44,0%	100,0%
Toplam	s	63	28	59	150
	%	42,0%	18,7%	39,3%	100,0%

Tablo 42. Üye Olunan Partilere Göre Araştırma Kapsamına Alınan Kadınların Kadın Kolları Çalışmalarına Diğer Kademelerin Yeteri Kadar Destek Vermeme Nedenleri Konusundaki Algı Durumu

Üye Olunan Parti	Deneklerin Parti Teşkilatının Kadın Kollarına Yeteri Kadar Destek Vermeme Nedeni Konusundaki Algı Durumu							Toplam
	Kadın kollarını gereksiz görüyorlar	Kendileri ile rekabet edebileceğimizden korkuyorlar	İmkanları yok	Siyasetin erkek işi olduğunu düşünüyorlar	Diğer	Hepsi		
AKP	s	4	8	2	3	1	2	20
	%	20,0%	40,0%	10,0%	15,0%	5,0%	10,0%	100,0%
CHP	s	2	8	21	1	0	1	33
	%	6,1%	24,2%	63,6%	3,0%	0,0%	3,0%	100,0%
MHP	s	2	3	18	5	0	9	37
	%	5,4%	8,1%	48,6%	13,5%	0,0%	24,3%	100,0%
Toplam	s	8	19	41	9	1	12	90
	%	8,9%	21,1%	45,6%	10,0%	1,1%	13,3%	100,0%

Her iki tablo sonuçlarını birlikte değerlendirdiğimizde “Parti teşkilatınızın, kadın kollarının gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlere yeteri kadar destek verdiğini düşünüyor musunuz” sorusuna AKP’li üyeler tarafından %58 “evet”, %14 “hayır”, %28 “kısmen” cevapları verilmiştir. Toplamda hayır ve kısmen cevabını veren üyelerin oranı % 42’dir.

CHP’li bayanların %36’sı “evet”, %18’i “hayır”, % 46’sı “kısmen” cevabını vermişlerdir. Yine hayır ve kısmen cevaplarının oranı toplamda % 64’tür.

MHP’li kadın kolları üyelerinin %32’si “evet”, %24’ü “hayır”, %44’ü ise “kısmen” cevabını vermişlerdir. Burada da hayır ve kısmen cevabı toplamı %68’dir.

Sonuçlara bakıldığında “Parti teşkilatınızın, kadın kollarının gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlere yeteri kadar destek verdiğini düşünüyor musunuz” sorusuna en olumlu cevabı AKP kadın kolları vermiştir. Ancak AKP kadın kolları dahi %42 oranında gördükleri desteğin yeterli olmadığını ifade etmişlerdir.

CHP’li kadın kollarında, AKP kadın kollarına oranla biraz daha düşük oranda parti teşkilatının, kadın kollarının gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlere yeteri kadar destek verdiği düşünülmeyle beraber, çoğunluk bu konuda olumsuz yanıt vererek yeteri kadar destek alamadıklarını belirtmişlerdir.

Burada en dikkat çekici olan MHP’li kadın kolları üyelerinin bu konuda diğer iki partiye göre daha yüksek oranda olumsuz cevap vererek, yeteri kadar destek görmediklerini ifade etmeleridir.

Bu durumun nedenlerinin kadın kolları üyeleri tarafından ne şekilde algılandığına baktığımızda ise Tablo 32 den de görüldüğü üzere;

AKP kadın kolları üyelerinin parti teşkilatının, kadın kollarının gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlere yeteri kadar destek vermediğini düşünenlerden %40’ı “kendileri ile rekabet edebileceğimizden korkuyorlar”, % 20’si “kadın kollarını gereksiz görüyorlar”, %15’i “siyasetin erkek işi olduğunu düşünüyorlar”,%10 “imkanları yok”, %10 “hepsi” cevaplarını vermişlerdir.

CHP’li kadın kollarında parti teşkilatının, kadın kollarının gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlere yeteri kadar destek vermediğini düşünenlerden %63,6’sı “imkanları yok”, %24,2’si “kendileri ile rekabet edebileceğimizden korkuyorlar”,%6,1’i “kadın kollarını gereksiz görüyorlar”, %3 “siyasetin erkek işi olduğunu düşünüyorlar”,%3 “hepsi” cevaplarını vermişlerdir.

MHP’li kadın kolları üyelerinin parti teşkilatının, kadın kollarının gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlere yeteri kadar destek vermediğini düşünenlerden

%48,6'sı "imkanları yok", %13,5'i "siyasetin erkek işi olduğunu düşünüyorlar", %8,1'i "kendileri ile rekabet edebileceğimizden korkuyorlar", %5,4'ü "kadın kollarını gereksiz görüyorlar", %24,3'ü "hepsi" cevabını vermişlerdir.

Kadın kollarının faaliyetlerine diğer parti kademelerinin yeterli destek verip vermedikleri ve destek olmama nedenlerinin kadın kolları üyelerince nasıl algılandığını, kadın kolları üyeleri ile yaptığımız görüşmelerde daha açık bir şekilde şu ifadeler ortaya koymaktadır.

X8 kodlu katılımcı şu açıklamaları yaparak konuyu özetlemiştir:

"Parti kademelerimiz bize ellerinden geldiği kadar destek vermekteler. Ancak çeşitli sorunlardan dolayı bu destek yetersiz kalabiliyor. Bir kere kadın ve erkeklerin bir arada çalışabilmeleri çok zor. Biz bu yüzden aynı binada olmamıza rağmen çalışmalarımızı ayrı yürütüyoruz. Kadın ve erkeklerin bir arada bulunmalarını doğru bulmuyorum. Ancak işte o zamanda yaptığımız işlere yeteri kadar vakıf olamadıkları için çalışmalarımız bazen gereksiz ya da yetersiz gibi algılanabiliyor, birbirimizi yanlış anlayabiliyoruz. Bazı erkek üyelerde bizim yaptığımız faaliyetlerde kendilerinin önüne geçtiğimizi düşünüp, bize olumsuz yaklaşabiliyorlar. Ancak bence en önemli sorunumuz bütçe yani para kaynaklarımızın yetersiz olması. Biz kadınlar olarak bunu kendi aramızda aidatlarla çözmeye çalışıyoruz ama yetersiz kalıyor. Bize partide belirli bir bütçe ayrılrsa belki bir nebze rahatlarız."

X11 kodlu katılımcı ise şunları ifade etmiştir:

"Destek konusunda şunları söyleyebilirim; bizim partimizde erkek-kadın ayırımı yok. Yaptığımız tüm faaliyetlerde bize her türlü desteği veriyorlar. Bütçe konusu bizde biraz sıkıntı. Sanırım bütün diğer partilerde de aynı sıkıntı vardır. Siyaset çok para gerektiren bir alan. İnsanlar sizden bazı beklentiler içinde olabiliyor. Biz elimizden geldiği kadar bunu çözmeye çalışıyoruz ancak tabii yetmiyor. Diğer parti kademelerimizde ellerinden geleni yapıyor biz rahat çalışabilelim diye ama ne yapsınlar onların ellerinden gelen ancak bu kadar."

X7 kodlu katılımcı bu konuda diğer katılımcılara göre daha açık sözlü davranarak diğer katılımcıların ifade etmedikleri problemleri şu şekilde sıralamıştır:

"Diğer kademelerde çok iyi niyetli olan başkanlarımız var. Onlardan Allah razı olsun. Ama her kademedeki yetkili aynı duyarlılıkta değil. Belki erkek egemen bir toplumda yaşamının verdiği bir alışkanlıkla kadın kollarına yeterli desteği vermiyorlar. Yaptığımız işleri basit, gereksiz boş işler gibi değerlendiriyorlar. Bir iş söylediğimizde

defalarca tekrar etmek zorunda kalabiliyoruz. Yaptığımız çok güzel işlerde takdir toplayınca da kıskançlık diyeceğim hareketlere maruz kalıyoruz. Biz burada sadece diğer partilerle değil birde erkek teşkilatlarımızla mücadele etmek zorunda kalabiliyoruz.”

Yaptığımız gerek anket gerekse mülakat çalışmalarından elde ettiğimiz sonuçlara göre her üç siyasi partinin diğer kademeleri değişik nedenlerle kadın kollarının gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlere yeterli desteği vermemekte/verememektedir. Burada AKP istisna gibi gözükmektedir. Diğer iki partiye oranla AKP kadın kollarının daha rahat çalışabildikleri ve daha az sorun yaşadıkları görülmektedir.

AKP kadın kollarının daha rahat çalışabilmesi, iktidar partisi olmanın avantajlarını kullanabiliyor olabileceklerini ve dolayısıyla karşılaştıkları sorunları daha kolay çözebildiklerini düşündürmektedir.

Bulgular bölümünde ortaya çıkan veriler ışığında, kadın kolları örgütlerinin mevcut yapısıyla partilerde cins temelinde ikiye bölünmüş yapının zayıf kanadını oluşturduğunu ifade edebiliriz. Kadın kolları bu yapısıyla parti karar organlarında paralel örgütler değil, parti tüzüklerinde de belirtildiği gibi yan, yardımcı, destek birimleri olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Malatya ili örneği olarak sınırlandırdığımız bu çalışmanın sonuçları, konu ile ilgili daha önce yapılmış çalışmaların sonuçları ile paralellik göstermektedir. Yapmış olduğum literatür taramalarında tez konumuz ile benzerlikler gösteren Mutafa Çadır tarafından hazırlanmış olan; “Kadının siyasal yaşama katılımında siyasi parti kadın kollarının rolü (TBMM’de grubu bulunan siyasi partiler bağlamında Ankara ili örneği)uzmanlık tezi”, Duygu Gücük tarafından hazırlanmış olan; “Kadınların siyasal katılımları ve katılıma etki eden faktörler: Ankara-Mamak/Çankaya örneği” master tezi, Perihan Türk tarafından hazırlanmış olan; “Kadın ve siyaset ilişkisi üzerine sosyolojik bir araştırma, Bursa’da AKP ve CHP kadın kolları” yüksek lisans tezi, Yonca Altındal tarafından hazırlanmış olan; “Kadının siyasal katılımı bağlamında partilerin kadın kollarının sosyolojik açıdan değerlendirilmesi” yüksek lisans tezi tezimizle konu benzerliği olan tezlerdir.

Daha önce yapılmış olan bu çalışmalarda da ifade edildiği üzere, erkek bakış açısı ile şekillendirilen siyaset yine erkeklerin egemenlik alanı olarak görülmektedir.

Kadınlar kendilerini ifade edebilmek için ancak kadın kollarında yer edinebilmekte ve ancak gene erkeklerin iznine bağlı olarak faaliyette bulunabilmektedirler.

Ayrıca kaba bir değerlendirme yaptığımızda bu saydığımız tüm tezlerde bizim tezimizle aynı paralelde genel olarak şu sonuçlara ulaşılmıştır:

“Bugünkü yapılarıyla siyasal bir yapı görünümünden ziyade sosyal bir yapı görünümü çizen siyasi partilerin kadın kolları içerisinde de bir yenilemeye ve yapı değişikliğine doğru gidilmelidir. Aslında siyasi parti kuruluş yapıları içinde kadın kollarının yan kollar olarak yer alması bile siyasetin erilliğini ortaya koymaktadır. Yani siyaseti erkek yapar; kadınlar, kadın kolları aracılığıyla erkeklere yardımcı olurlar zihniyeti yerini tüm partilerde korumaktadır. Ancak kadınların adına politika üretmeyen böyle bir yapılanma, kadınları siyasette etkin özneler olmaktan alıkoymakta ve siyasetin aktörlerini erkeklerle sınırlı tutmaktadır. Bu şekilde parti içerisinde karar alma sürecine katılamayan kadın kollarının geleneksel bakış açısını sürdürerek kadınların siyasette görünür kılınmasını engellediği dahi söylenebilir. Bugün, yerel yönetimlerde ya da parlamentoda yer alan kadınların bir kısmı ise daha önce de ifade edildiği gibi erkeksi rol modelini benimseyerek (eril bir siyaset yaparak) kadın sorunlarına duyarlılıktan uzak bir siyaset yapmaktadırlar. Erkek egemen siyaset yapma tarzını benimseyen bir kadın milletvekilinin kadını bu bağlamda temsil etmesi oldukça güçtür. Dolayısıyla erkek egemen anlayışı benimsemiş kadınların siyasal arenada bir kadın politikasının belirlenmesinde etkili olacağını söylemek mümkün görünmemektedir”. (Altındal,2007:158)

“Kadın kolları örgütleri mevcut yapısıyla “yetkisi ve mali imkanları kısıtlı, parti içi karar süreçlerine katılmayan, siyasi partiye yardımcı sosyal bir yapı” görünümündedir. Bunun yanında bağımsız hareket kabiliyeti olmaması sebebiyle diğer kadın kuruluşları ile ortaklaşa çalışmaya giremeyen kadın kolları örgütlerinin mevcut haliyle siyaset içinde erkek egemen yapıyı kırmaya yönelik çalışmalar yürütebilecek bir yapıdan uzak olduğu düşünülmektedir. Bu çerçevede siyasi partilerin kadın kollarını işlevsel bir yapıya dönüştürmesi büyük önem taşımaktadır”. (Çadır, 2011: 159)

“Kadın kollarındaki duruma bakıldığında, “eşim istemese yapamam” cevabının çokluğu dikkat çekmektedir. Kadınlar tarafından bunun adına “destek” dense de aslında “izin”dir ve izin alan izin veren konumunda bulunan taraflar hiç bir zaman eşit değildirler. Kadınların eğitimlerine önem verilmeli, sahip oldukları potansiyelin farkına vararak bunu değerlendirmeleri sağlanmalıdır. Toplumsal açmazların kadınları

kuşattığı bir gerçektir ve bunu aşabilmeleri için dik durmayı öğrenmeye ihtiyaçları vardır". (Gücük, 2006:178)

"Türkiye'de kadın kollarının kadın hareketinin bir parçası ol(a)madığı, erkek egemen siyasal yapıya eleştirel yaklaşmadığı, bu nedenle mevcut kadın sorununa gerçekçi çözümler üretilmediği, erkek egemen siyasal yapı içinde kadınların sahip olduğu edilgen ve pasif rolü devam ettirerek mevcut siyasal yapının yeniden üretimine katkıda bulunduğu söylenebilir. Siyasi partilerin ise somut anlamda kadın politikalarının olmadığı, söylemlerinin toplumsal cinsiyet rollerini meşrulaştırıcı, geleneksel veyahut simgesel söylemler olmaktan öteye gidemediği görülmüştür. Kadın ve kadın kolları birimleri; kadın-siyaset ilişkisi, kadın sorunları ve özellikle de temsil sorunu kapsamında amaç olmaktan çıkıp siyasi partilerin ve siyasetin bir aracı konumunda olmuştur. Bu bakımdan siyasi partilerde kadın kollarının, kadının siyasal katılımı için bir altyapı olduğu düşüncesinin geçerli olmadığı görülmüştür". (Türk,2010:129-130)

Konu ile ilgili yapılan diğer araştırmalardan ulaşılan sonuçlar yukarıda özetlenmiştir. Ortak sonuçlar göstermektedir ki kadın ikincil görüntüsünü devam ettirmekte ve siyasi faaliyetlerini de gene erkeklerin çizdiği sınırlar içinde gerçekleştirmektedir. Siyasi arenada diğer partilerle mücadele etmek zorunda olan kadın kolları ayrıca kendi partileri içinde ki erkek egemen yapı ile de mücadele etmek zorunda kalmaktadır. Tüm olumsuz şartlara rağmen kadın kolları üyeleri siyasette de var olduklarını göstermekte ve takdir edilecek bir kararlılık ve performans göstermektedirler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Siyaset, insanlık tarihindeki etkin ve egemen olma yarışı ile başlayan, bu yarışı düzenleme, yönetme sanatı şeklinde tarif edilebilir. Siyaset kurumunda kimlerin, nasıl, ne kadar etkin olacağı da içinde bulunulan toplumun kültürü, dini, değer yargıları ile belirlenmektedir.

Toplumun yarısını oluşturan kadınların siyaset kurumunun içinde ne kadar ve ne şekilde temsil edildiği, yani siyaset kurumuna ne kadar katıldığı önemli bir soru olarak karşımıza çıkmıştır. Çünkü özellikle kadınların ikincil, eksik insan olarak görüldüğü toplumlarda kadınlar, ne toplumun ne de siyasetin aktif özneleri konumunda değil, ancak üzerinde baskı kurulan, edilgin taraf olmak durumunda kalmaktadır.

Toplumdan topluma, zamandan zamana değişmekle birlikte kadınların bazı toplumlarda ve bazı dönemlerde insan olma sıfatına uygun olarak onurlu, adil şartlarda toplumun bir parçası olarak önemli ve değerli görüldükleri dönemler olmuştur. Kadının böyle değerli ve önemli görüldüğü toplum örneği olarak eski Türk toplumunu gururla örnek olarak gösterebiliriz.

Ancak Türk toplumunda da bu bakış açısı zamanla değişmiş özellikle İslam'ın kabulü ve İslam'la birlikte Arap kültürünün de sanki İslam'ın kabulleriymişçesine alınıp benimsenmesi sonucu Türk toplumunda, Arap kültüründen kaynaklanan, aslında İslam'ın özüne de aykırı bir şekilde, kadınlar toplumdan dışlanmış ve hak kayıplarına uğramıştır.

Uzunca bir süre Türk toplumunda da kadınların aynı mantıkla haklarının ellerinden alınması ve eğitim, çalışma hayatı, ekonomik özgürlük, sanat, siyaset gibi alanlarda neredeyse yok denecek hale getirildiği bir realite olarak önümüzde durmaktadır.

Siyasi alanda kadınların konumlarını derinliğine analiz etmeye çalıştığımız bu çalışmada kadınların içinde buldukları düzeyin modern dünya standartlarının çok gerisinde kaldığını görmekteyiz.

Siyasetin amacı güç sahibi olmaktır. Askerlik, endüstri, teknoloji, üniversite, bilim, politika, ekonomi, polis kuvvetleri de dahil olmak üzere toplumdaki tüm güçlerin erkeklerin tekeline olduğu göz önünde bulundurulursa kadın ezilmişliğinin ne kadar açık olduğu anlaşılacaktır. *“Toplumda belirli grupların böylesine sürekli ezilmesinin ve değişmez yapısının sebebi, bu grupların toplum tarafından kabul görmüş politik*

yapılarda temsil edilmemişleridir". (Millett, 1987:46–47)Erkek egemen bir alan olarak görülen siyaset, erkek söylemleri değer yargıları, bakış açıları ile örülmekte ve siyasi alanın koşulları bu paralelde oluşturulmaktadır.

Oysa toplam nüfusun yaklaşık %50' sini oluşturan kadınların öncelikle insan olma sıfatı ve insan hakları gereğince, siyasette de %50 kadın katılımının olması gerekmektedir. Temmuz 2013 IPU verileri tüm dünyada eşit temsiline olmadığını, ancak %15 gibi düşük bir seviyede kadın temsiline olduğunu göstermektedir. Ancak birkaç modern ülkenin meclisinde kadınlar hak ettikleri şekilde temsil edilebilmektedir.

Gene IPU verilerine göre kadın temsiline en yüksek oranda olduğu ülke %56,3 ile Ruanda'dır. Kuzey Avrupa ülkelerinde %41,4 gibi önemli rakamları görmekteyiz. Ancak bu örnekler hariç tutulduğunda kadın temsil oranı dikkat çekici bir şekilde azalmaktadır. Örneğin AGİT ve Avrupa ortalaması %21'e gerilemektedir.

Kadın katılım oranları genel olarak değerlendirildiğinde, Asya'da %17,3, Arap ülkelerinde %9,3 gibi düşük oranlar karşımıza çıkmaktadır. Müslüman ülkelere bakıldığında kadınların seçme ve seçilme hakkının bulunmadığı Suudi Arabistan da mecliste hiç kadın bulunmamakla birlikte, bazı Müslüman ülkelerde kadın temsil oranları Türkiye'den daha yüksek seviyededir. Örneğin Birleşik Arap ülkelerinde %17,5, Fas %17, Endonezya %31,6 gibi rakamlarla Türkiye'den daha fazla kadın katılımını sağlamış gözükmektedirler.

Türkiye gibi kendini modern, demokratik ve gelişmiş sayan bir ülkede 550 parlamenterden ancak 79'unun kadınlar arasından seçilmiş olması son derece düşündürücü bir gerçeği gözler önüne sermektedir.

Türkiye Cumhuriyeti yasalarında özellikle siyasi katılım konusunda kadın ve erkek arasında herhangi bir ayırım mevcut değildir. Ancak bu durum maalesef fiilen hayata geçirilememiş ve davranışa dönüşmemiştir.

Kadınlar siyasi alanda aday olma, parti karar organlarında görev alma gibi aktif siyaset içerisinde ancak sembolik olarak var olabilmektedir. Aday olabilen ya da siyasi parti karar organlarında görev alabilen kadınların da ancak ya özel referansları ya da yıllarca biriktirdikleri politik güçleri ile bu alanda var olabildikleri görülmektedir.

Türkiye'de kadınların özellikle mitinglerde, seçim kampanyalarında en önde ve aktif olarak katılımı söz konusu olduğu halde adaylık ve siyasi getirisi yüksek görevlere gelme konusunda aynı paralelde yer alamaması, tabiri caize ortadan kaybolması dikkatimizi çekmiş ve kadınların siyasi katılımlarının hangi düzeylerde gerçekleştiği ve

buna etki eden unsurlar çalışmamızın konusunu oluşturmuştur. Burada asıl önemli soru mitingler veya seçim çalışmalarında önemli bir işleve sahip olan siyasi parti kadın kolları, siyasi parti bünyelerinde nasıl bir yer edinebilmektedir? Bu soru bizi kadın kollarının işlevine götürmüş, çalışmamızın odak noktasını oluşturmuştur.

Partiler sağ ya da sol yapıda olsun yapılanmalarını erkeklerden oluşturarak, cins temeliyle hareket ederek kadınlara parti karar organlarında çok fazla yer vermeyip, yine cinsiyet temeline dayalı olarak kadınları, kadın kolları-kadın komisyonları şeklinde ayrı bir yere oturtmuşlardır.

Kadın kolları örgütlenmeleri parti karar organları ile paralel örgütlenmeler olmayıp, parti tüzüklerinde de belirtildiği üzere yan, yardımcı, destek birimleri olarak tanımlanmışlardır.

Kadın kolları, asıl karar verme yetkisine sahip ve erkek egemen olan parti karar organlarının gerekli gördükleri / izin verdikleri yerlerde faaliyet gösterebilen, özerk statüsü bulunmayan, yetkisiz, kendi faaliyet alanlarında dahi karar alma ve uygulama hakkı olmayan, bağımlı, uyumlu kısacası cinsiyetçilik temeline dayalı birimlerdir.

Türkiye’de ilk defa CHP çatısı altında oluşturulan kadın kollarının 63 yıllık bir geçmişi bulunmaktadır. Genel olarak parti bünyelerinde toplumun çeşitli kesimlerinin desteğini almak, kadın üye ve taraftarların sayısını arttırmak, alınan kararların yayılması ve uygulanmasını sağlamak gibi gerekçelerle kurulmuştur.

Hemen hemen tüm siyasi partilerde de kadın kolları kuruldukları günden bu yana cinsiyet rolleri ile paralel bir siyasal katılım göstererek /göstermek zorunda bırakılarak, daha çok ev ve mahalle gezileri yoluyla, partinin propagandasını yapan, düğün, cenaze, mevlit gibi törenlere katılmak suretiyle, seçmenlerin gönlünü kazanmaya çalışan, fakir ve kimsesizlere yönelik yardım toplama ya da çay ve kermesler düzenleme faaliyetlerini üstlenmiş, destek birimleri konumundadır.

Ayrıca kadın kollarının düzenlediği panel, konferans gibi bilgilendirme kanalları dahi yine kadınlara yönelik konuları içermekte, toplumun bütününe değil, daha çok kadınlara yönelik olarak gerçekleştirilmektedir.

Kadınlar için tanımlanmış olan bu tür bir siyaset anlayışı nüfusun yarısını oluşturan kadın nüfusunu ve dolayısıyla oy potansiyelini yine kadınlar eliyle partiyeye kazandırmak amacıyla gerçekleştirilmektedir. Diğer bir ifadeyle erkekler siyasetin aktif, karar veren, belirleyen, kamusal alanda konuşan, aday olan, seçilen, kısacası gerçek siyasetle uğraşan tarafı iken; kadınlar cinsiyet rolleriyle paralel siyasetin pasif taşıyıcısı,

tanımlanan, kendi adına konuşamayan, karar alma hakkına sahip olmayan, siyaset özneleri durumundadır.

“Bu özne konumu kadınları ailenin koruyucusu olmakla özdeşleştiren, çocukların eğiticisi, iç işleri düzenleyicisi, ahlak bekçisi, temizlik ve sosyal yardım işleri sorumlusu olarak görevlendirirken, kadını iktidarın kurucu öğeleri içine almaz”. (Sencer Üşür;1998:537)

“Siyaset ‘erkek işi’ veya ‘erkek alanı’ olarak algılanmakta ve kadının bugün de ‘oy verme ile yetinmesi’ istenmektedir. Bu konuda toplumun yarısını oluşturan kadının temsil edilememesi gibi eşitliğe de, demokrasiye aykırı gerçeklerden söz edilecek olursa ‘kadının siyasete ilgisizliği’ ya da ‘yetersizliği’ gibi yanıtlar da eksik değildir. Oysa kadınların bu konudaki ilgisizlikleri ya da yetersizlikleri gerçek olarak kabul edilse bile, bunun kökenlerinin sosyo-kültürel yapıda, açıkça toplumdaki cinsiyet ayrımında yattığı bir başka gerçek değil midir? Bu nedenle kadınların ilgisizlik ve yetersizliğinden söz etmek olsa olsa ‘mağdurun suçlanması’ anlamını taşımaktadır”. (Council of Europe [CE] 1986’dan aktaran Koray, 1991:82).

Bu bakımdan kadın kollarının mevcut yapısı kadınların aktif siyaset yapmalarını engelleyen bir yapı sergilemektedir.

Kadın kolları tüzüklerinde yapılması gereken bir dizi değişiklik bu görünümü değiştirebilecek ve kadınları daha aktif siyaset özneleri durumuna getirebilecektir.

Bu yönde yapılabilecek değişikliklerden bazıları şunlardır;

- Kadın kolları siyasi parti tüzüklerinde belirtilen yapısından, yan, yardımcı, destek birimleri olmaktan çıkarılıp; proje ve politikalar üreten birimler olarak tanımlanması temin edilebilir.
- Kadın kollarının siyasi parti karar alma mekanizmalarında etkili ve yetkili hale getirilmesi temin edilebilir.
- Siyasi partilere yapılan hazine yardımının, kadın kollarının rahat çalışabilmesine imkan sağlayabilecek miktarının kadınlara tahsis edilerek, bunun parti tüzüğünde teminat altına alınması sağlanabilir.
- Parti kadın kolları başkan ve yöneticilerinin kadın kolları üyelerinin seçimleriyle göreve gelmesi ve yine aynı şekilde demokratik yöntemlerle görevden el çektirilmesi, görevden uzaklaştırma yetkisinin aynı düzey teşkilat kademelerinin elinden alınması, bu konudaki keyfiyetin önüne geçilmesi temin edilebilir.

- Kadın kollarının yetki ve sorumlulukları cinsiyet temelli rollerle paralel olmaktan çıkarılıp, parti karar organlarında görev alacak kadınların yetiştirilmesi ve hazırlanmasının sağlandığı birimler haline dönüştürülmesini sağlayacak kararların alınması ve bu değişikliklerin hukuki olarak parti tüzüklerinde güvence altına alınması sağlanabilir.
- Kadın kollarının özellikle kendi çalışmalarında yetkisiz ve karar verme hakkı bulunmayan konumu değiştirilip, kendi kararlarını alabilen ve uygulayabilen birimler haline dönüştürülmesi sağlanabilir.
- Seçimlerde aday belirleme noktasında kadın kollarında görev almış, liyakatli bayanlara imkan sağlayacak tedbirlerin alınması sağlanabilir.
- Seçimlerde aday olacak kadınların seçime yönelik eğitimleri, kampanyalarında desteklenmeleri ve bu faaliyetlerinde kullanabilecekleri bütçe parti tarafından güvence altına alınabilir.
- Kadın kollarının problemleri, eksiklikleri, ihtiyaçları ve bunların çözümüne yönelik bilimsel araştırmalar desteklenebilir.
- Kadınların kadın kollarında görev almasını özendirerek, önlerini açacak ve cesaretlendirecek tedbirlerin alınması sağlanabilir.

KAYNAKÇA

- ABADAN-UNAT, N. (1981), “Social Change and Turkish Women”, Women in Turkish Society, (der.) Nermin Abadan-Unat, Leiden, E.J.Brill.
- AGACİNSKİ, S. (1998). Cinsiyetler siyaseti. (Fransızcadan çev: İ. Yerguz). Ankara: Dost Kitabevi.
- AKYÜZ, Y. (1982) Türk Eğitim Tarihi, Ankara.
- ALKAN, T. (1981) “Kadın-Erkek Eşitsizliği Sorunu”, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, İstanbul
- ALKAN, T. ve ERGİL, D. (1984) Siyaset Psikolojisi, Turan Kitabevi, Ankara
- ALMOND, G. ve VERBA, S. (1963) “The Civic Culture, Political Attitudes and Democracy in Five Nations”, Princeton University Press, New Jersey
- ALTINDAL, A. (2004) Türkiye’de Kadın. İstanbul: Süreç Yayıncılık.
- ALTINDAL, Y. (2007) Kadının Siyasal Katılımı Bağlamında Partilerin Kadın Kollarının Sosyolojik Açından Değerlendirilmesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, A.A.M.Ü. Sos. Bil. Enstitü, Aydın.
- ARAT, N. (1980) “Kadın Sorunu”, İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları, İstanbul
- ASKER, A. (2004), Kadınların Seçme ve Seçilme Hakkı Üzerine Kısa Bir Değerlendirme, Kütüphane Dokümantasyon, ve Tercüme Müdürlüğü Araştırma Servisi.
- ASMA, B.M. – BİRHANLI, O. (2004) Mişmiş, Evin Ofset Ve Matbaacılık, Malatya
- AYATA GÜNEŞ, A. (1995) “Türkiye’de Kadının Siyasete Katılımı”, (Der. Şirin TEKELİ) “1980’ler Türkiye’inde Kadın Bakış Açısından Kadınlar”, Ankara
- AYATA GÜNEŞ, A. (1998) “Laiklik Güç ve Katılım Üçgeninde Türkiye’ de Kadın ve Siyaset,” 75. Yılda Kadınlar ve Erkekler-Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul
- AYDIN, M (2013) Kurumlar Sosyolojisi, Açılım Kitap, İstanbul
- BALL,A. ve PETERS,G. (2007) Çağdaş Siyaset ve Yönetim, Yayın odası, İstanbul
- BASOW, S. A. (1991) “Gender Roles Women's Studies Encyclopedia”, Cilt:1, Peter Bedrick Books, New York
- BAYKAL, D. (1970) “Siyasal Katılma: Bir Davranış İncelemesi” Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları, No:302, Ankara

- BEAUVOİR, S. (1993) Kadın, İkinci Cins 2. Evlilik Çağı. (Çev: B. Onaran), (7. baskı), İstanbul: Payel Yayınevi.
- BERKTAY, F. (2000) “Tek Tanrılı Dinler Karşısında Kadın”, Metis Yayınları
- BERKTAY, F. (1994) “Türkiye’de Kadın Hareketi”, Türkiye’de Kadın Hareketinin Kurumsallaşması, Fırsatlar ve Rizikolar (Haz. M. Akkent) Metis Yayınları, İstanbul,
- BİRLEŞMİŞ MİLLETLER KALKINMA FONU (UNDP). (2006) Türkiye’de Siyaset ve Kadın Kamuoyu Araştırması Raporu. Eylül 2009
- CAN, S.(1999) “Osmanlı Toplumunda Kadın” Diyanet Aylık Dergi,Sayı:98
- CAPORAL, B. (1982) “Kemalizm de ve Kemalizm Sonrasında Türk Kadını”, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Ankara
- COUNCIL OF EUROPE. (1986) Proceedings of the Ministerial Conference on Equality Between Womenand Men. Strasbourg.
- COŞKUN, E.(2001) “Türkiye’de Siyasal Kimlik ve Siyasal Bir Aktör Olarak Kadın”, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
- ÇADIR,M.(2011) Kadının Siyasal Yaşama Katılımında Siyasi Parti Kadın Kollarının Rolü, T.C. Başbakanlık Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü, Ankara
- ÇAKIR, S. (1994)Osmanlı Kadın Hareketi, Metis Yayınları, İstanbul
- ÇAM, E.(1984) Siyaset Bilimi, Der Yayınları, İstanbul
- ÇELİK, G.(2009)“Türkiye’de Durum”, Türk Parlamento Tarihinde Kadın Parlamenterler1935-2009.
- ÇUKURÇAYIR,M.A. (2002) Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi, Çizgi Yayınları, Konya
- DAHL, R. (1984) Modern Political Analysis, Fourth Edition, New Jersey.
- DAVER, B. (1993) Siyaset Bilimine Giriş, Ank.
- DEMİR, Z. (1997). Modern ve Postmodern Feminizm, İz Yayıncılık, İstanbul
- DEMİRDİREK, A. (1993) Osmanlı Kadınlarının Hayat Hakkı Arayışının Bir Hikayesi, İmge Yayınları, Ankara
- DOĞRAMACI,E. (1989) “Türk Kadınının Dünü ve Bugünü”, İş Bankası Yayınları, Ankara
- DUVERGER, M. (1955) La Participation Des Femmes Ala Vie Politique, Eşit Temsil İçin Cinsiyet Kotası Erkek Demokrasiden Gerçek Demokrasiye (2005), KA-DER Yayınları.

- ENGİNÜN, İ. (1983) Milli Mücadelede Türk Kadını, Cumhuriyetin 60. Yıl Dönümü Yayınları, Ankara
- ERCİNS, G. (2004) “Türkiye’de Siyasal Partilerin Siyasal Alanda Kadınlara Yönelik Söylemleri”, IV. Sosyoloji Kongresi, Değişen Dünya Ve Türkiye’de Eşitsizlikler, Sosyoloji Dergisi: Ankara
- EROĞLU, F. (2011) Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinde Kadın Bakanlar, İstanbul
- GIDDENS, A. (1994) Siyaset, Sosyoloji ve Toplumsal Teori, Metis Yayınları, İstanbul
- GÖKÇİMEN, S. (2008) Ülkemizde Kadınların Siyasal Hayata Katılım Mücadelesi, Yasama Dergisi, (10), İstanbul
- GÖKSEL, B. (1988) Çağlar Boyunca Türk Kadını ve Atatürk, Kültür Bakanlığı Yayınları: 906, Ankara.
- GÜCÜK, D. (2006) Kadınların Siyasal Katılımları ve Katılıma Etki Eden Faktörler: Ankara-Mamak/Çankaya Örneği, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara
- HEYWOOD, A. (2007) Siyaset, Editör: Buğra Kalkan, Adres Yayınları, Ankara
- HUNTINGTON S. P. ve DOMINGUEZ J. I. (1979), Siyasal Gelişme, (Çev. Ergun Özbudun), Siyasi İlimler Derneği Yayınları, Ankara
- İÇİŞLERİ BAKANLIĞI(2012)
- IPU (Inter-Parliamentary Union) (2005) ‘Women in National Parliaments: Situation’.
- KABASAKAL, S. (2007) Türkiye’de Kadının Siyasal Karar Alma Süreçlerine Katılımı: Celal Bayar Üniversitesinde Örnek Bir Uygulama. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Celal Bayar Üniversitesi
- KADIN ADAYLARI DESTEKLEME VE EĞİTME DERNEĞİ (KA-DER) (2004) Kadın Siyasetçinin El Kitabı, İstanbul: KA-DER Genel Merkez Yayını
- KADIN ADAYLARI DESTEKLEME VE EĞİTME DERNEĞİ (KA-DER) (2009) İstatistikler Veri tabanı. Kasım 2013, <http://www.ka-der.org.tr/?p=istatistik>.
- KADININ STATÜSÜ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ (KSGM) (2008), Politika Dokümanı: Yetki ve Karar Alma Sürecinde Kadın, Ankara: KSGM.
- KADIN-ERKEK EŞİTLİĞİNE DOĞRU YÜRÜYÜŞ: EĞİTİM, ÇALIŞMA YAŞAMI VE SİYASET (2000), TÜSİAD Yayınları.
- KADIN SORUNLARINA ÇÖZÜM ARAYIŞI KURULTAYI, (2004), KA-DER Yayınları, İstanbul.
- KAFESOĞLU,İ. (1997) Türk Milli Kültürü, Ötüken Yayınları, İstanbul

- KAHRAMAN, L. (2004) “Siyasal Alanda Erkek Egemen Anlayışın Konumlandığı Türk Kadını” IV. Sosyoloji Kongresi, Değişen Dünya ve Türkiye’de Eşitsizlikler, Sosyoloji Dergisi.
- KALAYCIOĞLU, E. (1983), Karşılaştırmalı Siyasal Katılma, İ.Ü: Siyasal Bilimler Fakültesi Yayın No:10, İstanbul.
- KAPLAN, L. (1998) “Cemiyetlerde ve Siyasi Teşkilatlarda Türk Kadını”, Atatürk Araştırma Merkezi, Ankara
- KAPLAN, Y. (1994) Siyaset Bilinci, Denge Yayınları, İstanbul
- KARASAR, N. (2005) Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- KEÇECİ KURT, S. (2011) Haremden Mektebe, Yitik Hazine Yayınları, İzmir
- KIRKPINAR, L. (2001) “Türkiye’de Toplumsal Değişme ve Kadın”, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara
- KIŞLALI, A. T. (1996) Siyaset Bilimi, İmge Kitabevi, 5. Baskı, Ankara.
- KIŞLALI, A. T. (2003) “Siyasal Sistemler Siyasal Çatışma ve Uzlaşma”, İmge Kitabevi Yayınları, Ankara
- KIZILOLUK, H. (1999) Cumhuriyet Döneminde Kadına Verilen Siyasal Haklar ve Bunun Siyasal Katılım Üzerindeki Etkileri. Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi. (22), 211-226.
- KORAY, M. (1997) “Türkiye’de Kadın Hareketi’nin Sonu ve Sorunları”, A. HACİMİRZAOĞLU (Ed.), 75 Yılda Kadınlar ve Erkekler. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları. 361-375.
- KOVANLIKAYA, Ç. (1999) Türkiye’de Politik Alanda Kadınlar ve Kadın Politikası, Mimar Sinan Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi: İstanbul.
- KURNAZ, Ş. (1990) “Cumhuriyet Öncesinde Türk Kadını (1839-1923)”, T.C. Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları, Ankara
- LAWLESS, J.L.-FOX, R. L. (2001) “Political Participation of the Urban Poor”, Social Problems, Vol.48, No.3.
- MILBARTH, W. L. (1996) Political Participation, How and Why Do People Get Involved in Politics?, Rand Mc Nally & Company, Chicago.
- MİLLETT, K. (1987). Cinsel politika. (Çev: S. Selvi). (2. baskı). İstanbul: Payel Yayınevi.

- MİNİBAŞ, T. (1996) Siyasal Partiler Yelpazesinde Kadının Konumu, Türkiye’de Kadın Olgusu, Derl: N. Arat, Say Yayınları, İstanbul.
- NARİN, I. (2008) Adalet Ve Kalkınma Partisi’nin Kadın Politikası, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kocaeli Üniversitesi.
- ÖZBUDUN, E. (1975) Türkiye’de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma, Ankara.
- Özgül Yayın Kurulu (1988) İlimiz Malatya, Özgül Yayınları, Isparta
- ÖZKUL, M.- TATAR T. (1997), Kurumlar Sosyolojisi, Ders Notları, Malatya
- ÖZTEKİN, A.(2003) Siyaset Bilimine Giriş, İnönü Üniversitesi, İkt. İd. Bil. Fak. Yayınları, Malatya
- PEİRCE, L. (1991) “Harem-i Hümayun; Osmanlı İmparatorluğunda Hükümlerlik ve Kadınlar”, Çeviren: A. Berktaş, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 1991
- SANCAR-ÜŞÜR, S. (1998). “Siyasal Alanda Cinsiyetçilik ve Kadınların Söylemsel Kuşatılmışlığı”, O. Çiftçi (Derl), 20. Yüzyılın Sonunda Kadınlar ve Gelecek Konferansı, (19-21 Kasım 1997, Ankara) içinde (531-542). Ankara: TODAİE Yayınları.
- SİTEMBÖLÜKBAŞI, Ş. (2001) Parti Seçmenlerinin Siyasal Yönelimlerine Etki Eden Sosyoekonomik Faktörler, Nobel Yayın Dağıtım, 1. Basım, Ankara
- TALASLI, G. (1996) Siyaset Çıkmazında Kadın, Ümit Yayıncılık, Ankara
- TATAR, T. (1997) “Cinsiyet Faktörünün Siyasi Katılma Etkisi (Malatya Uygulaması)”, Dünü ve Bugünüyle Toplum ve Ekonomi Dergisi, s. 10, Bağlam Yayınları: İstanbul
- Tatar, T. (2003) Malatya’da Karşılaştırmalı Bir Analiz, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:13, Sayı:1, Elazığ
- TATAR, T. (1997) Siyaset Sosyolojisi, Turan Yayıncılık, İstanbul
- TAN, M. (2000). Eğitimde Kadın Erkek Eşitliği Ve Türkiye Gerçeği, Kadın-Erkek Eşitliğine Doğru Yürüyüş: Eğitim, Çalışma Yaşamı Ve Siyaset. TÜSİAD-T/2000-12/290.
- TAYLOR, M.A.(2000) “Channeling Frustrations: Institutions, Economic Fluctuations, and Political Behavior”, European Journal of Political Research, 38.
- TBMM. (1998) Kadının Statüsü Araştırma Komisyonu Raporu.
- TEKELİ, Ş. (1982) “Türkiye’de Kadının Siyasal Hayattaki Yeri”, Türk Toplumunda Kadın (Der: Nermin Abadan Unat), Araştırma, Eğitim, Ekin Yayınları ve Türk Sosyal Bilimler Derneği, İstanbul.

- TOPRAK, Z. (1994) “Türkiye’de Siyaset ve Kadın: Kadınlar Halk Fırkası’ndan Ulusal Kadınlar Birliği Kongresine (1923-1935), Kadın Araştırmaları Dergisi, İ.Ü. Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Sayı:2.
- TUNCER, E. (2006) Siyasette Kadın, Sosyal Demokrasi Derneği Yayınları, Ankara, 2006.
- TURAN, İ. (1987). Siyasal Demokrasi, Siyasal Katılma, Baskı Grupları ve Sendikalar. İstanbul: Belediye-İş Yayını.
- TÜRK,P. (2010) Kadın Ve Siyaset İlişkisi Üzerine Sosyolojik Bir Araştırma, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir
- WEDEL, H. (2001) Siyaset ve cinsiyet: İstanbul gecekondularında kadınların siyasal katılımı, Metis Yayınları: İstanbul.
- WINTRINGHAM, J. (2005), Gender, Community Organizations and Development of Political Capita, <http://www.cambellinstitute.org>
- YARAMAN, A. (1999) Türkiye’de Kadınların Siyasal Temsili (1935-1999), İstanbul: Bağlam Yayınları.
- YARAMAN, A. (2001) Resmi Tarihten Kadın Tarihine, Bağlam Yayınevi: İstanbul.
- YAZICIOĞU, Y.- ERDOĞAN, S. (2007) Spss Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri, 2.Baskı. Ankara: Detay Yayıncılık.
- ZİHNİOĞLU, Y. (2003) Kadınsız İnkılap Nezihe Muhittin, Kadınlar Halk Fırkası Ve Kadın Birliği, Metis Yayınları: İstanbul.
- YAKAR, Ö.-YÜCEL Ve Diğerleri (2004) Sosyal, Kültürel Ve Ekonomik Yönleriyle Malatya, Malatya Valiliği Yayınları, Malatya

<http://www.akparti.org.tr>

<http://bastakiler.blogspot.com> (Erişim tarihi: 11/10/20012)

<http://www.belgenet: 2013>

<http://www.cambellinstitute.org>

<http://www.csb.gov.tr/iller/malatya/>

<http://www.chp.org.tr>

<http://haber5.com/siyaset/turk-siyasetinde-kadinin-yeri> (Erişim tarihi: 01.01.2013)

<http://www.ipu.org>, (Erişim Tarihi: 10.06.2013)

<http://www.istatistiklerlemalatya:2013>

<http://www.ka-der.org.tr>

<http://www.kimkimdir>: 2013

<http://www.malatya.bel.tr>

<http://www.malatya.gov.tr>

<http://www.malatya-tarim.gov.tr>

<http://www.mhp.org.tr>

PSAKD:2013

<http://www.tbmm.gov.tr>

<http://www.undp.org.tr/Gozlem3.aspx?WebSayfaNo=522> (Erişim tarihi: 16.06.2012).

EKLER

EK 1. Siyasi Parti Kadın Kolları Anket Formu

Bu çalışma Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyoloji Programında, Yrd. Doç. Dr. Yelda SEVİM danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırlanmaktadır.

Temel amaç, “Kadınların siyasete katılımlarını, katılım düzeylerini, katılımlarını etkileyen faktörleri ortaya çıkarmak, kadın kollarının kadınların siyasi yaşama katılımındaki yeri ve özelliklerini araştırmaktır”. Araştırmamızdan elde edeceğimiz veriler bilimsel çalışmamızda kullanılacak olup kişisel bilgileriniz saklı tutulacaktır. Araştırmamızın doğru sonuçlar vermesi için gösterdiğiniz duyarlılık ve katkılarınız için teşekkür ederim.

Saygılarımla

Arzu BOZDAĞTULUM

1) Yaşınız

- 1) ( ) 18-25
- 2) ( ) 26-35
- 3) ( ) 36-45
- 4) ( ) 46-55
- 5) ( ) 56+

2) Eğitim durumunuz nedir?

- 1) ( ) Okur yazar değil
- 2) ( ) Okur yazar
- 3) ( ) İlkokul
- 4) ( ) Ortaokul
- 5) ( ) Lise
- 6) ( ) Yüksekokul-üniversite
- 7) ( ) Yüksek lisans-Doktora

3) Medeni Durumunuz nedir?

- 1) Bekar
- 2) Evli
- 3) Dul

4) Çocuğunuz var mı?

- 1) Var
- 2) Yok

5) Varsa sayısı?

- 1) 1-2
- 2) 3-4
- 3) 5 ve üzeri

6) Aylık geliriniz ne kadar?

- 1) 0-500 TL
- 2) 501-1000 TL
- 3) 1001-1500 TL
- 4) 1501-2000 TL
- 5) 2001-2500 TL
- 6) 2501-3000TL
- 7) 3001- ve üzeri

7) Mesleğiniz nedir?

- 1) Memur
- 2) İşçi
- 3) Esnaf
- 4) Serbest meslek
- 5) Öğrenci
- 6) Ev hanımı
- 7) İşsiz
- 8) Emekli
- 9) Müdür/Yönetici
- 10) Diğer

8) Çalışmıyorsanız nedeni?

- 1) Kadın çalışmaz
- 2) Aile büyüklerim/ eşim izin vermiyor
- 3) Eğitimim yok
- 4) Ev işleri, çocukların bakımı aksar
- 5) Her iş yerine güvenilmiyor
- 6) Uygun işi bulamadım
- 7) Çalışmak istemiyorum

9) Aile üyeleriniz sizinle aynı partiye mi oy veriyor?

- 1) Evet
- 2) Hayır
- 3) Bilmiyorum

10) Ailenizde aktif olarak siyasetin içinde olan var mı?

- 1) Evet
- 2) Hayır

11) Siyasal konularla ne kadar ilgilisiniz?

- 1) Hiç
- 2) Orta
- 3) Çok

12) Siyasal konuları en çok kiminle konuşursunuz?

- 1) Aile büyükleriyle
- 2) Eşimle
- 3) Arkadaşlarımla
- 4) Parti üyeleriyle
- 5) Kimseyle konuşmam

13) Hangi partiye üyesiniz?

- 1) AKP
- 2) CHP
- 3) MHP

14) Kadın kollarında görev almayı hangi nedenlerle istediniz?

- 1) İşim düştüğünde yardımcı olmaları için
- 2) Siyasal partinin liderini sevdiğim için
- 3) Siyasal partinin programını beğendiğim için
- 4) Maddi çıkar sağlamak için
- 5) Ailem/Eşim istediği için
- 6) Siyasi kariyer yapmak istediğim için
- 7) Diğer.....

15) Siyasal parti haricinde üye olduğunuz başka dernek, sendika vb. varmı?

- 1) Evet
- 2) Hayır

16) Cevabınız “evet” ise üye olduğunuz kuruluşun adı nedir?

- 1) Memur derneği
- 2) İşçi sendikası
- 3) Sosyal yardımlaşma derneği
- 4) Spor kulübü
- 5) Mesleki dernek
- 6) Hemşehri dayanışma derneği
- 7) Kooperatif
- 8) Dini dayanışma derneği
- 9) Mahalle güzelleştirme derneği
- 10) Okul aile birliği
- 11) Diğer.....

17) Herhangi bir kuruluşa üye değilseniz nedeni?

- 1) Gereksiz buluyorum
- 2) İmkânım olmadı
- 3) Aidatı ödeyecek param yok
- 4) Ailem- Eşim izin vermedi
- 5) Diğer.....

18) Mensubu olduğunuz siyasi partinin programını biliyor musunuz?

- 1) Hiç bilmiyorum
- 2) Biraz biliyorum
- 3) Çok iyi biliyorum

19) Kadın kollarındaki göreviniz nedir?

- 1) Üye
- 2) İl Yönetim
- 3) İl Başkanı/Başkan Yrd.
- 4) İlçe Yönetim
- 5) İlçe Başkanı/Başkan Yrd.

20) Ülke meseleleriyle ilgilenme düzeyiniz nedir?

- 1) Hiç
- 2) Orta
- 3) Çok

21) Sizce ülkenin en önemli sorunu nedir?

- 1) İşsizlik
- 2) Sağlık
- 3) Düşünce ve inanç özgürlüğü
- 4) Rüşvet, mafya, çeteleşme
- 5) Enflasyon
- 6) Demokrasi, laiklik ve insan hakları
- 7) Terör
- 8) Eğitim
- 9) Diğer.....

22) Son seçimlerde hangi faaliyetlerde bulundunuz?

- 1) Bir siyasal partinin seçim çalışmalarında yer aldım
- 2) Siyasal partilerin meydan toplantılarına katıldım
- 3) Oy verdim
- 4) Televizyon ve radyodaki seçim konuşmalarını takip ettim
- 5) Seçimler konusunda yakınlarımla sohbet ettim
- 6) Hiç bir şey yapmadım

23) Siyasi haber ve faaliyetleri hangi kaynaklardan takip ediyorsunuz?

- 1) Arkadaşlarımdan
- 2) İnternet
- 3) TV
- 4) Radyo
- 5) Gazete ve dergi
- 6) Miting ve toplantı
- 7) Parti merkezi
- 8) Hepsi

24) Gazete ve dergilerde en çok hangi tür yazıları okursunuz?

- 1) Siyasi yorumlar
- 2) Ekonomi haberleri
- 3) Kültür-sanat sayfaları
- 4) Spor haberleri
- 5) Magazin haberleri
- 6) Diğer.....

25) Parti liderlerinin katıldığı televizyon-radyo programlarını dinleme/izleme oranınız nedir?

- 1) Hiç dinlemem/izlemem
- 2) Zaman buldukça
- 3) Sık sık
- 4) Hiç kaçırmam

26) Oy verirken hangi faktörlerden etkilenirsiniz?

- 1) Parti programı
- 2) Din
- 3) İdeoloji
- 4) Parti adayları
- 5) Parti propogandası
- 6) Aile büyükleri
- 7) Eşim
- 8) Diğer.....

27) Aile içindeki kişilerin siyasi görüşlerinde sizin etkiniz var mı?

- 1) Hiç etkim olmaz
- 2) Biraz etkilerim
- 3) Tamamen ben belirlerim

28) Kadın kolları toplantılarını hangi sıklıkta gerçekleştiriyorsunuz?

- 1) Haftada birkaç kez
- 2) Haftada bir
- 3) Ayda bir
- 4) Üç ayda bir
- 5) Altı ayda bir
- 6) Yılda bir

29) Herhangi bir seçimde aday oldunuz mu?

- 1) Evet
- 2) Hayır

30) Herhangi bir seçimde aday olmayı düşünür müsünüz?

- 1) Evet
- 2) Hayır

31) Kadın kolları olarak yaptığınız çalışmaların finansmanını nasıl karşılıyorsunuz?

- 1) Parti bütçesi
- 2) Aidatlar
- 3) Çay, kermes, konser vs.
- 4) Gönüllülerin bağışları
- 5) Parti teşkilatı
- 6) Ekonomik girişim(üretim, satış vs.)

32)Parti kadın kolları üyesi olarak aşağıdaki faaliyetlerden hangilerinde bulundunuz?

- 1) ( )Siyasi partinin mitingi
- 2) ( )Kadın kolları kongresi
- 3) ( )Kadın kolları tarafından düzenlenen eğitim faaliyeti
- 4) ( )Parti veya kadın kolları tarafından düzenlenen Panel-Şura -Konferans vb.
- 5) ( )Parti veya kadın kolları tarafından düzenlenen toplantı
- 6) ( )Sivil toplum kuruluşları tarafından düzenlenen toplantı-sempozyum-panel
- 7) ( )Üniversiteler tarafından düzenlenen toplantı-sempozyum-panel
- 8) ( )Diğer kadın kolları örgütleriyle toplantı
- 9) ( )Sosyo-kültürel faaliyetler (Gezi, kermes, anma vb)
- 10) ( )Sosyal yardım faaliyetleri
- 11) ( )Mahalle toplantıları-Ev gezileri

33)Kadın kolları toplantılarında hangi konular, gündeme gelir?

- 1) ( )Türkiye'nin genel ekonomik sorunları
- 2) ( )Türkiye'deki genel sosyal ve kültürel gelişmeler
- 3) ( )Güncel siyasi gelişmeler
- 4) ( )Dünyada yaşanan gelişmeler
- 5) ( )Ülke genelinde kadınlara ilişkin sorunlar-gelişmeler
- 6) ( )Parti içi konular
- 7) ( )Yerel düzeyde ekonomik ve sosyal gelişmeler
- 8) ( )Yerel düzeyde kadın sorunları
- 9) ( )Yerel siyasete ilişkin hususlar
- 10) ( )Yerel düzeyde kadın kollarına ilişkin idari hususlar
- 11) ( )Üyelerin kişisel sorunları
- 12) ( ) Diğer.....

34) Partinizin hiyerarşik yapılanması içerisinde kadın ve erkeklerin eşit bir şekilde temsil edildiğini düşünüyor musunuz?

- 1) ( ) Evet
- 2) ( ) Hayır
- 3) ( ) Kısmen

35) Kadın kolları içerisinde yer almak aktif bir siyasal katılım olarak değerlendirilebilir mi?

- 1) Evet
- 2) Hayır
- 3) Kısmen

36) Parti teşkilatınızın, kadın kollarının gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlere yeteri kadar destek verdiğini düşünüyor musunuz?

- 1) Evet
- 2) Hayır
- 3) Kısmen

37) Parti teşkilatınız, kadın kollarına yeteri kadar destek vermiyorsa nedeni ne olabilir?

- 1) Kadın kollarını gereksiz görüyorlar
- 2) Kendileri ile rekabet edebileceğimizden korkuyorlar
- 3) İmkanları yok
- 4) Diğer.....

EK 2. Görüşme Formu

Adı Soyadı : Arzu BOZDAĞ TULUM

Tez Konusu : Kadınların Siyasi Yaşama Katılımında Kadın Kolları

- 1) Yaşınız
- 2) Eğitim durumunuz nedir?
- 3) Medeni Durumunuz nedir?
- 4) Çocuğunuz var mı?
- 5) Varsa sayısı?
- 6) Aylık geliriniz ne kadar?
- 7) Mesleğiniz nedir?
- 8) Çalışmıyorsanız nedeni?
- 9) Aile üyeleriniz sizinle aynı partiye mi oy veriyor?
- 10) Ailenizde aktif olarak siyasetin içinde olan var mı?
- 11) Siyasal konularla ne kadar ilgilisiniz?
- 12) Siyasal konuları en çok kiminle konuşursunuz?
- 13) Hangi partiye üyesiniz?
- 14) Kadın kollarında görev almayı hangi nedenlerle istediniz?

- 15) Siyasal parti haricinde üye olduğunuz başka dernek, sendika vb. var mı?
- 16) Cevabınız “evet” ise üye olduğunuz kuruluşun adı nedir?
- 17) Herhangi bir kuruluşa üye değilseniz nedeni?
- 18) Mensubu olduğunuz siyasi partinin programını biliyor musunuz?
- 19) Kadın kollarındaki göreviniz nedir?
- 20) Ülke meseleleriyle ilgilenme düzeyiniz nedir?
- 21) Sizce ülkenin en önemli sorunu nedir?
- 22) Son seçimlerde hangi faaliyetlerde bulundunuz?
- 23) Siyasi haber ve faaliyetleri hangi kaynaklardan takip ediyorsunuz?
- 24) Gazete ve dergilerde en çok hangi tür yazıları okursunuz?
- 25) Parti liderlerinin katıldığı televizyon-radyo programlarını dinleme/izleme oranınız nedir?
- 26) Oy verirken hangi faktörlerden etkilenirsiniz?
- 27) Aile içindeki kişilerin siyasi görüşlerinde sizin etkiniz var mı?
- 28) Kadın kolları olarak hangi sıklıkla bir araya geliyorsunuz?
- 29) Herhangi bir seçimde aday oldunuz mu?
- 30) Herhangi bir seçimde aday olmayı düşünür müsünüz?

31) Kadın kolları olarak yaptığınız çalışmaların finansmanını nasıl karşılıyorsunuz?

32) Parti kadın kolları üyesi olarak aşağıdaki faaliyetlerden hangilerinde bulundunuz?

33) Kadın kolları toplantılarında hangi konular, gündeme gelir?

34) Partinizin hiyerarşik yapılanması içerisinde kadın ve erkeklerin eşit bir şekilde temsil edildiğini düşünüyor musunuz?

35) Kadın kolları içerisinde yer almak aktif bir siyasal katılım olarak değerlendirilebilir mi?

36) Parti teşkilatınızın, kadın kollarının gerçekleştirmiş olduğu faaliyetlere yeteri kadar destek verdiğini düşünüyor musunuz?

37) Parti teşkilatınız, kadın kollarına yeteri kadar destek vermiyorsa nedeni ne olabilir?

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Arzu BOZDAĞ TULUM

Doğum Yeri ve Tarihi: Malatya, 19.03.1974

Evli ve iki çocuk annesi.

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi : İnönü Üniversitesi (Sosyoloji Bölümü)

1.Yüksek Lisans Öğrenimi : İnönü Üniversitesi (Felsefe Grubu Öğretmenliği
Anabilim Dalı Tezsiz Yüksek Lisans)

2.Yüksek Lisans Öğrenimi: Fırat Üniversitesi (Sosyoloji Bölümü) (devam
ediyor)

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

İş Deneyimi

Çalıştığı Kurumlar : MEB’de çeşitli liselerde Felsefe Grubu Öğretmenliği,
İnönü Üniversitesi Akçadağ MYO’da Öğr. Grv. (Ücretli olarak)

İletişim

e-posta Adresi : arzubozdagtulum@hotmail.com